

Літаратура і Мастацтва

№ 15 (3906)
16 красавіка 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

ЗАКЛІКІ ЦК КПСС ДА 1 МАЯ 1978 ГОДА

1. Няхай жыве 1 Мая — дзень міжнароднай салідарнасці працоўных у барацьбе супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм!
2. Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!
3. Няхай жыве марксізм-ленінізм — магутная ідэйная зброя працоўных усіх краін у барацьбе супраць імперыялізму, за перамогу сацыялізму і камунізму!
4. Няхай жыве ленінская Камуністычная партыя Савецкага Саюза — кіруючая і накіроўваючая сіла савецкага грамадства!
- Няхай жыве вялікае непарушнае адзінства партыі і народа!
5. Няхай жыве ў вяках імя і справа Уладзіміра Ільіча Леніна — стваральніка і кіраўніка Камуністычнай партыі і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы!
6. Гонар і слава вялікаму савецкаму народу — будаўніку камунізму, паслядоўнаму барацьбіту за мір на ўсім свеце!
7. Няхай жыве гераічны рабочы клас Краіны Саветаў — відучая сіла ў будаўніцтве камунізму!
8. Няхай жыве слаўнае калгаснае сялянства — актыўны будаўнік камунізму!
9. Няхай жыве савецкая народная інтэлігенцыя — актыўны будаўнік камунізму!
10. Няхай жыве непарушны саюз рабочага класа, калгаснага сялянства і народнай інтэлігенцыі! Няхай мацнее сацыяльна-палітычнае і ідэйнае адзінства савецкага грамадства!
11. Няхай жыве брацкая дружба і непакіснае адзінства ўсіх нацый і народнасцей нашай сацыялістычнай Радзімы!
12. Няхай жыве Савецкая Канстытуцыя — Асноўны Закон першай у свеце агульнанароднай сацыялістычнай дзяржавы!
13. Няхай жывуць Саветы народных дэпутатаў! Няхай шырыцца ўдзел рабочых, сялян, інтэлігенцыі ў кіраванні справамі дзяржавы і грамадства!
14. Няхай жыве сацыялістычная дэмакратыя, якая забяспечвае сапраўднае народаўладдзе і сацыяльную справядлівасць!
15. Працоўныя Савецкага Саюза! Змагайцеся за ажыццяўленне гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС, імкніцеся поўнацю рэалізаваць магчымасці развіцця сацыялізму!
16. Камуністы! Будзьце ў авангардзе ўсёнароднай барацьбы за выкананне рашэнняў XXV з'езда КПСС, за павышэнне эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы!
17. Савецкія прафсаюзы! Шырай разгорвайце сацыялістычнае спаборніцтва і рух за камуністычныя адносіны да працы!
- Няхай жывуць савецкія прафсаюзы — школа кіравання, школа гаспадарання, школа камунізму!
18. Юнакі і дзяўчаты! Настойліва авалодвайце ведамі, выхоўвайце ў сабе высокую ідэйнасць! Вучыцеся жыць, працаваць і змагацца на ленынску, на-камуністычнаму!
19. Няхай жыве Ленінскі камсамол — надзейны памочнік і баевы рэзерв Камуністычнай партыі, перадавы атрад маладых будаўнікоў камунізму!

20. Няхай жывуць савецкія жанчыны — палымныя патрыёткі, актыўныя будаўнікі камунізму! Гонар і слава жанчыне-маці, якая аддае дзяло свайго сэрца выхаванню дзяцей — дастойных грамадзян сацыялістычнай Радзімы!

21. Няхай жывуць доблесныя Узброеныя Сілы СССР — надзейны вартавы мірнай працы савецкага народа, апора ўсеагульнага міру!

22. Працоўныя Савецкага Саюза! Змагайцеся за выкананне і перавыкананне плана 1978 года! Настойліва дабывайцеся найвышэйшай прадукцыйнасці працы, эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы!

23. Слава перадавікам і наватарам вытворчасці — сцяганосцам сацыялістычнага спаборніцтва за павышэнне эфектыўнасці і якасці работы!

24. Работнікі прамысловасці! Змагайцеся за далейшае развіццё і ўмацаванне індустрыяльнай магутнасці нашай Радзімы! Хутчэй уведзьце і эфектыўна выкарыстоўвайце вытворчыя магутнасці!

Шырай дарогу новай тэхніцы, прагрэсіўнай тэхналогіі і перадавому вопыту!

25. Работнікі прамысловасці! Павялічвайце вытворчасць, паліпшайце якасць і асартымент тавараў народнага спажывання! Паўней задавальніце патрэбнасці савецкіх людзей!

26. Работнікі будаўніцтва! Своечасова ўводзьце ў дзеянне новыя аб'екты! Будуйце дабrotна, эканамічна, на сучаснай тэхнічнай аснове!

27. Работнікі транспарту і сувязі! Усямерна паліпшайце абслугоўванне народнай гаспадаркі, эфектыўна выкарыстоўвайце транспарт, паўней задавальняйце запатрабаванні савецкіх людзей!

28. Працоўныя Савецкага Саюза! Актыўна ажыццяўляйце аграрную палітыку КПСС!

Паскарайце тэмпы механізацыі і хімізацыі сельскай гаспадаркі, меліярацыі зямель. Настойліва развівайце спецыялізацыю і канцэнтрацыю вытворчасці на базе міжгаспадарчай кааперацыі і аграпрамысловай інтэграцыі!

29. Работнікі сельскай гаспадаркі! Змагайцеся за павышэнне эфектыўнасці сельскагаспадарчай вытворчасці і ўрадлівасці зямлі! Лепш выкарыстоўвайце тэхніку, угнаенні, усе матэрыяльныя рэсурсы! Дабывайцеся максімальнай аддачы з кожнага рубля ўкладанняў!

30. Калгаснікі і работнікі саўгасаў! Шырай разгорвайце сацыялістычнае спаборніцтва за павелічэнне вытворчасці і продажу дзяржаве прадуктаў земляробства і жывёлагадоўлі! Дабывайцеся ўзорнага правядзення веснавых палевых работ! Актыўна змагайцеся за атрыманне найвышэйшых ўраджаяў!

31. Работнікі гандлю, грамадскага харчавання, службы быту і жыллёва-камунальнай гаспадаркі! Змагайцеся за высокую культуру абслугоўвання савецкіх людзей!

32. Працоўныя Савецкага Саюза! Усямерна ўмацоўвайце дысцыпліну працы! Дабывайцеся эканоміі сыравіны, паліва, электраэнергіі, металу і іншых матэрыялаў!

33. Працоўныя Савецкага Саюза! Свята беражыце і прымнажайце сацыялістычную ўласнасць! Рацыянальна выкарыстоўвайце прыродныя багатцы нашай Радзімы!

34. Работнікі народнай гаспадаркі! Настойліва павышайце сваё прафесіянальнае майстэрства, авалодвайце эканамічнымі ведамі, сучаснымі метадамі гаспадарання і кіравання!

35. Спецыялісты народнай гаспадаркі! Рацыяналізатары і вынаходнікі! Актыўна змагайцеся за паскарэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу!

36. Савецкія вучоныя! Павышайце эфектыўнасць навуковых даследаванняў, умацоўвайце сувязь навукі з вытворчасцю!

Слава савецкай навуцы!

37. Дзеячы літаратуры і мастацтва, работнікі культуры! Высока нясіце сцяг партыйнасці і народнасці савецкага мастацтва, стварайце гворы, дастойныя нашай вялікай Радзімы!

38. Работнікі народнай асветы! Выхоўвайце падрастаючае пакаленне ў духу камунізму, свядомых адносін да вучобы і працы! Удасканалвайце падрыхтоўку кадраў для народнай гаспадаркі!

39. Работнікі аховы здароўя і фізічнай культуры! Паліпшайце медыцынскае абслугоўванне насельніцтва, больш актыўна ўкараняйце фізічную культуру ў штодзённае жыццё савецкіх людзей!

40. Ветэраны рэвалюцыі, вайны і працы! Настаўнікі моладзі! Актыўна ўдзельнічайце ў выхаванні маладога пакалення на рэвалюцыйных баявых і працоўных традыцыях савецкага народа!

41. Піянеры і школьнікі! Горача любіце савецкую Радзіму, настойліва авалодвайце ведамі і працоўнымі навывкамі! Рыхтуйцеся стаць актыўнымі барацьбітамі за справу Леніна, за камунізм!

42. Брацкае прывітанне камуністычным і рабочым партыям — стойкім барацьбітам супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю, нацыянальную незалежнасць і сацыялізм!

Няхай мацнеюць адзінства і згуртаванасць камуністаў усяго свету на непакіснай аснове марксізму-ленінізму, пралетарскага інтэрнацыяналізму!

43. Няхай жыве пралетарскі інтэрнацыяналізм — выпрабаваная і магутная зброя міжнароднага рабочага класа!

44. Камуністы Еўропы! Змагайцеся за дасягненне мэт, вызначаных Берлінскай канферэнцыяй камуністычных і рабочых партый!

45. Брацкае прывітанне народам сацыялістычных краін! Няхай развіваецца і мацнее сусветная сістэма сацыялізму — рашаючая сіла антыімперыялістычнай барацьбы, апора міру, дэмакратыі і сацыяльнага прагрэсу!

46. Няхай жыве адзінства і згуртаванасць камуністычных і рабочых партый і народаў краін сацыялістычнай садружнасці!

47. Брацкае прывітанне рабочаму класу капіталістычных краін — самаадданаму барацьбіту супраць эксплуатацыі, засідла манаполіяў, за пра-

(Заканчэнне на стар. 2).

Д Э К Л А Р А Ц Ы Я

ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ САВЕЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

АБ ПРЫНЯЦІ І АБ'ЯВЛЕННІ КАНСТЫТУЦЫІ (АСНОЎНАГА ЗАКОНА) БЕЛАРУСКАЙ САВЕЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Вярхоўны Савет Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, дзейнічаючы ад імя народа Беларускай ССР і выражаючы яго суверэнную волю, прымае Канстытуцыю (Асноўны Закон) Беларускай

Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і аб'яўляе аб яе ўвядзенні ў дзеянне з 14 красавіка 1978 года.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
І. ПАЛЯКОЎ,
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

14 красавіка 1978 года,
г. Мінск.

ЗАКОН

БЕЛАРУСКАЙ САВЕЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Аб парадку ўвядзення ў дзеянне Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай ССР

Вярхоўны Савет Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі пастанаўляе:

Артыкул 1. Законы Беларускай ССР, іншыя акты дзяржаўных органаў Беларускай ССР, прынятыя да 14 красавіка 1978 года, захоўваюць сваё дзеянне, паколькі яны не супярэчаць новай Канстытуцыі Беларускай ССР.

Артыкул 2. Устанавіць, што Вярхоўны Савет Беларускай ССР, выбраны да прыняцця Канстытуцыі Беларускай ССР 1978 года, ажыццяўляе ўсе паўнамоцтвы, якія прадастаўляюцца Вярхоўнаму Савету Беларускай ССР новай Канстытуцыяй Беларускай ССР.

Мясцовыя органы дзяржаўнай улады, выбраныя да прыняцця Канстытуцыі Беларускай ССР 1978 года, ажыццяўляюць усе паўнамоцтвы, якія прадастаўляюцца мясцовым Саветам народных дэпутатаў новай Канстытуцыяй Беларускай ССР.

Тэрміны паўнамоцтваў Саветаў народных дэпутатаў, устаноўленыя артыкулам 79 Канстытуцыі Беларускай ССР 1978 года, пашыраюцца на Саветы, выбраныя да яе прыняцця.

Прэзідыуму Вярхоўнага Савета Беларускай ССР вызначыць час правядзення чарговых выбараў у Вярхоўны Савет Беларускай ССР і ў мясцовыя Саветы народных дэпутатаў Беларускай ССР.

Артыкул 3. Выканаўчыя і распарадчыя органы Саветаў народных дэпутатаў, міністэрствы і ведамствы, суды і іншыя дзяржаўныя органы, створаныя ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Беларускай ССР 1937 года, ажыццяўляюць паўнамоцтвы, якія прадастаўляюцца ім новай Канстытуцыяй Беларускай ССР, а таксама, у далейшым да прыняцця вынікаючых з новай Канстытуцыі Беларускай ССР заканадаўчых актаў, заканадаўствам, выдадзеным да яе прыняцця.

Артыкул 4. Тэрмін паўнамоцтваў народных засядацеляў раённых (гарадскіх) народных судаў, устаноўлены артыкулам 151 Канстытуцыі Беларускай ССР 1978 года, пашыраецца на народных засядацеляў, выбраных да яе прыняцця.

Артыкул 5. Прэзідыуму Вярхоўнага Савета Беларускай ССР распрацаваць і ўнесці на разгляд Вярхоўнага Савета Беларускай ССР праект Закона аб выбарах у Вярхоўны Савет Беларускай ССР, праект Закона аб выбарах у мясцовыя Саветы народных дэпутатаў Беларускай ССР і праект рэгламенту Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, а таксама вызначыць парадак арганізацыі работы па прывядзенню заканадаўства Беларускай ССР у адпаведнасць з новай Канстытуцыяй Беларускай ССР.

Артыкул 6. Савету Міністраў Беларускай ССР распрацаваць і ўнесці на разгляд Вярхоўнага Савета Беларускай ССР праект Закона аб Савеце Міністраў Беларускай ССР.

Артыкул 7. Прэзідыуму Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, Савету Міністраў Беларускай ССР, мясцовым Саветам народных дэпутатаў, іх выканаўчым камітэтам, міністэрствам і ведамствам, кіраўнікам іншых дзяржаўных і грамадскіх органаў разгледзець паступішыя ў сувязі з усенародным абмеркаваннем праекта Канстытуцыі Беларускай ССР прапановы і заўвагі грамадзян па пытаннях, звязаных з дзейнасцю гэтых органаў, і ажыццявіць меры па іх рэалізацыі.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
І. ПАЛЯКОЎ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

14 красавіка 1978 года,
г. Мінск.

Нечарговая дзевятая сесія Вярхоўнага

Савета Беларускай ССР дзевятага склікання

ДЗЁННІК СЕСІІ

У абстаноўцы ўсеагульнага працоўнага і палітычнага ўздыму ў Мінску 13 красавіка пачала работу нечарговая дзевятая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дзевятага склікання, на разгляд і зацвярджэнне якой унесены праект новай Канстытуцыі БССР. Гэтаму ў рэспубліцы папярэднічала спраўды ўсенароднае абмеркаванне праекта Асноўнага Закона. Горана адабраючы ўнутраную і знешнюю палітыку Камуністычнай партыі, працоўныя Беларусі, як і ўсёй краіны, поўныя рашучасці ажыццявіць велічныя планы камуністычнага будаўніцтва.

Дзевяць гадзін раніцы. Месцы за сталом старшыні займаюць Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР І. П. Шамякін, намеснікі Старшыні Вярхоўнага Савета БССР П. С.

Горбач, Э. М. Пасаманав, В. К. Старавойтаў, Н. К. Цягельнік.
У ложах — таварышы П. М. Машэраў, І. Я. Палякоў, Ц. Я. Кісялёў, А. Н. Аксёнаў, М. М. Зайцаў, А. Т. Кузьмін, У. А. Мікуліч, У. Ф. Міцкевіч, Я. П. Нікулкін, А. А. Смірноў, В. С. Шавялюха, І. Ф. Янушаў, У. Е. Лабанок, К. М. Плагонаў, Н. Л. Сняжкова, сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. П. Чагіна, члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР, члены ўрада рэспублікі.

Старшынюючы — дэпутат І. П. Шамякін аб'яўляе нечарговую дзевятую сесію Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дзевятага склікання адкрытай.

Дэпутаты ўшанавалі ўстаўленнем памяць памёршых за час, які мінуў пасля восьмай сесіі,

дэпутатаў Вярхоўнага Савета БССР А. А. Куляшова, Р. Ф. Фамічова і Р. Р. Шырмы.

З дакладам Мандатнай камісіі выступіў яе старшыня А. М. Фаміч. Пасля восьмай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, сказаў ён, 9 красавіка 1978 года былі праведзены выбары дэпутатаў у Вярхоўны Савет рэспублікі па дзвюх выбарчых акругах: Талачынскай № 234 Віцебскай вобласці і Роскай № 327 Гродзенскай вобласці. Выбары праводзіліся ў сувязі са смерцю дэпутатаў Куляшова Аркадзя Аляксандравіча і Фамічова Рыгора Філатавіча.

Мандатная камісія ўнесла на разгляд Вярхоўнага Савета Беларускай ССР праект пастановы наступнага зместу:

«Заслухаўшы даклад Мандатнай камісіі, Вярхоўны Савет Беларускай ССР пастанаў-

ляе прызначыць паўнамоцтваў дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, выбраных 9 красавіка 1978 года:

Быкава Васіля Уладзіміравіча па Талачынскай выбарчай акрузе № 234 Віцебскай вобласці;

Даніленкі Віктара Дзмітрыевіча па Роскай выбарчай акрузе № 327 Гродзенскай вобласці».

Пастанова прымаецца аднагалосна.

Старшынюючы паведамаў, што ў парадак дня нечарговай дзевятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР прапануецца ўключыць пытанне: аб праекце Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Пытанне ўносіцца на разгляд сесіі Канстытуцыйнай камісіяй. Вярхоўны Савет аднагалосна зацвярджае парадак дня і парадак работы сесіі.

З дакладам «Аб праекце Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і выніках яго ўсенароднага абмеркавання» выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі,

старшыня Канстытуцыйнай камісіі таварыш П. М. Машэраў.

Уносіцца прапанова ўтварыць Рэдакцыйную камісію па падрыхтоўцы канчатковага тэксту праекта Канстытуцыі Беларускай ССР. Дэпутаты аднагалосна выбіраюць Рэдакцыйную камісію пад старшынствам таварыша П. М. Машэрава.

Затым дэпутаты пачалі абмеркаванне пытання аб праекце Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай ССР.

На ранішнім пасяджэнні ў спрэчках выступілі першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ В. В. Прышчэпчык, дэпутат Я. Я. Сакалоў (Пашкаўская выбарчая акруга, Магілёўская вобласць).

Пасля перапынку старшыня ставала намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета БССР дэпутат Э. М. Пасаманав. У спрэчках выступілі дэпутаты Д. І. Чарвякоў (Савецкая выбарчая акруга, г. Мінск), Ю. М. Хусайнаў (Ельскай выбарчая акруга, Гомельская вобласць), старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў С. М. Лукашэвіч, дэпутаты А. А. Здановіч (Мотальская

(Заначэнне на стар. 8).

ЗАКЛІКІ ЦК КПСС ДА 1 МАЯ 1978 ГОДА

(Заначэнне. Пачаток на стар. 1).

вы працоўных, за мір, дэмакратыю і сацыялізм!
48. Брацкае прывітанне народам, якія дабіліся вызвалення ад каланіяльнага ярма і вядуць мужнюю барацьбу за ўмацаванне нацыянальнай незалежнасці і сацыяльны прагрэс!

49. Гарачае прывітанне народам Афрыкі, якія змагаюцца супраць імперыялізму і расізму, супраць усіх рэшткаў каланіялізму, за свабоду і нацыянальную незалежнасць!

Народы свету! Узмацняйце падтрымку барацьбы народаў Зімбабве, Намібіі, Паўднёвай Афрыкі за поўную ліквідацыю расісцкіх рэжымаў!

50. Гарачае прывітанне народам Лацінскай Амерыкі, якія вядуць мужнюю барацьбу супраць прыгнёту імперыялістычных манопалій, супраць рэакцыі і фашызму, за свабоднае і незалежнае развіццё сваіх краін!

51. Няхай мацнею магутныя неадольны саюз трох асноўных рэвалюцыйных сіл сучаснасці — сусветнага сацыялізму, міжнароднага пралетарыяту і нацыянальна-вызваленчага руху!

52. Брацкае прывітанне пакутуючым у турмах і фашысцкіх засценках мужным барацьбітам за свабоду народаў, дэмакратыю і сацыялізм!
Свабоду вязням імперыялізму і рэанцыі!

53. Брацкае прывітанне рабочаму класу, усім працоўным і дэмакратам Чылі, якія вядуць мужнюю барацьбу супраць фашысцкай рэакцыі!
Народы свету! Умацоўвайце салідарнасць з патрыётамі Чылі!

Свабоду вязням фашысцкай хунты!

54. Народы свету! Памнажайце намаганні ў барацьбе за поўную ліквідацыю вынікаў Ізраільскай агрэсіі, за ўстанавленне справядлівага міру для ўсіх дзяржаў і народаў Блізкага Усходу, супраць імперыялістычнага ўмяшання ва ўнутраныя справы арабскіх краін!

Няхай мацнеюць і развіваюцца дружба і супрацоўніцтва паміж народамі Саветаў Саюза і арабскіх краін!

55. Народы еўрапейскіх краін! Настойліва дабівайцеся поўнага ажыццяўлення заключенага акта агульнаеўрапейскай нарады, ператварэння Еўропы ў кантынент міру, бяспекі, супрацоўніцтва і сацыяльнага прагрэсу!

56. Народы азіяцкіх краін! Змагайцеся за ўмацаванне міру, супрацоўніцтва і добрасугоддзя адносін, за забеспячэнне бяспекі ў Азіі!

57. Народы свету! Змагайцеся за паглыбленне разрадкі міжнароднай напружанасці, за яе пашырэнне на ўсе кантыненты! Выкрывайце палконы сіл агрэсіі, рэваншызму і рэакцыі — ворагаў міру і бяспекі народаў!

58. Народы свету! Дабівайцеся, каб неспрымненне сілы стала законам у міжнародных адносінах, а ядзерная зброя была забаронена на вечна! Узмацняйце барацьбу за спыненне гонкі ўзбраенняў, за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне!

59. Народы свету! Рашуча выступаўце супраць вытворчасці нейтронай бомбы! Распрацоўка і вытворчасць новых відаў зброі масавага знічэння павінны быць забаронены!

60. Няхай жыве міралюбівая ленінская знешняя палітыка Саветаў Саюза!

Няхай поўнаасцю ажыццявіцца выпрадаваная XXV з'ездам КПСС праграма далейшай барацьбы за мір і міжнароднае супрацоўніцтва, за свабоду і незалежнасць народаў!

61. Няхай жыве наша вялікая Радзіма — Саюз Саветскіх Сацыялістычных Рэспублік!

62. Пад сцягам марксізму-ленінізму, пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі — наперад, да новых перамог у будаўніцтве камунізму!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ
САВЕЦКАГА САЮЗА.

КАНСТЫТУЦЫЯ

(Асноўны Закон)

Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, здзейсненая рабочымі і сялянамі Расіі пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі на чале з У. І. Леніным, звергнула ўладу капіталістаў і памешчыкаў, устанавіла дыктатуру пралетарыяту і стварыла Савецкую дзяржаву — асноўную зброю абароны рэвалюцыйных заваёў, будаўніцтва сацыялізму і камунізму.

У выніку стваральнай дзейнасці савецкага народа пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ў СССР пабудавана развітое сацыялістычнае грамадства — грамадства сапраўднай свабоды людзей працы, у якім створаны магутныя прадукцыйныя сілы, усталяваліся сталыя сацыялістычныя грамадскія адносіны, няўхільна павышаецца дабрабыт і культура народа, склаўся і ўмацаваўся непарушны саюз рабочага класа, калгаснага сялянства і народнай інтэлігенцыі, сфарміравалася новая гістарычная супольнасць людзей — савецкі народ.

Вялікі Кастрычнік азнаменаваў карэнны паварот у лёсе ўсіх нацый і народнасцей нашай краіны. Стаўшы на шлях сацыялістычнай рэвалюцыі, рабочыя і сяляне Беларусі з дапамогай рускага пралетарыяту ўпершыню ў гісторыі здабылі сваю дзяржаўнасць, утварылі Беларускае Савецкае Сацыялістычнае Рэспубліку.

Аб'яднанне Беларускай ССР і іншых савецкіх рэспублік у адзіную саюзную дзяржаву — Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік прымножыла сілы і магчымасці народаў нашай краіны ў ажыццяўленні карэнных сацыяльна-эканамічных пераўтварэнняў, пабудове сацыялізму і абароне яго вялікіх заваёў.

Ва ўмовах сацыялізму, дзякуючы паслядоўнаму ажыццяўленню ленінскай нацыянальнай палітыкі партыі, апіраючыся на ўсебаковую брацкую дапамогу вялікага рускага народа, народаў усіх савецкіх рэспублік, працоўныя Беларусі дасягнулі вялікіх поспехаў у развіцці эканомікі, навукі, культуры.

Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка — раўнапраўная рэспубліка ў складзе Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, які ўвасабляе дзяржаўнае адзінства савецкага народа, згуртоўвае ўсе нацыі і народнасці для сумеснага будаўніцтва камунізму.

Народ Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі,

кіруючыся ідэямі навуковага камунізму,

усведамляючы сябе неад'емнай часткай усяго савецкага народа,

захоўваючы пераемнасць канстытуцыйнага развіцця нашай краіны, ідэй і прынцыпаў Канстытуцыі Беларускай ССР 1919 года, Канстытуцыі Беларускай ССР 1927 года, Канстытуцыі Беларускай ССР 1937 года і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй (Асноўным Законам) Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, якая замацавала асновы грамадскага ладу і палітыкі СССР, устанавіла правы, свабоды і абавязкі грамадзян, прынцыпы арганізацыі і мэты сацыялістычнай агульнанароднай дзяржавы, прымае і абвясчае гэту Канстытуцыю.

I. АСНОВЫ ГРАМАДСКАГА ЛАДУ І ПАЛІТЫКІ БЕЛАРУСКАЙ ССР

ГЛАВА I

ПАЛІТЫЧНАЯ СІСТЭМА

Артыкул 1. Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка ёсць сацыялістычная агульнанародная дзяржава, якая выражае волю і інтарэсы рабочых, сялян і інтэлігенцыі, працоўных рэспублікі ўсіх нацыянальнасцей.

Артыкул 2. Уся ўлада ў Беларускай ССР належыць народу.

Народ ажыццяўляе дзяржаўную ўладу праз Саветы народных дэпутатаў, якія складаюць палітычную аснову Беларускай ССР.

Усе іншыя дзяржаўныя органы з'яўляюцца падкантрольнымі і падсправаздачнымі Саветам народных дэпутатаў.

Артыкул 3. Арганізацыя і дзейнасць Савецкай дзяржавы будуюцца ў адпаведнасці з прынцыпамі дэмакратычнага цэнтралізму: выбарнасцю ўсіх органаў дзяржаўнай улады знізу дзверху, падсправаздачнасцю іх народу, абавязковасцю рашэнняў вышэйшых органаў для ніжэйшых. Дэмакратычны цэнтралізм спалучае адзінае кіраўніцтва з ініцыятывай і творчай актыўнасцю на месцах, з адказнасцю кожна-

га дзяржаўнага органа і службовай асобы за даручаную справу.

Артыкул 4. Савецкая дзяржава, усе яе органы дзейнічаюць на аснове сацыялістычнай законнасці, забяспечваюць ахову правапарадку, інтарэсаў грамадства, правоў і свабод грамадзян.

Дзяржаўныя і грамадскія арганізацыі, службовыя асобы абавязаны захоўваць Канстытуцыю — СССР, Канстытуцыю Беларускай ССР і савецкія законы.

Артыкул 5. Найбольш важныя пытанні дзяржаўнага жыцця выносяцца на ўсенароднае абмеркаванне, а таксама ставяцца на ўсенароднае галасаванне (рэферэндум).

Артыкул 6. Кіруючай і накіроўваючай сілай савецкага грамадства, ядром яго палітычнай сістэмы, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый з'яўляецца Камуністычная партыя Савецкага Саюза. КПСС існуе для народа і служыць народу.

Узброеная марксісцка-ленінскім вучэннем, Камуністычная партыя вызначае генеральную перспектыву развіцця грамадства, лінію ўнутранай і знешняй палітыкі СССР, кіруе вялікай стваральнай дзейнасцю савецкага народа, надае планамерны, навукова абгрунтаваны характар яго барацьбе за перамогу камунізму.

Усе партыйныя арганізацыі дзейнічаюць у рамках Канстытуцыі СССР.

Артыкул 7. Прафесіянальныя саюзы, Усеаюзны Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі, кааператывы і іншыя грамадскія арганізацыі ў адпаведнасці са сваімі статутнымі задачамі ўдзельнічаюць у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у вырашэнні палітычных, гаспадарчых і сацыяльна-культурных пытанняў.

Артыкул 8. Працоўныя калектывы ўдзельнічаюць у абмеркаванні і вырашэнні дзяржаўных і грамадскіх спраў, у планаванні вытворчасці і сацыяльнага развіцця, у падрыхтоўцы і расстаноўцы кадраў, у абмеркаванні і вырашэнні пытанняў кіравання прадпрыемствамі і ўстановамі, паляпшэння ўмоў працы і быту, выкарыстання сродкаў, прызначаных для развіцця вытворчасці, а таксама на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы і матэрыяльнае заахвочванне.

Працоўныя калектывы развіваюць сацыялістычнае спарорніцтва, садзейнічаюць распаўсюджванню перадавых метадаў работы, умацаванню працоўнай дысцыпліны, выхоўваюць сваіх членаў у духу камуністычнай маралі, клапацяцца аб павышэнні іх палітычнай свядомасці, культуры і прафесійнай кваліфікацыі.

Артыкул 9. Асноўным напрамкам развіцця палітычнай сістэмы савецкага грамадства з'яўляецца далейшае разгортанне сацыялістычнай дэмакратыі: усё больш шырокі ўдзел грамадзян у кіраванні справамі дзяржавы і грамадства, удасканаленне дзяржаўнага апарату, павышэнне актыўнасці грамадскіх арганізацый, узмацненне народнага кантролю, умацаванне прававой асновы дзяржаўнага і грамадскага жыцця, расшырэнне публічнасці, пастаянны ўлік грамадскай думкі.

ГЛАВА 2

ЭКАНАМІЧНАЯ СІСТЭМА

Артыкул 10. Аснову эканамічнай сістэмы Беларускай ССР складае сацыялістычная ўласнасць на сродкі вытворчасці ў форме дзяржаўнай (агульнанароднай) і калгасна-кааператывнай ўласнасці.

Сацыялістычнай ўласнасцю з'яўляецца таксама маёмасць прафсаюзных і іншых грамадскіх арганізацый, необходимая ім для ажыццяўлення статутных задач.

Дзяржава ахоўвае сацыялістычную ўласнасць і стварае ўмовы для яе прымножэння.

Ніхто не мае права выкарыстоўваць сацыялістычную ўласнасць з мэтай асабістай нажывы і ў іншых карыслівых мэтах.

Артыкул 11. Дзяржаўная ўласнасць — агульны здабытак усяго савецкага народа, асноўная форма сацыялістычнай ўласнасці.

У выключнай уласнасці дзяржавы знаходзяцца: зямля, яе нетры, воды, лясы. Дзяржаве належыць асноўныя сродкі вытворчасці ў прамысловасці, будаўніцтве і сельскай гаспадарцы, сродкі транспарту і сувязі, банкі, маёмасць арганізаваных дзяржавай гандлёвых, камунальных і іншых прадпрыемстваў, асноўны гарадскі жыллёвы фонд, а таксама іншая маёмасць, необходимая для ажыццяўлення задач дзяржавы.

Артыкул 12. Уласнасцю калгасаў і іншых кааператывных арганізацый, іх аб'яднанняў з'яўляюцца срод-

кі вытворчасці і іншая маёмасць, необходимая ім для ажыццяўлення статутных задач.

Зямля, якую займаюць калгасы, замацоўваецца за імі ў бясплатнае і бестэрміновае карыстанне.

Дзяржава садзейнічае развіццю калгасна-кааператывнай ўласнасці і яе збліжэнню з дзяржаўнай.

Калгасы, як і іншыя землекарыстальнікі, абавязаны эфектыўна выкарыстоўваць зямлю, берэжліва адносіцца да яе, павышаць яе ўрадлівасць.

Артыкул 13. Аснову асабістай ўласнасці грамадзян Беларускай ССР складаюць працоўныя даходы. У асабістай ўласнасці могуць знаходзіцца прадметы ўжытку, асабістага спажывання, выгоды і падсобнай хатняй гаспадаркі, жылы дом і працоўныя зберажэнні. Асабістая ўласнасць грамадзян і права яе наследавання ахоўваюцца дзяржавай.

У карыстанні грамадзян могуць знаходзіцца ўчасткі зямлі, якія адводзяцца ва ўстаноўленым законам парадку для вядзення падсобнай гаспадаркі (уключаючы ўтрыманне жывёлы і птушкі), садоўніцтва і агародніцтва, а таксама для індывідуальнага жыллёвага будаўніцтва. Грамадзяне абавязаны рацыянальна выкарыстоўваць адведзеныя ім зямельныя ўчасткі. Дзяржава і калгасы аказваюць садзейнічанне грамадзянам у вядзенні падсобнай гаспадаркі.

Маёмасць, якая знаходзіцца ў асабістай ўласнасці або ў карыстанні грамадзян, не павінна служыць для атрымання непрацоўных даходаў, выкарыстоўвацца на шкоду інтарэсам грамадства.

Артыкул 14. Крыніцай росту грамадскага багацця, дабрабыту народа і кожнага савецкага чалавека з'яўляецца свабодная ад эксплуатацыі праца савецкіх людзей.

У адпаведнасці з прынцыпам сацыялізму «ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па працы» дзяржава ажыццяўляе кантроль за мерай працы і спажывання. Яна вызначае размер падатку на даходы, якія падлягаюць падаткаабкладанню.

Грамадска карысная праца і яе вынікі вызначаюць становішча чалавека ў грамадстве. Дзяржава, спалучаючы матэрыяльныя і маральныя стымулы, заахвочваючы наватарства, творчыя адносіны да работы, садзейнічае ператварэнню працы ў першую жыццёвую патрэбнасць кожнага савецкага чалавека.

Артыкул 15. Вышэйшая мэта грамадскай вытворчасці пры сацыялізме — найбольш поўнае задавальненне растуць матэрыяльных і духоўных патрэбнасцей людзей.

Апіраючыся на творчую актыўнасць працоўных, сацыялістычнае спарорніцтва, дасягненні навукова-тэхнічнага прагрэсу, удасканалення формы і метады кіраўніцтва эканомікай, дзяржава забяспечвае рост прадукцыйнасці працы, павышэнне эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы, дынамічнае, планамернае і прапарцыянальнае развіццё народнай гаспадаркі.

Артыкул 16. Эканоміка Беларускай ССР з'яўляецца часткай адзінага народнагаспадарчага комплексу, які ахоплівае ўсе званні грамадскай вытворчасці, размеркавання і абмену на тэрыторыі СССР.

Кіраўніцтва эканомікай ажыццяўляецца на аснове дзяржаўнага планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця, з улікам галіновага і тэрытарыяльнага прынцыпаў, пры спалучэнні цэнтралізаванага кіравання з гаспадарчай самастойнасцю і ініцыятывай прадпрыемстваў, аб'яднанай і іншых арганізацый. Пры гэтым актыўна выкарыстоўваюцца гаспадарчы разлік, прыбытак, сабекошт, іншыя эканамічныя рычагі і стымулы.

Артыкул 17. У Беларускай ССР у адпаведнасці з законам дапускаюцца індывідуальная працоўная дзейнасць у сферы саматужна-рамесных промыслаў, сельскай гаспадаркі, бытавога абслугоўвання насельніцтва, а таксама іншыя віды дзейнасці, заснаваныя выключна на асабістай працы грамадзян і членаў іх сем'яў. Дзяржава рэгулюе індывідуальную працоўную дзейнасць, забяспечваючы яе выкарыстанне ў інтарэсах грамадства.

Артыкул 18. У інтарэсах цяперашняга і будучых пакаленняў у Беларускай ССР прымаюцца неабходныя меры для аховы і навукова абгрунтаванага, рацыянальнага выкарыстання зямлі і яе нетраў, водных рэсурсаў, расліннага і жывёльнага свету, для захавання ў чысціні паветра і вады, забеспячэння ўзнаўлення прыродных багаццяў і паляпшэння асяроддзя, якое акружае чалавека.

(Працяг на стар. 4).

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЕ І КУЛЬТУРА

Артыкул 19. Сацыяльную аснову Беларускай ССР складае непарушы саюз рабочых, сялян і інтэлігенцыі.

Дзяржава садзейнічае ўзмацненню сацыяльнай аднароднасці грамадства — сціранню класавых адрозненняў, істотных адрозненняў паміж горадамі і вёскай, разумовай і фізічнай працай, усебаковаму развіццю і збліжэнню ўсіх нацый і народнасцей СССР.

Артыкул 20. У адпаведнасці з камуністычным ідэалам «Свабоднае развіццё кожнага ёсць умова свабоднага развіцця ўсіх» дзяржава ставіць сваёй мэтай расшырэнне рэальных магчымасцей для прымянення грамадзянамі сваіх творчых сіл, здольнасцей і талентаў, для ўсебаковага развіцця асоб.

Артыкул 21. Дзяржава клопаецца аб паляпшэнні ўмоў і ахове працы, яе навуковай арганізацыі, аб скарачэнні, а ў далейшым і поўным выцясненні цяжкай фізічнай працы на аснове комплекснай механізацыі і аўтаматызацыі вытворчых працэсаў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі.

Артыкул 22. У Беларускай ССР паслядоўна ажыццяўляецца праграма ператварэння сельскагаспадарчай працы ў разнавіднасць індустрыяльнай; расшырэння ў сельскай мясцовасці сеткі ўстаноў народнай асветы, культуры, аховы здароўя, гандлю і грамадскага харчавання, бытавога абслугоўвання і камунальнай гаспадаркі; пераўтварэння сёл і вёсак у добраўпарадкаваныя пасёлкі.

Артыкул 23. На аснове росту прадукцыйнасці працы дзяржава няўхільна ажыццяўляе курс на павышэнне ўзроўню аплаты працы, рэальных даходаў працоўных.

У мэтах больш поўнага задавальнення патрэбнасцей савецкіх людзей ствараюцца грамадскія фонды спажывання. Дзяржава пры шырокім удзеле грамадскіх арганізацый і працоўных калектываў забяспечвае рост і справядлівае размеркаванне гэтых фондаў.

Артыкул 24. У Беларускай ССР дзейнічаюць і развіваюцца дзяржаўныя сістэмы аховы здароўя, сацыяльнага забеспячэння, гандлю і грамадскага харчавання, бытавога абслугоўвання і камунальнай гаспадаркі.

Дзяржава заахочвае дзейнасць кааператывных і іншых грамадскіх арганізацый ва ўсіх сферах абслугоўвання насельніцтва. Яна садзейнічае развіццю масавай фізічнай культуры і спорту.

Артыкул 25. У Беларускай ССР існуе і ўдасканальваецца адзіная сістэма народнай асветы, якая забяспечвае агульнаадукацыйную і прафесійную падрыхтоўку грамадзян, служыць камуністычнаму выхаванню, духоўнаму і фізічнаму развіццю моладзі, рыхтуе яе да працы і грамадскай дзейнасці.

Артыкул 26. У адпаведнасці з патрэбнасцямі грамадства дзяржава забяспечвае планернае развіццё навукі і падрыхтоўку навуковых кадраў, арганізоўвае ўкараненне вынікаў навуковых даследаванняў у народную гаспадарку і іншыя сферы жыцця.

Артыкул 27. Дзяржава клопаецца аб ахове, прымяненні і шырокім выкарыстанні духоўных каштоўнасцей для маральнага і эстэтычнага выхавання савецкіх людзей, павышэння іх культурнага ўзроўню.

У Беларускай ССР усямерна заахочваецца развіццё прафесійнальнага мастацтва і народнай мастацкай творчасці.

ГЛАВА 4

ЗНЕШНЕПАЛІТЫЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

І АБОРОНА САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ АЙЧЫНЫ

Артыкул 28. Беларускай ССР у знешнепалітычнай дзейнасці кіруецца мэтай, задачай і прынцыпамі знешняй палітыкі, вызначанымі Канстытуцыяй СССР.

Артыкул 29. У адпаведнасці з Канстытуцыяй СССР абарона сацыялістычнай Айчыны адносіцца да важнейшых функцый дзяржавы і з'яўляецца справай усяго народа.

У мэтах абароны сацыялістычных заваў, мірнай працы савецкага народа, суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці дзяржавы створаны Узброеныя Сілы СССР і ўстаноўлены ўсеагульны ваенскі абавязак.

Абавязак Узброеных Сіл СССР перад народам — надзейна абараняць сацыялістычную Айчыну, быць у пастаяннай баявой гатоўнасці, якая гарантуе неадкладны адпор любой агрэсіі.

Артыкул 30. Беларускай ССР удзельнічае ў забяспячэнні бяспекі і абароназдольнасці краіны, аснашчэнні Узброеных Сіл СССР усім неабходным.

Абавязкі дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый, службовых асоб і грамадзян па забеспячэнню бяспекі краіны і ўмацаванню яе абароназдольнасці вызначаюцца заканадаўствам Саюза ССР.

II. ДЗЯРЖАВА І АСОБА

ГЛАВА 5

**ГРАМАДЗЯНСТВА БЕЛАРУСКАЙ ССР.
РАЎНАПРАЎЕ ГРАМАДЗЯН**

Артыкул 31. У адпаведнасці з устаноўленым у СССР адзіным саюзным грамадзянствам кожны гра-

мадзянін Беларускай ССР з'яўляецца грамадзянінам СССР.

Падставы і парадак набывання і страты савецкага грамадзянства вызначаюцца Законам аб грамадзянстве СССР.

Грамадзяне іншых саюзных рэспублік карыстаюцца на тэрыторыі Беларускай ССР аднолькавымі правамі з грамадзянамі Беларускай ССР.

Грамадзяне Беларускай ССР за граніцай карыстаюцца абаронай і заступніцтвам Савецкай дзяржавы.

Артыкул 32. Грамадзяне Беларускай ССР з'яўляюцца роўнымі перад законам незалежна ад паходжання, сацыяльнага і маёмаснага становішча, расы і нацыянальнай прыналежнасці, полу, адукацыі, мовы, адносін да рэлігіі, роду і характару заняткаў, месца пражывання і іншых акалічнасцей.

Раўнапраўе грамадзян Беларускай ССР забяспечваецца ва ўсіх галінах эканамічнага, палітычнага, сацыяльнага і культурнага жыцця.

Артыкул 33. Жанчына і мужчына маюць у Беларускай ССР роўныя правы.

Ажыццяўленне гэтых правоў забяспечваецца прадстаўленнем жанчынам роўных з мужчынамі магчымасцей у атрыманні адукацыі і прафесійнай падрыхтоўкі, у працы, узнагароджанні за яе і павышэнні па рабоце, у грамадска-палітычнай і культурнай дзейнасці, а таксама спецыяльнымі мерамі па ахове працы і здароўя жанчын; стварэннем умоў, якія дазваляюць жанчынам спалучаць працу з мацярынствам; прававой абаронай, матэрыяльнай і маральнай падтрымкай мацярынства і дзяцінства, уключаючы прадстаўленне аплатных водпускаў і іншых ільгот цяжарным жанчынам і мацяраў, паступова скарачэнне рабочага часу жанчын, якія маюць малалетніх дзяцей.

Артыкул 34. Грамадзяне Беларускай ССР розных рас і нацыянальнасцей маюць роўныя правы.

Ажыццяўленне гэтых правоў забяспечваецца палітыкай усебаковага развіцця і збліжэння ўсіх нацый і народнасцей СССР, выхаваннем грамадзян у духу савецкага патрыятызму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, магчымасцю карыстацца роднай мовай і мовамі іншых народаў СССР.

Якое б там ні было прамое ці ўскоснае абмежаванне правоў, устаноўленне прамых ці ўскосных пераваг грамадзян па расах і нацыянальна-аднакох, таксама як і ўсякая прапаганды расавай або нацыянальнай выключнасці, варажасці або пагарды — караюцца па закону.

Артыкул 35. Замежным грамадзянам і асобам без грамадзянства ў Беларускай ССР гарантуюцца прадугледжаныя законам правы і свабоды, у тым ліку права на звартанне ў суд і іншыя дзяржаўныя органы для абароны належных ім асабістых, маёмасных, сямейных і іншых правоў.

Замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства, якія знаходзяцца на тэрыторыі Беларускай ССР, абавязаны павяжаць Канстытуцыю СССР, Канстытуцыю Беларускай ССР і захоўваць савецкія законы.

Артыкул 36. Беларускай ССР дае права на прытулак іншаземцам, якія праследуюцца за абарону інтарэсаў працоўных і справы міру, за ўдзел у рэвалюцыйным і нацыянальна-вызваленчым руху, за прагрэсіўную грамадска-палітычную, навуковую або іншую творчую дзейнасць.

ГЛАВА 6

**АСНОЎНЫЯ ПРАВЫ, СВАБОДЫ
І АБАВЯЗКІ ГРАМАДЗЯН
БЕЛАРУСКАЙ ССР**

Артыкул 37. Грамадзяне Беларускай ССР маюць усю паўнату сацыяльна-эканамічных, палітычных і асабістых правоў і свабод, якія абвешчаны і гарантуюцца Канстытуцыяй СССР, Канстытуцыяй Беларускай ССР і савецкімі законамі. Сацыялістычны лад забяспечвае расшырэнне правоў і свабод, пастаяннае паляпшэнне ўмоў жыцця грамадзян па меры выканання праграм сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця.

Выкарыстанне грамадзянамі правоў і свабод не павінна прычыняць шкоды інтарэсам грамадства і дзяржавы, правам іншых грамадзян.

Артыкул 38. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на працу, — гэта значыць на атрыманне гарантаванай работы з аплатай працы ў адпаведнасці з яе колькасцю і якасцю і не ніжэй устаноўленага дзяржавай мінімальнага размеру, — уключаючы права на выбар прафесіі, роду заняткаў і работы ў адпаведнасці з прызначэннем, здольнасцямі, прафесійнай падрыхтоўкай, адукацыяй і з улікам грамадскіх патрэбнасцей.

Гэта права забяспечваецца сацыялістычнай сістэмай гаспадаркі, няўхільным ростам прадукцыйных сіл, бясплатным прафесійным навучаннем, павышэннем працоўнай кваліфікацыі і навучаннем новым спецыяльнасцям, развіццём сістэм прафесійнай арыентацыі і працаўладкавання.

Артыкул 39. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на адпачынак.

Гэта права забяспечваецца ўстаноўленнем для рабочых і служачых працоўнага тыдня, які не перавышае 41 гадзіны, скарачэннем рабочым днём для раду прафесій і вытворчасцей, скарачэння працягласці работы ўначы час; прадстаўленнем штогадовых

аплатных водпускаяў, дзён шотыднёвага адпачынку, а таксама расшырэннем сеткі культурна-асветных і аздараўленчых устаноў, развіццём масавага спорту, фізічнай культуры і турызму; стварэннем спрыяльных магчымасцей для адпачынку па месцы пражывання і іншых умоў рацыянальнага выкарыстання вольнага часу.

Працягласць рабочага часу і адпачынку калгаснікаў рэгулюецца калгасамі.

Артыкул 40. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на ахову здароўя.

Гэта права забяспечваецца бясплатнай кваліфікаванай медыцынскай дапамогай, якая аказваецца дзяржаўнымі ўстановамі аховы здароўя; расшырэннем сеткі ўстаноў для лячэння і ўмацавання здароўя грамадзян; развіццём і ўдасканаленнем тэхнікі бяспекі і вытворчай санітарыі; правядзеннем шырокіх прафілактычных мерапрыемстваў; мерамі па аздараўленню навакольнага асяроддзя; асабістымі клопатам аб здароўі падростаючага пакалення, уключаючы забарону дзіцячай працы, не звязанай з навучаннем і працоўным выхаваннем; разгортваннем навуковых даследаванняў, накіраваных на папярэджанне і зніжэнне захворванняў, на забеспячэнне шматгадовага актыўнага жыцця грамадзян.

Артыкул 41. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці, у выпадку хваробы, поўнай або частковай страты працаздольнасці, а таксама страты карміцеля.

Гэта права гарантуецца сацыяльным страхаваннем рабочых, служачых і калгаснікаў, дапамогамі па часовай непрацаздольнасці; выплатай за кошт дзяржавы і калгасаў пенсіі па ўзросту, інваліднасці і з выпадку страты карміцеля; працаўладкаваннем грамадзян, якія часткова страцілі працаздольнасць; клопатам аб састарэлых грамадзянах і аб інвалідах; іншымі формамі сацыяльнага забеспячэння.

Артыкул 42. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на жыллё.

Гэта права забяспечваецца развіццём і ахвой дзяржаўнага і грамадскага жыллёвага фонду, садзейнічаннем кааператывнаму і індывідуальнаму жыллёваму будаўніцтву, справядлівым размеркаваннем пад грамадскім кантролем жыллой плошчы, якая прадстаўляецца па меры ажыццяўлення праграмы будаўніцтва добраўпарадкаванага жылля, а таксама невысокай платой за кватэру і камунальныя паслугі. Грамадзяне Беларускай ССР павінны бережліва адносіцца да прадстаўленага ім жылля.

Артыкул 43. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на адукацыю.

Гэта права забяспечваецца бясплатнасцю ўсіх відаў адукацыі, ажыццяўленнем усеагульнай абавязковай сярэдняй адукацыі моладзі, шырокім развіццём прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі на аснове сувязі навучэння з жыццём, з вытворчасцю; развіццём завочнай і вачэрняй адукацыі; прадстаўленнем дзяржаўных стыпендыяў і льгот навучэнцам і студэнтам; бясплатнай выдачай школьных падручнікаў; магчымасцю навучэння ў школе на роднай мове; стварэннем умоў для самаадукацыі.

Артыкул 44. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на карыстанне дасягненнямі культуры.

Гэта права забяспечваецца агульнадаступнасцю каштоўнасцей айчынай і сусветнай культуры, якія знаходзяцца ў дзяржаўных і грамадскіх фондах; развіццём і раўнамерным размяшчэннем культурна-асветных устаноў; развіццём тэлебачання і радыё, кнігавыдавецкай справы і перыядычнага друку, сеткі бясплатных бібліятэк; расшырэннем культурнага абмену з зарубежнымі дзяржавамі.

Артыкул 45. Грамадзянам Беларускай ССР у адпаведнасці з мэтай камуністычнага будаўніцтва гарантуецца свабода навуковай, тэхнічнай і мастацкай творчасці. Яна забяспечваецца шырокім разгортваннем навуковых даследаванняў, вынаходніцкай і рацыяналізатарскай дзейнасці, развіццём літаратуры і мастацтва. Дзяржава стварае неабходныя для гэтага матэрыяльныя ўмовы, аказвае падтрымку добраахвотным таварыствам і творчым саюзам, арганізоўвае ўкараненне вынаходстваў і рацыяналізатарскіх прапаноў у народную гаспадарку і іншыя сферы жыцця.

Правы аўтараў, вынаходнікаў і рацыяналізатараў ахоўваюцца дзяржавай.

Артыкул 46. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права ўдзельнічаць у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у абмеркаванні і прыняцці законаў і рашэнняў агульнадзяржаўнага і мясцовага значэння.

Гэта права забяспечваецца магчымасцю выбіраць і быць выбранымі ў Саветы народных дэпутатаў і іншыя выбарныя дзяржаўныя органы, прымаць удзел ва ўсенародных абмеркаваннях і галасаваннях, у народным кантролі, у рабоце дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый і органаў грамадскай самадзейнасці, у сходах працоўных калектываў і па месцы пражывання.

Артыкул 47. Кожны грамадзянін Беларускай ССР мае права ўносіць у дзяржаўныя органы і грамадскія арганізацыі прапановы аб паляпшэнні іх дзейнасці, крытыкаваць недахопы ў рабоце.

Службовыя асобы абавязаны ва ўстаноўленых тэрмінах разглядаць прапановы і заявы грамадзян, даваць на іх адказы і прымаць неабходныя меры.

Праследванне за крытыку забараняецца. Асобы, якія праследуюць за крытыку, прыцягваюцца да адказнасці.

Артыкул 48. У адпаведнасці з інтарэсамі народа і ў мэтах умацавання і развіцця сацыялістычнага ладу грамадзянам Беларускай ССР гарантуюцца свабоды: слова, друку, сходаў, мітынгаў, вулічных шэсцяў і дэманстрацый.

Ажыццяўленне гэтых палітычных свабод забяспечваецца прадстаўленнем працоўным і іх арганізацыям грамадскіх будынкаў, вуліц і плошчаў, шырокім распаўсюджваннем інфармацыі, магчымасцю выкарыстання друку, тэлебачання і радыё.

Артыкул 49. У адпаведнасці з мэтай камуністычнага будаўніцтва грамадзяне Беларускай ССР маюць права аб'ядноўвацца ў грамадскія арганізацыі, якія садзейнічаюць развіццю палітычнай актыўнасці і самадзейнасці, задавальненню іх разнастайных інтарэсаў.

Грамадскім арганізацыям гарантуюцца ўмовы для паспяховага выканання імі сваіх статутных задач.

Артыкул 50. Грамадзянам Беларускай ССР гарантуецца свабода веравызнання, гэта значыць права вызнаваць любую рэлігію або не вызнаваць ніякай, адпраўляць рэлігійныя культуры або весці атэістычную прапаганду. Выкліканне варажасці і нянавісці ў сувязі з рэлігійнымі вераваннямі забараняецца.

Царква ў Беларускай ССР аддзелена ад дзяржавы і школа — ад царквы.

Артыкул 51. Сям'я знаходзіцца пад аховай дзяржавы. Шлюб грунтуецца на добраахвотнай згодзе жанчыны і мужчыны, муж і жонка поўнасцю раўнапраўныя ў сямейных адносінах.

Дзяржава клопаецца аб сям'і шляхам стварэння і развіцця шырокай сеткі дзіцячых устаноў, арганізацыі ўдасканалення службы быту і грамадскага харчавання, выплаты дапамог з выпадку нараджэння дзіцяці, прадстаўлення дапамог і льгот мнагачленам сям'ям, а таксама іншых відаў дапамог і помачы сям'і.

Артыкул 52. Грамадзянам Беларускай ССР гарантуецца недатыкальнасць асобы. Ніхто не можа быць падвергнуты арышту іначай як на падставе судовага рашэння або з санкцыі пракурора.

Артыкул 53. Грамадзянам Беларускай ССР гарантуецца недатыкальнасць жылля. Ніхто не мае права без законнай падставы ўвайсці ў жыллё супраць волі асоб, якія ў ім пражываюць.

Артыкул 54. Асабістае жыццё грамадзян, тайна перапіскі, тэлефонных перагавораў і тэлеграфнага перадавання ахоўваюцца законам.

Артыкул 55. Певага асобы, ахова правоў і свабод грамадзян — абавязак усіх дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый і службовых асоб.

Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на судовае абарону ад замахаў на гонар і годнасць, жыццё і здароўе, на асабістую свабоду і маёмасць.

Артыкул 56. Грамадзяне Беларускай ССР маюць права абскардзіць дзеянні службовых асоб, дзяржаўных і грамадскіх органаў. Скаргі павінны быць разгледжаны ў парадку і ў тэрміны, устаноўленыя законам.

Дзеянні службовых асоб, якія ўчынены з парушэннем закона, з перавышэннем паўнамоцтваў і якія ўшчамляюць права грамадзян, могуць быць ва ўстаноўленым законам парадку абскарджаны ў суд.

Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на пакрыццё ўрон, прычыненага незаконнымі дзеяннямі дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, а таксама службовых асоб пры выкананні імі службовых абавязкаў.

Артыкул 57. Ажыццяўленне правоў і свабод з'яўляецца неаддзельным ад выканання грамадзянінам сваіх абавязкаў.

Грамадзянін Беларускай ССР абавязан захоўваць Канстытуцыю СССР, Канстытуцыю Беларускай ССР і савецкія законы, павяжаць правілы сацыялістычнага супольнага жыцця, з годнасцю несці высокае званне савецкага грамадзяніна.

Артыкул 58. Абавязак і справа гонару кожнага здольнага да працы грамадзяніна Беларускай ССР — добра сумленна праца ў выбранай ім галіне грамадска карыснай дзейнасці, захоўванне працоўнай дысцыпліны. Ухіленне ад грамадска карыснай працы з'яўляецца несумяшчальным з прынцыпамі сацыялістычнага грамадства.

Артыкул 59. Грамадзянін Беларускай ССР абавязан берагчы і ўмацоўваць сацыялістычную ўласнасць. Абавязак грамадзяніна Беларускай ССР — змагацца з крадзяжамі і марнатраўствам дзяржаўнай і грамадскай маёмасці, беражліва адносіцца да народнага добра.

Асобы, якія робяць замахаў на сацыялістычную ўласнасць, карваюцца па закону.

Артыкул 60. Грамадзянін Беларускай ССР абавязан ахоўваць інтарэсы Савецкай дзяржавы, садзейнічаць умацаванню яе магутнасці і аўтарытэту.

Абарона сацыялістычнай Айчыны ёсць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна Беларускай ССР.

Здрада Радзіме — найцяжэйшае злчынства перад народам.

Артыкул 61. Воінская служба ў радах Узброеных Сіл СССР — ганаровы абавязак грамадзян Беларускай ССР.

Артыкул 62. Абавязак кожнага грамадзяніна Беларускай ССР — павяжаць нацыянальную годнасць іншых грамадзян, умацоўваць дружбу нацый і народнасцей Савецкай шматнацыянальнай дзяржавы.

Артыкул 63. Грамадзянін Беларускай ССР абавязан

запавяжаць права і законныя інтарэсы іншых асоб, быць непрымырым да антыграмадскіх учынкаў, усямерна садзейнічаць ахове грамадскага парадку.

Артыкул 64. Грамадзяне Беларускай ССР абавязаны клопацца аб выхаванні дзяцей, рыхтаваць іх да грамадска карыснай працы, выхоўваць дастойнымі членамі сацыялістычнага грамадства. Дзеці абавязаны клапацца аб бацьках і аказваць ім дапамогу.

Артыкул 65. Грамадзяне Беларускай ССР абавязаны берагчы прыроду, ахоўваць яе багацці.

Артыкул 66. Клопат аб захаванні гістарычных помнікаў і іншых культурных каштоўнасцей — доўг і абавязак грамадзян Беларускай ССР.

Артыкул 67. Інтэрнацыянальны абавязак грамадзяніна Беларускай ССР — садзейнічаць развіццю дружбы і супрацоўніцтва з народамі іншых краін, падтрыманню і ўмацаванню ўсеагульнага міру.

III. НАЦЫЯНАЛЬНА-ДЗЯРЖАУНАЯ АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНАЯ БУДОВА БЕЛАРУСКАЙ ССР

ГЛАВА 7

БЕЛАРУСКАЯ ССР — САЮЗНАЯ РЭСПУБЛІКА У САСТАВЕ СССР

Артыкул 68. Беларуска-Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка — суверэнная савецкая сацыялістычная дзяржава. У мэтах паспяховага будаўніцтва камуністычнага грамадства, умацавання эканамічнага і палітычнага адзінства, забеспячэння беспекі і абароны краіны Беларуска-Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка ў выніку свабоднага самавызначэння яе народа, на аснове добраахвотнасці і раўнапраўя разам з Савецкімі Сацыялістычнымі Рэспублікамі:

Расійскай Савецкай Федэратыўнай Сацыялістычнай Рэспублікай,

Украінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Узбекскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Казахскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Грузінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Азербайджанскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай,

Літоўскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Малдаўскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Латвійскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Кіргізскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Таджыкскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Армянскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай, Туркменскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай,

Эстонскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай аб'ядналася ў Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік — адзіную саюзную шматнацыянальную дзяржаву.

Зыходзячы з гэтага, Беларуска-Савецкая Рэспубліка ў аснове яго вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання права, вызначаныя артыкулам 73 Канстытуцыі СССР.

Па-за межамі, указанымі ў артыкуле 73 Канстытуцыі СССР, Беларуска-Савецкая Рэспубліка ажыццяўляе дзяржаўную ўладу на сваёй тэрыторыі.

Артыкул 69. Беларуска-Савецкая Рэспубліка захоўвае за сабой права свабоднага выхаду з СССР.

Артыкул 70. Веданню Беларуска-Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі ў аснове яе вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання падлягаюць:

1) прыняцце Канстытуцыі Беларускай ССР і ўнясенне ў яе змяненняў; кантроль за захаваннем Канстытуцыі Беларускай ССР;

2) заканадаўства Беларускай ССР;

3) устанавленне парадку арганізацыі і дзейнасці рэспубліканскіх і мясцовых органаў дзяржаўнай улады і кіравання;

4) ахова дзяржаўнага парадку, правоў і свабод грамадзян;

5) правядзенне адзінай сацыяльна-эканамічнай палітыкі, кіраўніцтва эканомікай Беларускай ССР; забеспячэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу і ажыццяўленне мерапрыемстваў па рацыянальнаму выкарыстанню і ахове прыродных рэсурсаў;

6) распрацоўка і зацвярджэнне дзяржаўнага планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР, дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР і зацвярджэнне справаздач аб іх выкананні; кіраўніцтва ажыццяўленнем бюджэту абласцей і горада Мінска;

7) устанавленне ў адпаведнасці з заканадаўствам Саюза ССР даходаў, якія паступаюць на ўтварэнне дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР;

8) кіраўніцтва галінамі народнай гаспадаркі саюза-рэспубліканскага і рэспубліканскага падпарадкавання, аб'яднаннямі і прадпрыемствамі рэспубліканскага падпарадкавання; агульнае кіраўніцтва аб'яднаннямі і прадпрыемствамі мясцовага падпарадкавання;

9) устанавленне парадку карыстання зямлёй, нафтамі, водамі, лясамі; ахова навакольнага асяроддзя;

10) кіраўніцтва жыллёвай і камунальнай гаспадаркай, гандлем і грамадскім харчаваннем, бытавым абслугоўваннем насельніцтва, жыллёвым будаўніцтвам і добраўпарадкаваннем гарадоў і іншых населеных пунктаў, дарожным будаўніцтвам і транспартам;

11) кіраўніцтва народнай асветы, культурнымі і навуковымі арганізацыямі і ўстановамі Беларускай ССР, аховы здароўя, фізічнай культуры і спортам, сацыяльным забеспячэннем; ахова помнікаў гісторыі і культуры;

12) прадстаўніцтва Беларускай ССР у міжнародных адносінах;

13) амністыя і памілаванне грамадзян, асуджаных судамі Беларускай ССР;

14) вырашэнне іншых пытанняў рэспубліканскага значэння.

Артыкул 71. Беларуска-Савецкая Рэспубліка ў вырашэнні пытанняў, аднесеных да ведання Саюза ССР, у Вярхоўным Савеце СССР, Прэзідыуме Вярхоўнага Савета СССР, Урадзе СССР і іншых органах Саюза ССР.

Беларуска-Савецкая Рэспубліка забяспечвае комплекснае эканамічнае і сацыяльнае развіццё на сваёй тэрыторыі, садзейнічае ажыццяўленню на тэрыторыі Беларускай ССР паўнамоцтваў Саюза ССР, праводзіць у жыццё рашэнні вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання СССР.

Па пытаннях, якія адносяцца да яе ведання, Беларуска-Савецкая Рэспубліка каардынуе і кантралюе дзейнасць прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый саюзага падпарадкавання.

Артыкул 72. Законы СССР з'яўляюцца абавязковымі на тэрыторыі Беларускай ССР.

Артыкул 73. Тэрыторыя Беларускай ССР не можа быць зменена без яе згоды. Границы паміж Беларускай ССР і іншымі саюзнымі рэспублікамі могуць змяняцца па ўзаемнаму пагадненню адпаведных рэспублік, якое падлягае зацвярджэнню Саюзам ССР.

Артыкул 74. Беларуска-Савецкая Рэспубліка мае права ўступаць у адносіны з замежнымі дзяржавамі, заключаць з імі дагаворы і абменьвацца дыпламатычнымі і консульскімі прадстаўнікамі, удзельнічаць у дзейнасці міжнародных арганізацый.

Артыкул 75. Суверэнныя права Беларускай ССР у адпаведнасці з Канстытуцыяй СССР ахоўваюцца Саюзам ССР.

ГЛАВА 8

АДМІНІСТРАЦЫЙНА-ТЭРЫТАРЫЯЛЬНАЯ БУДОВА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Артыкул 76. Беларуска-Савецкая Рэспубліка вызначае свой абласны, раённы падзел і вырашае іншыя пытанні адміністрацыйна-тэрытарыяльнай будовы.

Артыкул 77. У Беларуска-Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы знаходзяцца вобласці: Брэсцкая, Віцебская, Гомельская, Гродзенская, Магілёўская, Мінская і горад рэспубліканскага падпарадкавання Мінск.

IV. САВЕТЫ НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАУ БЕЛАРУСКАЙ ССР І ПАРАДАК ІХ ВЫБРАННЯ

ГЛАВА 9

СІСТЭМА І ПРЫНЦЫПЫ ДЗЕЙНАСЦІ САВЕТАУ НАРОДНЫХ ДЭПУТАТАУ

Артыкул 78. Саветы народных дэпутатаў — Вярхоўны Савет Беларускай ССР, абласныя, раённыя, гарадскія, раённыя ў гарадах, пасялковыя і сельскія Саветы народных дэпутатаў — складаюць адзіную сістэму органаў дзяржаўнай улады.

Артыкул 79. Тэрмін паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР — пяць гадоў.

Тэрмін паўнамоцтваў мясцовых Саветаў народных дэпутатаў — два з паловай гады.

Выбары ў Саветы народных дэпутатаў назначаюцца не пазней чым за два месяцы да сканчэння тэрміну паўнамоцтваў адпаведных Саветаў.

Артыкул 80. Важнейшыя пытанні, аднесенныя да ведання адпаведных Саветаў народных дэпутатаў, разглядаюцца і вырашаюцца на іх сесіях.

Саветы народных дэпутатаў выбіраюць пастаянныя камісіі, ствараюць выканаўчыя і распарадчыя, а таксама іншыя падсправаздачныя ім органы.

Артыкул 81. Саветы народных дэпутатаў утвараюць органы народнага кантролю, які спалучае дзяржаўны кантроль з грамадскім кантролем працоўных на прадпрыемствах, у калгасах, установах і арганізацыях.

Органы народнага кантролю кантралююць выкананне дзяржаўнага планаў і заданняў; вядуць барацьбу з парушэннямі дзяржаўнай дысцыпліны, праўленнямі месціцтва, ведамаснага падыходу да справы, з безгаспадарчасцю і марнатраўствам, валакітай і бюракратызмам; садзейнічаюць удасканаленню работ дзяржаўнага апарату.

Артыкул 82. Саветы народных дэпутатаў непасрэдна і праз органы, якія імі ствараюцца, кіруюць усімі галінамі дзяржаўнага, гаспадарчага і сацыяльна-культурнага будаўніцтва, прымаюць рашэнні, забяспечваюць іх выкананне, ажыццяўляюць кантроль за правядзеннем рашэнняў у жыццё.

Артыкул 83. Дзейнасць Саветаў народных дэпутатаў будзеца на аснове калектыўнага, свабоднага, дэлегавага, абмеркавання і вырашэння пытанняў, публічнасці, рэгулярнай справаздачнасці выканаўчых і распарадчых органаў, іншых органаў, якія ствараюцца.

(Праціг на стар. 6).

юцца Саветаў, перад Саветаў і насельніцтвам шырокага прыцягнення грамадзян да ўдзелу ў іх рабоце.

Саветы народных дэпутатаў і органы, якія імі ствараюцца, сістэматычна інфармуюць насельніцтва аб сваёй рабоце і прынятых рашэннях.

ГЛАВА 10

ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 84. Выбары дэпутатаў ва ўсе Саветы народных дэпутатаў праводзяцца на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 85. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі: усе грамадзяне Беларускай ССР, якія дасягнулі 18 гадоў, маюць права выбіраць і быць выбранымі, за выключэннем асоб, прызнаных ва ўстаноўленым законам парадку страціўшымі розум.

Артыкул 86. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі: кожны выбаршчык мае адзін голас; усе выбаршчыкі ўдзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 87. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: дэпутаты ўсіх Саветаў народных дэпутатаў выбіраюцца грамадзянамі непасрэдна.

Артыкул 88. Галасаванне пры выбарах дэпутатаў з'яўляецца тайным: кантроль за волевыяўленнем выбаршчыкаў не дапускаецца.

Артыкул 89. Права вылучэння кандыдатаў у дэпутаты належыць арганізацыям Камуністычнай партыі Саветаў Саюза, прафесіянальных саюзаў, Усесаюзнага Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі, кааператывым і іншым грамадскім арганізацыям, працоўным калектывам, а таксама сходам ваеннаслужачых па ваенскіх насяях.

Грамадзянам Беларускай ССР і грамадскім арганізацыям гарантуецца свабоднае і ўсебаковае абмеркаванне палітычных, дзелавых і асабістых якасцей кандыдатаў у дэпутаты, а таксама права агітацыі на сходах, у друку, па тэлебачанню, радыё.

Расходы, звязаныя з правядзеннем выбараў у Саветы народных дэпутатаў, робяцца за кошт дзяржавы.

Артыкул 90. Выбары дэпутатаў у Саветы народных дэпутатаў праводзяцца па выбарчых акругах.

Грамадзянін Беларускай ССР не можа, як правіла, быць выбран больш чым у два саветы народных дэпутатаў.

Правядзенне выбараў у Саветы забяспечваюць выбарчыя камісіі, якія ўтвараюцца з прадстаўнікоў ад грамадскіх арганізацый, працоўных калектываў і сходаў ваеннаслужачых па ваенскіх насяях.

Парадак правядзення выбараў у Саветы народных дэпутатаў вызначаецца законам Саюза ССР і Беларускай ССР.

Артыкул 91. Выбаршчыкі даюць наказы сваім дэпутатам.

Адпаведныя Саветы народных дэпутатаў разглядаюць наказы выбаршчыкаў, улічваюць іх пры распрацоўцы планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця і складанні бюджэту, арганізуючы выкананне наказаў і інфармуюць грамадзян аб іх рэалізацыі.

ГЛАВА 11

НАРОДНЫ ДЭПУТАТ

Артыкул 92. Дэпутаты з'яўляюцца паўнамоцнымі прадстаўнікамі народа ў Саветах народных дэпутатаў.

Удзельнічаючы ў рабоце Саветаў, дэпутаты вырашаюць пытанні дзяржаўнага, гаспадарчага і сацыяльна-культурнага будаўніцтва, арганізуючы правядзенне рашэнняў Саветаў у жыццё, ажыццяўляюць кантроль за работай дзяржаўных органаў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый.

У сваёй дзейнасці дэпутат кіруецца агульнадзяржаўнымі інтарэсамі, улічваючы запатрабаванні насельніцтва выбарчай акругі, дэбіваюцца ажыццяўлення наказаў выбаршчыкаў.

Артыкул 93. Дэпутат ажыццяўляе сваё паўнамоцтва, не парываючы з вытворчай або службовай дзейнасцю.

На час сесій Савета, а таксама для ажыццяўлення дэпутацкіх паўнамоцтваў у іншых выпадках, прадугледжаных законам, дэпутат вызваляецца ад выканання вытворчых або службовых абавязкаў з захаваннем сярэдняга заробтку па месцы пастаяннай работы.

Артыкул 94. Дэпутат мае права запыту да адпаведных дзяржаўных органаў і службовых асоб, якія абавязаны даць адказ на запыт на сесіі Савета.

Дэпутат мае права звяртацца ва ўсе дзяржаўныя і грамадскія органы, прадпрыемствы, установы, арганізацыі па пытаннях дэпутацкай дзейнасці і прымаць удзел у разглядзе пастаўленых ім пытанняў. Кіраўнікі адпаведных дзяржаўных і грамадскіх органаў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый абавязаны неадкладна прымаць дэпутата і разглядаць яго прапановы ва ўстаноўлены тэрміны.

Артыкул 95. Дэпутату забяспечваюцца ўмовы для бесперашкоднага і эфектыўнага ажыццяўлення яго правоў і абавязкаў.

Недатыкальнасць дэпутатаў, а таксама іншыя гарантыі дэпутацкай дзейнасці ўстанаўліваюцца законам аб статусе дэпутатаў і іншымі заканадаўчымі актамі Саюза ССР, заканадаўчымі актамі Беларускай ССР.

Артыкул 96. Дэпутат абавязан рабіць справядлівы аб сваёй рабоце і рабоце Савета выбаршчыкам, а таксама калектывам і грамадскім арганізацыям, якія вылучылі яго кандыдатам у дэпутаты.

Дэпутат, які не апраўдаў довер'я выбаршчыкаў, можа быць у любы час адліканы па рашэнню большасці выбаршчыкаў ва ўстаноўленым законам парадку.

V. ВЫШэйшыя ОРГАНЫ

ДЗЯРЖАўНАЙ УЛАДЫ

I КІРАВАННЯ БЕЛАРУСКАЙ ССР

ГЛАВА 12

ВЯРХОўНЫ САВЕТ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Артыкул 97. Вышэйшым органам дзяржаўнай улады Беларускай ССР з'яўляецца Вярхоўны Савет Беларускай ССР.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР правамоцны вырашаць усе пытанні, аднесеныя Канстытуцыяй ССР і гэтай Канстытуцыяй да ведання Беларускай ССР.

Прыняцце Канстытуцыі Беларускай ССР, унясенне ў яе змяненняў, зацвярджэнне дзяржаўных планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР, дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР і справаздач аб іх выкананні; утварэнне падсправаздачных яму органаў ажыццяўляюцца выключна Вярхоўным Саветам Беларускай ССР.

Законы Беларускай ССР прымаюцца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР або народным галасаваннем (рэферэндумам), якое праводзіцца па рашэнню Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 98. Вярхоўны Савет Беларускай ССР складаецца з 485 дэпутатаў, якія выбіраюцца па выбарчых акругах з роўнай колькасцю насельніцтва.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР па прадстаўленню мандатнай камісіі, якая ім выбіраецца, прымае рашэнне аб прызнанні паўнамоцтваў дэпутатаў, а ў выпадку парушэння заканадаўства аб выбарах — аб прызнанні выбараў асобных дэпутатаў неспраўдлівым.

Артыкул 99. Вярхоўны Савет Беларускай ССР выбірае Старшыню Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і чатырох яго намеснікаў.

Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР кіруе пасаджэннямі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і ведае яго ўнутраным распарадкам.

Артыкул 100. Сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР склікаюцца два разы ў год.

Нечарговыя сесіі склікаюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР па яго ініцыятыве або па прапанове не менш трэці дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР складаецца з яго пасаджэнняў, а таксама з пасаджэнняў пастаянных і іншых камісій Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, якія праводзяцца ў перыяд паміж яго пасаджэннямі.

Артыкул 101. Права заканадаўчай ініцыятывы ў Вярхоўным Савете Беларускай ССР належыць Прэзідыуму Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, Савету Міністраў Беларускай ССР, пастаянным і іншым камісіям Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, Вярхоўнаму Суду Беларускай ССР, Пракурору Беларускай ССР.

Права заканадаўчай ініцыятывы маюць таксама грамадскія арганізацыі ў асобе іх рэспубліканскіх органаў.

Артыкул 102. Праекты законаў і іншыя пытанні, унесеныя на разгляд Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, абмяркоўваюцца на яго пасаджэннях. У выпадку неабходнасці праект закона ці адпаведнае пытанне можа быць перададзена для папярэдняга або дадатковага разгляду ў адну або некалькі камісій.

Законы Беларускай ССР, пастановы і іншыя акты Вярхоўнага Савета Беларускай ССР прымаюцца большасцю ад агульнага ліку дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Праекты законаў Беларускай ССР і іншыя важныя пытанні дзяржаўнага жыцця рэспублікі рашэннем Вярхоўнага Савета Беларускай ССР або Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР могуць быць вынесены на народнае абмеркаванне.

Артыкул 103. Законы Беларускай ССР, пастановы і іншыя акты Вярхоўнага Савета Беларускай ССР публікуюцца на беларускай і рускай мовах за подпісамі Старшыні і Сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 104. Дэпутат Вярхоўнага Савета Беларускай ССР мае права звярнуцца з запытам да Савета Міністраў Беларускай ССР, да міністраў і кіраўнікоў іншых органаў, якія ўтвараюцца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР, а таксама да кіраўнікоў размешчаных на тэрыторыі Беларускай ССР прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый саюзнага падпарадкавання па пытаннях, якія адносяцца да ведання Беларускай ССР. Савет Міністраў Беларускай ССР або службовая асоба, да якой накіраван запыт, абавязаны даць усуну або пісьмовы адказ на гэтай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 105. Дэпутат Вярхоўнага Савета Беларускай ССР не можа быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці, арыштаваны або падавергнуты мерам адміністрацыйнага спяганання, якія накладваюцца ў судовым парадку, без згоды Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, а ў перыяд паміж яго сесіямі — без згоды Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 106. Вярхоўны Савет Беларускай ССР выбірае Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай

ССР — пастаянна дзеючы орган Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, які з'яўляецца падсправаздачным яму ва ўсёй сваёй дзейнасці і ажыццяўляе ў межах прадугледжаных Канстытуцыяй, функцый вышэйшага органа дзяржаўнай улады Беларускай ССР у перыяд паміж яго сесіямі.

Артыкул 107. Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР выбіраецца з ліку дэпутатаў у саставе Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета, двух намеснікаў Старшыні, Сакратара Прэзідыума і пятнаццаці членаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 108. Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР:

1) назначае выбары ў Вярхоўны Савет Беларускай ССР і мясцовыя Саветы народных дэпутатаў;

2) склікае сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР;

3) каардынуе дзейнасць пастаянных камісій Вярхоўнага Савета Беларускай ССР;

4) ажыццяўляе кантроль за захаваннем Канстытуцыі Беларускай ССР;

5) назначае выбары ў раённыя (гарадскія) народныя суды;

6) дае тлумачэнне законаў Беларускай ССР;

7) ажыццяўляе кіраўніцтва дзейнасцю мясцовых Саветаў народных дэпутатаў;

8) вызначае парадак вырашэння пытанняў адміністрацыйна-тэрытарыяльнай будовы Беларускай ССР; устанаўлівае і змяняе граніцы і раённы падзел абласцей; утварае раёны, гарады, раёны ў гарадах, пасёлкі гарадскога тыпу; устанаўлівае падпарадкаванасць гарадоў; робіць перайменаванне раёнаў, гарадоў, раёнаў у гарадах, пасёлкаў гарадскога тыпу і іншых населеных пунктаў;

9) адмяняе пастановы і распараджэнні Савета Міністраў Беларускай ССР, рашэнні абласных і Мінскага гарадскога Саветаў народных дэпутатаў у выпадку неадпаведнасці іх закону;

10) устанаўлівае і прысвойвае ганаровыя званні Беларускай ССР; узнагароджвае Ганаровай граматай і Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР;

11) прымае ў грамадзянства Беларускай ССР; вырашае пытанні аб прадастаўленні прытулку;

12) выдае акты аб амністыі і ажыццяўляе памілаванне грамадзян, асуджаных судамі Беларускай ССР;

13) ратыфікуе і дэмантуе міжнародныя дагаворы Беларускай ССР;

14) назначае і адклікае дыпламатычных прадстаўнікоў Беларускай ССР у замежных дзяржавах і пры міжнародных арганізацыях;

15) прымае даверчыя і адзүйныя граматы акрэдытаваных пры ім дыпламатычных прадстаўнікоў замежных дзяржаў;

16) ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, устаноўленыя Канстытуцыяй і законам Беларускай ССР.

Артыкул 109. Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР у перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета з наступным прадастаўленнем на яго зацвярджэнне на чарговай сесіі:

1) уносіць у выпадку неабходнасці змяненні ў дзеючыя заканадаўчыя акты Беларускай ССР;

2) утварае новыя вобласці;

3) па прапанове Савета Міністраў Беларускай ССР утварае і ліквідуе міністэрствы і дзяржаўныя камітэты Беларускай ССР;

4) па прадастаўленню Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР вызваляе ад пасады і назначае асобных асоб, якія ўваходзяць у састаў Савета Міністраў Беларускай ССР.

Артыкул 110. Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР выдае ўказы і прымае пастановы.

Артыкул 111. Пасля сканчэння паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР захоўвае сваё паўнамоцтва аж да ўтварэння новавыбраным Вярхоўным Саветам Беларускай ССР новага Прэзідыума.

Новавыбраны Вярхоўны Савет Беларускай ССР склікаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР ранейшага саставу не пазней чым праз два месяцы пасля выбараў.

Артыкул 112. Вярхоўны Савет Беларускай ССР выбірае з ліку дэпутатаў пастаянныя камісіі для папярэдняга разгляду і падрыхтоўкі пытанняў, якія адносяцца да ведання Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, а таксама для садзейнічання правядзенню ў жыццё законаў Беларускай ССР і іншых рашэнняў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і яго Прэзідыума, кантролю за дзейнасцю дзяржаўных органаў і арганізацый.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР стварае, калі палічыць неабходным, следчыя, рэвізійныя і іншыя камісіі па любому пытанню.

Усе дзяржаўныя і грамадскія органы, арганізацыі і службовыя асобы абавязаны выконваць патрабаванні камісій Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, прадастаўляць ім неабходныя матэрыялы і дакументы.

Рэкамендацыі камісій падлягаюць абавязковаму разгляду дзяржаўнымі і грамадскімi органамі, установамі і арганізацыямі. Аб выніках разгляду або аб прынятых мерах павінна быць паведамлена камісіям ва ўстаноўлены тэрмін.

Артыкул 113. Вярхоўны Савет Беларускай ССР ажыццяўляе кантроль за дзейнасцю ўсіх падсправаздачных яму дзяржаўных органаў.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР утварае Камітэт народнага кантролю Беларускай ССР, які ўзначальвае сістэму органаў народнага кантролю Беларускай ССР.

Артыкул 114. Парадак дзейнасці Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і яго органаў вызначаецца Рэгламентам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і іншымі законам Беларускай ССР, якія выдаюцца на аснове Канстытуцыі Беларускай ССР.

САВЕТ МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСКОЙ ССР

Артыкул 115. Савет Міністраў Беларускай ССР — Урад Беларускай ССР — з'яўляецца вышэйшым выканаўчым і распарадчым органам дзяржаўнай улады Беларускай ССР.

Артыкул 116. Савет Міністраў Беларускай ССР утвараецца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР у саставе Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР, першага намесніка і намеснікаў Старшыні, міністраў Беларускай ССР, старшынь дзяржаўных камітэтаў Беларускай ССР.

Па прадстаўленню Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР Вярхоўны Савет Беларускай ССР можа ўключыць у састаў Урада Беларускай ССР кіраўнікоў іншых органаў і арганізацый Беларускай ССР.

Савет Міністраў Беларускай ССР складае свае паўнамоцтвы перад новавыбраным Вярхоўным Саветам Беларускай ССР на яго першай сесіі.

Артыкул 117. Савет Міністраў Беларускай ССР адказны перад Вярхоўным Саветам Беларускай ССР і яму падсправаздачны, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР — перад Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, якому падсправаздачны.

Савет Міністраў Беларускай ССР рэгулярна робіць справаздачы аб сваёй рабоце Вярхоўнаму Савету Беларускай ССР.

Артыкул 118. Савет Міністраў Беларускай ССР правамоцны вырашаць усе пытанні дзяржаўнага кіравання, аднесенныя да ведання Беларускай ССР, паколькі яны не ўваходзяць, згодна з Канстытуцыяй, у кампетэнцыю Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

У межах сваіх паўнамоцтваў Савет Міністраў Беларускай ССР:

1) забяспечвае кіраўніцтва народнай гаспадаркай і сацыяльна-культурным будаўніцтвам; распрацоўвае і ажыццяўляе меры па забеспячэнню росту дабрабыту і культуры народа, па развіццю навукі і тэхнікі, рацыянальнаму выкарыстанню і ахове прыродных рэсурсаў; садзейнічае ажыццяўленню мер па ўмацаванні грашовай і крэдытнай сістэмы, па арганізацыі дзяржаўнага страхавання і адзінай сістэмы ўліку і статыстыкі; удзельнічае ў правядзенні адзінай палітыкі цэн, аплаты працы, сацыяльнага забеспячэння; арганізоўвае кіраванне прамысловымі, будаўнічымі, сельскагаспадарчымі прадпрыемствамі і аб'яднаннямі, прадпрыемствамі транспарту і сувязі, а таксама іншымі арганізацыямі і ўстановамі рэспубліканскага і мясцовага падпарадкавання;

2) распрацоўвае і ўносіць у Вярхоўны Савет Беларускай ССР бягучыя і перспектывныя дзяржаўныя планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР, дзяржаўны бюджэт Беларускай ССР; прымае меры па ажыццяўленню дзяржаўнага планаў і бюджэту, па забеспячэнню комплекснага эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР, абласцей і горада Мінска; каардынуе і кантралюе дзейнасць прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый саюзнага падпарадкавання па пытаннях, якія адносяцца да ведання Беларускай ССР; прадстаўляе Вярхоўнаму Савету Беларускай ССР справаздачы аб выкананні планаў і выкананні бюджэту;

3) ажыццяўляе кіраўніцтва дзейнасцю выканаўчых камітэтаў мясцовых Саветаў народных дэпутатаў;

4) ажыццяўляе меры па абароне інтарэсаў дзяржавы, ахове сацыялістычнай уласнасці і грамадскага парадку, па забеспячэнню і ахове правоў і свабод грамадзян;

5) прымае меры ў межах, вызначаных Канстытуцыяй СССР, па забеспячэнню дзяржаўнай бяспекі і абароназдольнасці краіны;

6) ажыццяўляе кіраўніцтва ў галіне адносін Беларускай ССР з замежнымі дзяржавамі і міжнароднымі арганізацыямі ў парадку, устаноўленым Саюзам ССР;

7) утварае ў выпадку неабходнасці камітэты, галоўныя ўпраўленні і іншыя ведамствы пры Саветах Міністраў Беларускай ССР па справах гаспадарчага і сацыяльна-культурнага будаўніцтва.

Артыкул 119. Для вырашэння пытанняў, звязаных з забеспячэннем кіраўніцтва народнай гаспадаркай, і іншых пытанняў дзяржаўнага кіравання ў якасці пастаяннага органа Савета Міністраў Беларускай ССР дзейнічае Прэзідыум Савета Міністраў Беларускай ССР у саставе Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР, першага намесніка і намеснікаў Старшыні, а таксама іншых членаў Урада ў адпаведнасці з законам аб Саветах Міністраў Беларускай ССР.

Артыкул 120. Савет Міністраў Беларускай ССР выдае пастановы і распараджэнні на аснове і з мэтай выканання заканадаўчых актаў СССР і Беларускай ССР, пастановаў і распараджэнняў Савета Міністраў СССР, арганізоўвае і правярае іх выкананне. Пастановы і распараджэнні Савета Міністраў Беларускай ССР з'яўляюцца абавязковымі для выканання на ўсёй тэрыторыі Беларускай ССР.

Артыкул 121. Савет Міністраў Беларускай ССР у межах сваёй кампетэнцыі мае права адмяняць рашэнні і распараджэнні выканаўчых камітэтаў абласных і Мінскага гарадскога Саветаў народных дэпутатаў.

Савет Міністраў Беларускай ССР мае права адмяняць акты міністэрстваў Беларускай ССР, дзяржаўных камітэтаў Беларускай ССР, іншых падведаных яму органаў.

Артыкул 122. Савет Міністраў Беларускай ССР аб'ядноўвае і накіроўвае работу саюзна-рэспубліканскіх

і рэспубліканскіх міністэрстваў і дзяржаўных камітэтаў Беларускай ССР, іншых падведаных яму органаў.

Саюзна-рэспубліканскія міністэрствы і дзяржаўныя камітэты Беларускай ССР кіруюць даручанымі ім галінамі кіравання або ажыццяўляюць міжгаліновае кіраванне, падпарадкоўваючыся як Савету Міністраў Беларускай ССР, так і адпаведнаму саюзна-рэспубліканскаму міністэрству або дзяржаўнаму камітэту СССР.

Рэспубліканскія міністэрствы і дзяржаўныя камітэты Беларускай ССР кіруюць даручанымі ім галінамі кіравання або ажыццяўляюць міжгаліновае кіраванне, падпарадкоўваючыся Савету Міністраў Беларускай ССР.

Міністэрствы і дзяржаўныя камітэты Беларускай ССР нясуць адказнасць за стан і развіццё даручаных ім сфер кіравання; у межах сваёй кампетэнцыі выдаюць акты на аснове і з мэтай выканання заканадаўчых актаў СССР і Беларускай ССР, пастановаў і распараджэнняў Савета Міністраў СССР і Савета Міністраў Беларускай ССР, актаў адпаведных міністэрстваў і дзяржаўных камітэтаў СССР; арганізоўваюць і правяраюць іх выкананне.

Артыкул 123. Кампетэнцыя Савета Міністраў Беларускай ССР і яго Прэзідыума, парадак іх дзейнасці, адносіны Савета Міністраў з іншымі дзяржаўнымі органамі, а таксама пералік саюзна-рэспубліканскіх і рэспубліканскіх міністэрстваў і дзяржаўных камітэтаў Беларускай ССР вызначаюцца на аснове Канстытуцыі Законам аб Саветах Міністраў Беларускай ССР.

VI. МЯСЦОВЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАўНАЙ УЛАДЫ І КІРАВАННЯ ў БЕЛАРУСКОЙ ССР

ГЛАВА 14

МЯСЦОВЫЯ САВЕТАЫ НАРОДНЫХ
ДЕПУТАТАў

Артыкул 124. Органамі дзяржаўнай улады ў абласцях, раёнах, гарадах, раёнах у гарадах, пасёлках, сельскіх населеных пунктах з'яўляюцца адпаведныя Саветы народных дэпутатаў.

Артыкул 125. Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў вырашаюць усе пытанні мясцовага значэння, зыходзячы з агульнадзяржаўных інтарэсаў і інтарэсаў грамадзян, якія пражываюць на тэрыторыі Савета, праводзяць у жыццё рашэнні вышэйстаячых дзяржаўных органаў, кіруюць дзейнасцю ніжэйстаячых Саветаў народных дэпутатаў, удзельнічаюць у абмеркаванні пытанняў рэспубліканскага і агульнасаюзнага значэння, уносяць па іх свае прапановы.

Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў кіруюць на сваёй тэрыторыі дзяржаўным, гаспадарчым і сацыяльна-культурным будаўніцтвам; зацвярджаюць планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця, мясцовы бюджэт і справаздачы аб іх выкананні; ажыццяўляюць кіраўніцтва падпарадкаванымі ім дзяржаўнымі органамі, прадпрыемствамі, ўстановамі і арганізацыямі; забяспечваюць захаванне законаў, ахову дзяржаўнага і грамадскага парадку, правоў грамадзян; садзейнічаюць умацаванню абароназдольнасці краіны.

Артыкул 126. У межах сваіх паўнамоцтваў мясцовыя Саветы народных дэпутатаў забяспечваюць комплекснае эканамічнае і сацыяльнае развіццё на іх тэрыторыі; ажыццяўляюць кантроль за захаваннем заканадаўства размешчанымі на гэтай тэрыторыі прадпрыемствамі, ўстановамі і арганізацыямі; вышэйстаячага падпарадкавання; каардынуюць і кантралююць іх дзейнасць у галіне землекарыстання, аховы прыроды, будаўніцтва, выкарыстання працоўных рэсурсаў, вытворчасці тавараў народнага спажывання, сацыяльна-культурнага, бытавога і іншага абслугоўвання насельніцтва.

Артыкул 127. Сесіі абласных, раённых, гарадскіх, раённых у гарадах, пасялковых, сельскіх Саветаў народных дэпутатаў склікаюцца іх выканаўчымі камітэтамі не радзей чатырох разоў у год.

Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў правамоцны разглядаць і вырашаць на сесіях любыя пытанні, якія аднесены да іх ведання заканадаўствам Саюза ССР і Беларускай ССР. Пералік пытанняў, якія вырашаюцца выключна на сесіях, устанавіваецца законам аб мясцовых Саветах народных дэпутатаў.

Артыкул 128. Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў прымаюць рашэнні ў межах паўнамоцтваў, прадстаўленых ім заканадаўствам Саюза ССР і Беларускай ССР. Рашэнні мясцовых Саветаў з'яўляюцца абавязковымі для выканання ўсім размешчаным на тэрыторыі Савета прадпрыемствамі, ўстановамі і арганізацыямі, а таксама службовымі асобамі і грамадзянамі.

Артыкул 129. Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў выбіраюць з ліку дэпутатаў пастаянныя камітэты для папярэдняга разгляду і падрыхтоўкі пытанняў, якія адносяцца да ведання мясцовых Саветаў, а таксама для садзейнічання правядзенню ў жыццё рашэнняў Саветаў, выканаўчых камітэтаў, вышэйстаячых дзяржаўных органаў кантролю за дзейнасцю дзяржаўных органаў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый.

Рэкамендацыі пастаянных камісій мясцовых Саветаў падлягаюць абавязковаму разгляду адпаведнымі дзяржаўнымі і грамадскімі органамі, прадпрыемствамі, ўстановамі і арганізацыямі. Аб выніках раз-

гляду або аб прынятых мерах павінна быць паведамлена камісіям ва ўстаноўлены тэрмін.

Артыкул 130. Вышэйстаячыя мясцовыя Саветы народных дэпутатаў маюць права адмяняць акты ніжэйстаячых Саветаў народных дэпутатаў у выпадку неадпаведнасці гэтых актаў заканадаўству.

Артыкул 131. Мясцовыя Саветы народных дэпутатаў ажыццяўляюць сваю дзейнасць у цеснай сувязі з грамадскімі арганізацыямі і працоўнымі калектывамі, выносяць найбольш важныя пытанні на абмеркаванне грамадзян, уцягваюць іх у работу пастаянных камісій, выканаўчых камітэтаў і іншых падсправаздачных Саветаў органаў, накіроўваюць работу мясцовых добраахвотных таварыстваў і развіваюць грамадскую самадзейнасць насельніцтва.

ГЛАВА 15

ВЫКАНАўЧЫЯ КАМІТЭТЫ МЯСЦОВЫХ
САВЕТАў НАРОДНЫХ ДЕПУТАТАў

Артыкул 132. Выканаўчымі і распарадчымі органамі мясцовых Саветаў народных дэпутатаў з'яўляюцца выканаўчыя камітэты, якія выбіраюцца імі з ліку дэпутатаў у саставе старшыні, намеснікаў старшыні, сакратара і членаў.

Выканаўчыя камітэты не радзей аднаго разу ў год робяць справаздачы Саветам, якія іх выбралі, а таксама на сходах працоўных калектываў і па месцы пражывання грамадзян.

Артыкул 133. Выканаўчыя камітэты мясцовых Саветаў народных дэпутатаў непасрэдна падсправаздачныя як Савету, які іх выбіраў, так і вышэйстаячаму выканаўчаму і распарадчаму органу.

Артыкул 134. Выканаўчыя камітэты мясцовых Саветаў народных дэпутатаў кіруюць дзяржаўным, гаспадарчым і сацыяльна-культурным будаўніцтвам на тэрыторыі адпаведных Саветаў на аснове рашэнняў Саветаў, якія іх выбралі, і вышэйстаячых органаў дзяржаўнай улады і кіравання.

Выканаўчыя камітэты мясцовых Саветаў народных дэпутатаў склікаюць сесіі Саветаў, каардынуюць работу пастаянных камісій Саветаў; аказваюць дэпутатам садзейнічанне ў ажыццяўленні іх паўнамоцтваў; арганізоўваюць выкананне рашэнняў Саветаў і вышэйстаячых дзяржаўных органаў, а таксама накіраў выбаршчыкаў; кіруюць падпарадкаванымі ім органамі кіравання.

Артыкул 135. Выканаўчыя камітэты мясцовых Саветаў народных дэпутатаў прымаюць рашэнні і выдаюць распараджэнні ў межах паўнамоцтваў, прадстаўленых ім заканадаўствам Саюза ССР і Беларускай ССР.

Артыкул 136. Выканаўчыя камітэты вышэйстаячых мясцовых Саветаў народных дэпутатаў маюць права адмяняць рашэнні і распараджэнні выканаўчых камітэтаў ніжэйстаячых Саветаў народных дэпутатаў.

Артыкул 137. Пасля сканчэння паўнамоцтваў мясцовых Саветаў народных дэпутатаў іх выканаўчыя камітэты захоўваюць свае паўнамоцтвы аж да выбараных Саветамі народных дэпутатаў новага склікання выканаўчых камітэтаў.

Артыкул 138. Адрэзлы і ўпраўленні выканаўчых камітэтаў утвараюцца абласнымі, раённымі, гарадскімі, раённымі ў гарадах Саветамі народных дэпутатаў і падпарадкоўваюцца ў сваёй дзейнасці як Саветам і іх выканаўчым камітэтам, так і адпаведным вышэйстаячым органам дзяржаўнага кіравання.

Пералік адрэзлаў і ўпраўленняў выканаўчых камітэтаў мясцовых Саветаў народных дэпутатаў і парадак іх утварэння ўстанавіваюцца заканадаўствам Саюза ССР і Беларускай ССР.

VII. ДЗЯРЖАўНЫ ПЛАН ЭКАНАМІЧНАГА І САЦЫЯЛЬНАГА РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКОЙ ССР.

ДЗЯРЖАўНЫ БЮДЖЭТ
БЕЛАРУСКОЙ ССР

ГЛАВА 16

ДЗЯРЖАўНЫ ПЛАН ЭКАНАМІЧНАГА
І САЦЫЯЛЬНАГА РАЗВІЦЦЯ
БЕЛАРУСКОЙ ССР

Артыкул 139. Дзяржаўны план эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР з'яўляецца састаўной часткай дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР.

Бягучыя і перспектывныя дзяржаўныя планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР маюць мэтай забеспячэнне комплекснага эканамічнага і сацыяльнага развіцця на тэрыторыі рэспублікі ў адпаведнасці з асноўнымі задачамі і напрамкамі эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР.

Артыкул 140. Дзяржаўныя планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР вызначаюць задачы ў галіне эканомікі і сацыяльна-культурнага будаўніцтва, змяшчаюць мэтавыя комплексныя праграмы, планы развіцця галін народнай гаспадаркі на тэрыторыі Беларускай ССР, уключаюць у сябе планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця абласцей і горада Мінска.

Артыкул 141. Дзяржаўны план эканамічнага і са-

(Заканчэнне на стар. 8).

цыяльнага развіцця Беларускай ССР распрацоўваецца Саветам Міністраў Беларускай ССР, зыходзячы з дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на аснове праектаў планаў міністэрстваў, дзяржаўных камітэтаў і іншых органаў дзяржаўнага кіравання Беларускай ССР, мясцовых Саветаў народных дэпутатаў.

У дзяржаўны план эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР уключаюцца асноўныя паказчыкі планаў прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый саюзага падпарадкавання, якія знаходзяцца на тэрыторыі Беларускай ССР.

Распрацоўка планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця ажыццяўляецца з улікам прапановы калектываў прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый, а таксама грамадскіх арганізацый.

Артыкул 142. Савет Міністраў Беларускай ССР уносіць дзяржаўны план эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на разгляд Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР па дакладу Савета Міністраў Беларускай ССР і заключэнню планаво-бюджэтнай і іншых пастаянных камісій Вярхоўнага Савета Беларускай ССР абмяркоўвае і зацвярджае дзяржаўны план эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР.

Артыкул 143. Савет Міністраў Беларускай ССР арганізоўвае выкананне дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР і прымае меры па ўмацаванню планавай дысцыпліны.

Артыкул 144. Справаздачы аб выкананні дзяржаўнага планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР разглядаюцца і зацвярджаюцца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР. Агульныя паказчыкі выканання планаў публікуюцца для ўсеагульнага ведама.

ГЛАВА 17

ДЗЯРЖАЎНЫ БЮДЖЭТ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Артыкул 145. Дзяржаўны бюджэт Беларускай ССР з'яўляецца састаўной часткай адзінага дзяржаўнага бюджэту СССР.

Артыкул 146. Дзяржаўны бюджэт Беларускай ССР аб'ядноўвае рэспубліканскі бюджэт Беларускай ССР і мясцовыя бюджэты.

Артыкул 147. Размежаванне даходаў і расходаў дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР паміж рэспубліканскім бюджэтам Беларускай ССР і мясцовымі бюджэтамі вызначаецца Законам аб бюджэтных правах Беларускай ССР і мясцовых Саветаў народных дэпутатаў Беларускай ССР.

Артыкул 148. Дзяржаўны бюджэт Беларускай ССР распрацоўваецца Саветам Міністраў Беларускай ССР на аснове дзяржаўнага планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР і Беларускай ССР, дзяржаўнага бюджэту СССР і зацвярджаецца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР па дакладу Савета Міністраў Беларускай ССР і заключэнню планаво-бюджэтнай і іншых пастаянных камісій Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 149. Справаздача аб выкананні дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР зацвярджаецца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР. Агульныя паказчыкі выканання бюджэту публікуюцца для ўсеагульнага ведама.

VIII. ПРАВАСУДДЗЕ, АРБИТРАЖ І ПРАКУРОРСКІ НАГЛЯД

ГЛАВА 18

СУД І АРБИТРАЖ

Артыкул 150. Правасуддзе ў Беларускай ССР ажыццяўляецца толькі судом.

Судамі Беларускай ССР з'яўляюцца Вярхоўны Суд Беларускай ССР, абласныя суды і раённыя (гарадскія) народныя суды.

Арганізацыя і парадак дзейнасці судоў Беларускай ССР вызначаюцца законамі Саюза ССР і Беларускай ССР.

Артыкул 151. Усе суды Беларускай ССР утвараюцца на аснове выбарнасці суддзяў і народных засядацеляў.

Народныя суддзі раённых (гарадскіх) народных судоў выбіраюцца грамадзянамі раёна (горада) на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні тэрмінам на пяць гадоў. Народныя засядацелі раённых (гарадскіх) народных судоў выбіраюцца на сходах грамадзян па месцы іх работы або пражывання адкрытым галасаваннем тэрмінам на два з палавінай гады.

Вышэйстаячыя суды выбіраюцца адпаведнымі Саветамі народных дэпутатаў тэрмінам на пяць гадоў.

Суддзі і народныя засядацелі з'яўляюцца адказнымі перад выбаршчыкамі або органамі, якія іх выбралі, робяць справаздачы ім і могуць быць імі адкліканы ва ўстаноўленым законам парадку.

Артыкул 152. Вярхоўны Суд Беларускай ССР з'яўляецца вышэйшым судовым органам Беларускай ССР і ажыццяўляе нагляд за судовай дзейнасцю судоў Беларускай ССР.

Вярхоўны суд Беларускай ССР выбіраецца Вярхоўным Саветам Беларускай ССР у саставе Старшыні, яго намеснікаў, членаў і народных засядацеляў.

Артыкул 153. Разгляд грамадзянскіх і крымінальных спраў ва ўсіх судах ажыццяўляецца калегіяльна; у судзе першай інстанцыі — з удзелам народных засядацеляў. Народныя засядацелі пры ажыццяўленні правасуддзя карыстаюцца ўсімі правамі суддзі.

Артыкул 154. Суддзі і народныя засядацелі з'яўляюцца незалежнымі і падпарадкоўваюцца толькі закону.

Артыкул 155. Правасуддзе ў Беларускай ССР ажыццяўляецца на аснове роўнасці грамадзян перад законам і судом.

Артыкул 156. Разбор спраў ва ўсіх судах з'яўляецца адкрытым. Слуханне спраў у закрытым пасяджэнні суда дапускаецца толькі ў выпадках, устаноўленых законам, з захаваннем пры гэтым усіх правіл судаводства.

Артыкул 157. Абвінавачванаму забяспечваецца права на абарону.

Артыкул 158. Судаводства ў Беларускай ССР вядзецца на беларускай або рускай мовах або на мове большасці насельніцтва дадзенай мясцовасці. Асобам, што ўдзельнічаюць у справе і не валодаюць мовай, на якой вядзецца судаводства, забяспечваецца права поўнага азнаямлення з матэрыяламі справы, удзел у судовых дзеяннях праз перакладчыка і права выступаць у судзе на роднай мове.

Артыкул 159. Ніхто не можа быць прызнаны вінаватым ва ўчыненні злачынства, а таксама падвергнуты крымінальнаму пакаранню інакш як па прыговору суда і ў адпаведнасці з законам.

Артыкул 160. Для аказання юрыдычнай дапамогі грамадзянам і арганізацыям дзейнічаюць калегіі адвакатаў. У выпадках, прадугледжаных заканадаўствам, юрыдычная дапамога грамадзянам аказваецца бясплатна.

Арганізацыя і парадак дзейнасці адвакатуры вызначаюцца заканадаўствам Саюза ССР і Беларускай ССР.

Артыкул 161. У судаводстве па грамадзянскіх і крымінальных справах дапускаецца ўдзел прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і працоўных калектываў.

Артыкул 162. Вырашэнне гаспадарчых спрэчак паміж прадпрыемствамі, устаноўмі і арганізацыямі ажыццяўляецца органамі дзяржаўнага арбітражу ў межах іх кампетэнцыі.

ГЛАВА 19

ПРАКУРАТУРА

Артыкул 163. Вышэйшы нагляд за дакладным і аднастайным выкананнем законаў усімі міністэрствамі, дзяржаўнымі камітэтамі і ведамствамі, градыемствамі, устаноўмі і арганізацыямі выканаўчымі і распарадчымі органамі мясцовых Саветаў народных дэпутатаў, калгасамі, кааператывуінімі і іншымі грамадскімі арганізацыямі, службовымі асобамі, а таксама грамадзянамі на тэрыторыі Беларускай ССР ажыццяўляецца Генеральным пракурорам СССР і падначаленымі яму Пракурорам Беларускай ССР і ніжэйстаячымі пракурорамі.

Артыкул 164. Пракурор Беларускай ССР і пракуроры абласцей назначаюцца Генеральным пракурорам СССР.

Раённыя і гарадскія пракуроры назначаюцца Пракурорам Беларускай ССР і зацвярджаюцца Генеральным пракурорам СССР.

Артыкул 165. Тэрмін паўнамоцтваў Пракурора Беларускай ССР і ўсіх ніжэйстаячых пракурораў — пяць гадоў.

Артыкул 166. Органы пракуратуры ажыццяўляюць свае паўнамоцтвы незалежна ад якіх бы там ні было мясцовых органаў, падпарадкоўваючыся толькі Генеральнаму пракурору СССР.

IX. ГЕРБ, ФЛАГ, ГІМН І СТАЛІЦА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Артыкул 167. Дзяржаўны герб Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі складаецца з ізабражэння ў праменьнях узыходзячага сонца сярпа і молаты, абкружаных вянком, які складаецца злева з жытніх каласоў, пераплецёных канюшынай, і справа — з жытніх каласоў, пераплецёных ільном; унізе паміж абедзвюма палавінамі вянка знаходзіцца частка зямнога шара. Абедзве палавіны вянка абвіты чырвонай стужкай, на якой змешчаны надпісы на беларускай і рускай мовах: «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!», і ніжэй — «БССР». У верхняй частцы герба — пяціканцовая зорка.

Артыкул 168. Дзяржаўны флаг Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі ёсць палотнішча, якое складаецца з двух гарызантальных размешчаных каларовых палос: верхняй чырвонага колеру шырынёй у дзве трэці і ніжняй зялёнага колеру ў адну трэць шырынёй флага, з ізабражэннем у верхнім левым рагу чырвонай паласы залатых сярпа і молаты і над імі чырвонай пяціканцовай зоркі, абведзенай залатой каймой. Ля дрэўка вертыкальна размешчан беларускі нацыянальны арнамент белага колеру на чырвоным полі, якое складае 1/9 даўжыні флага. Адносіны шырынёй флага да яго даўжыні — 1:2.

Артыкул 169. Дзяржаўны гімн Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі зацвярджаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Артыкул 170. Сталіцай Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі з'яўляецца горад Мінск.

X. ДЗЕЯННЕ КАНСТЫТУЦЫІ БЕЛАРУСКАЙ ССР І ПАРАДАК ЯЕ ЗМЯНЕННЯ

Артыкул 171. Усе законы і іншыя акты дзяржаўных органаў Беларускай ССР выдаюцца на аснове і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Беларускай ССР.

Артыкул 172. Змяненне Канстытуцыі Беларускай ССР праводзіцца рашэннем Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, прынятым большасцю не менш чым дзве трэці ад агульнай колькасці дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ДЗЁННІК СЕСІІ

(Заначэнне. Пачатан на стар. 2).
выбарчая акруга, Брэсцкая вобласць), С. Ц. Кабяк (Валюўская выбарчая акруга, Гродзенская вобласць), М. С. Патроўч (Кастрычніцкая выбарчая акруга, г. Мінск).

На гэтым ранішнім пасяджэнні Вярхоўнага Савета Беларускай ССР заканчваецца.

На вянчэрнім пасяджэнні Вярхоўнага Савета БССР старшынстваваў дэпутат В. К. Старавойтаў. Працягваліся спрэчкі па дакладу аб праекце Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай ССР і выніках яго ўсенароднага абмеркавання.

У спрэчках выступілі дэпутаты І. А. Шыбека (Крынкаўская выбарчая акруга, Віцебская вобласць), М. С. Якушаў (Ложанская выбарчая акруга, Мінская вобласць), К. Е. Раўчынская (Хочімска выбарчая акруга, Магілёўская вобласць), А. П. Абуховіч (Ульская выбар-

чая акруга, Віцебская вобласць), А. А. Галагаеў (Міхайлішкаўская выбарчая акруга, Гродзенская вобласць), Н. К. Цагельнік (Свіслацкая выбарчая акруга, Гродзенская вобласць), П. Е. Панчанка (Ленінская выбарчая акруга, Гомельская вобласць), Ю. Г. Сцепанішчэўскі (Магілёўская — Кіраўская выбарчая акруга, Магілёўская вобласць), К. М. Платонаў (Гарадзецкая выбарчая акруга, Магілёўская вобласць).

14 красавіка на нечарговай дзевятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дзевятага склікання працягвалася абмеркаванне даклада аб праекце Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай ССР і выніках яго ўсенароднага абмеркавання. Паслядзённе адкрыў Старшыня Вярхоўнага Савета БССР дэпутат І. П. Шамякін.

На сесіі выступілі дэпутаты: А. С. Махнач (Арцёмаўская выбарчая акруга, г. Мінск), М. І. Афанасьеў (Гомельская — Сельмашэўская выбарчая акруга, Гомельская вобласць), Т. У. Распатунок (Гарадзейская выбарчая акруга, Мінская вобласць), А. І. Семірніка (Барысаўская — Заходняя выбарчая акруга, Мінская вобласць), М. Я. Саўчанка (Чэрвеньская выбарчая акруга, Мінская вобласць), Э. Я. Кожар (Браслаўская выбарчая акруга, Віцебская вобласць), П. А. Мендараў (Гродзенская — Горкаўская выбарчая акруга, Гродзенская вобласць), Н. І. Герасімовіч (Слабада-Кучынская выбарчая акруга, Мінская вобласць).

На гэтым спрэчкі спыняюцца. Пасля перапынку з паведамленнем аб выніках работы Рэдакцыйнай камісіі па падрыхтоўцы канчатковага тэксту праекта Канстытуцыі Беларускай ССР і заключным словам у сувязі з завяршэннем абмерка-

вання праекта Канстытуцыі Беларускай ССР выступіў Старшыня Рэдакцыйнай камісіі, кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі таварыш П. М. Машэраў.

Пачынаецца працэдура прыняцця Канстытуцыі. Дэпутаты аднагалосна прымаюць уступную частку, кожны раздзел і Канстытуцыю (Асноўны Закон) Беларускай ССР у цэлым. У зале гунаць бурныя апладысмэнты. Дэпутаты вітаюць уступленне ў сілу новай Канстытуцыі БССР. Усе ўстаюць.

Затым Вярхоўны Савет БССР аднагалосна прымае Дэкларацыю Вярхоўнага Савета БССР аб прыняцці і аб'яўленні Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Вярхоўны Савет аднагалосна прымае таксама Закон аб парадку ўвядзення ў дзеянне Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай ССР.

Старшынстваючы — дэпутат І. П. Шамякін паведамляе, што ў адрас нечарговай дзевятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР паступаюць тэлеграмы і пісьмы ад Прэзідыумаў Вярхоўных Саветаў саюзных рэспублік, працоўных калектываў і грамадзян рэспублікі. Яны шлюць Вярхоўнаму Савету БССР, усім дэпутатам прывітанні і віншаванні ў сувязі з прыняццем новай Канстытуцыі БССР.

Дазвольце мне з трыбуны сесіі, гаворыць І. П. Шамякін, ад імя Вярхоўнага Савета Беларускай ССР перадаць самыя цёплыя словы сардэчнай удзячнасці і падзякі Прэзідыумам Вярхоўных Саветаў саюзных рэспублік, усім калектывам працоўных і ўсім грамадзянам, якія прыслалі прывітанні і віншаванні.

Нечарговай дзевятай сесіяй Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дзевятага склікання аб'яўляецца закрытай. Удзельнікі сесіі з вялікім натхненнем выконваюць Дзяржаўныя гімны Саюза ССР і Беларускай ССР.

БЕЛТА.

ПІСЬМЕННИК І ПЯЦІГОДКА

6-7 красавіна ў Маскве адбылася Усесаюзная нарада, прысвечаная задачам савецкай літаратуры ў святле рашэнняў снежаньскага (1977 года) Пленума ЦК КПСС...

Мэта нарады, — сказаў у дакладзе сакратар праўлення СП СССР С. В. Сартакоў, — даследаванне набытага вопыту і новых форм творчай работы...

На нарадзе былі названы імёны лаўрэатаў прэміі, устаноўлены Саюзам пісьменнікаў СССР. Прэміі і дыпломы ўручаны, у прыватнасці, групе маладых літаратараў — аўтараў твораў аб камсамольцах — будаўніках дзсяткай пяцігодкі...

У нарадзе прыняў удзел загадчык аддзела культуры ЦК КПСС В. Ф. Шаура.

СВЯТА КІНО

На фасадзе самага вялікага ў рэспубліцы кінатэатра «Настрычнікі» палымнелі сцягі, афіша паведамляла: 6-8 красавіна — Дні беларускага кіно, прысвечаныя 60-годдзю Беларускай ССР і Камуністычнай партыі Беларусі.

У кінатэатры 6 красавіна адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны адкрыццю фестывалю. На свята кіно прыехалі госці з Масквы, Ленінграда, прадстаўнікі грамадскасці горада-героя Мінска. Сустрэцца з гледачамі прыйшлі творчыя работнікі кінастудыі «Беларусьфільм» — сцэнарысты, рэжысёры, апэратары, мастакі, кампазітары, акцёры. У фэе і зале гучалі песні з беларускіх фільмаў, экспанавалася выстаўна «Беларускае кіно расказвае».

Пасля афіцыйнай часткі адбылася прэм'ера фільма «Чорная брыста».

У гэтыя дні ў мінскіх кінатэатрах адбыліся тансама прэм'еры фільмаў «Гарантую жыццё», «Абочына», «У профіль і анфас», музычнага фільма-назкі «Марышка, Янка і тайны кара-

леўскага замка», карціны для дзяцей «Тры вясёлыя змены».

Побач з прэм'ерамі ў кінатэатрах горада дэманстраваліся і фільмы, выпушчаныя «Беларусьфільмам» у мінулыя гады. У прыватнасці, гледачы зноў сустрэліся з героямі такіх карцін, як «Запомнім гэты дзень», «Крушэнне імперыі», «Хлеб пахне парохам», «Масква — Генуя», «Чырвоная лісце», «Гадзінік спыніўся апоўначы», «Дзючына спяшаецца на спатканне», «Воўчая агра», «Паланез Агіскага», «Час яе сыноў», «Маленькі сержант» — усю трыццяць мастацкіх твораў. Такі шырокі агляд творчасці беларускіх фільмаў у Мінску праводзіў упершыню.

Адначасова з дэманстрацыяй фільмаў праводзіліся сустрэчы кінематаграфістаў з гледачамі. Творчыя групы кінастудыі пабывалі на аўтамабільным заводзе, у Акадэміі навук БССР, у навучальных установах. Работнікі кіно рабілі справядзачы перад працоўнымі аб сваёй дзейнасці, дзяліліся планами на будучае.

К. СІДАРАУ.

«МАЛАДОСЦЬ»—

«АДРАДЖЭННЕ»

Рэдакцыя часопіса «Малодосць» узяла шэфства над ударнай камсамольскай будоўляй Палесся — узвядзеннем саўгаса «Адраджэнне», што ў ганцавіцкім раёне. Ужо тройчы на старонках часопіса змяшчаліся матэрыялы пра гэтую будоўлю. Нядаўна Ніл Гілевіч (актыўны аўтар часопіса), Генадзь Бураўкін і Аляксандр Масарэнка наведалі саўгас, каб падпісаць дагавор на творчае супрацоўніцтва паміж рэдакцыяй часопіса «Малодосць» і саўгасам «Адраджэнне».

Вечарам будаўнікі і жыхары вёскі Раздзялявічы сустрэліся з беларускімі пісьменнікамі. Сустрэчу адкрыла і вела сакратар Ганцавіцкага РК КПБ А. Г. Кузішчыца. Дырэктар саўгаса «Адраджэнне» В. А. Зялёна пазнаёміў гасцей і прысутных з паслявоеным ходам будоўлі, адзначыў, што саўгас «Адраджэнне» — гэта ў недалёкім будучым адзін з самых перспектыўных прамысловых комплексаў па вытворчасці малака ў нашай краіне. Галоўны рэдактар часопіса «Малодосць» Генадзь Бураўкін расказаў пра тыя шматлікія і значныя набыткі часопіса, з якімі ён прыйшоў да свайго 25-годдзя. Ніл Гілевіч выказаў шчырае захапленне ад велічы ўзводзімых напрусоў комплексу ў глыбіні Палесся, там, дзе яшчэ ўчора жэка чарнелі вокнычы спрадвечнай багні.

У заключэнне Генадзь Бураўкін і Ніл Гілевіч прачыталі свае новыя вершы.

У

«ЛИТЕРАТУРНОМ ОБОЗРЕНИИ»

У сакавіцкім нумары часопіса шэраг матэрыялаў прысвечаны літаратурану жэццю Беларусі. Надрукавана рэцэнзія В. Бечыка «Нітка матчынай пелі», у якой разглядаюцца вершы двух аборнікаў народнага паэта Беларусі М. Танка — «Дарога, закаляхана яхтам» і «Нарачанскія сосны».

Публікуюцца таксама агляды артыкула Ю. Белічэні «Не пароніў сэрцам дадэна агню...», дзе аглядаюцца вершы паэтаў братніх рэспублік, што друкаваліся ў часопісе «Дружба народаў». Сярод іх — і творы М. Стральцова.

І. ФЕДАРАУ.

ФОРУМ ПОЛЬСКИХ ЛИТЕРАТОРАУ

Закончыўся чарговы 20-ы з'езд польскіх пісьменнікаў. Дэлегаты, якія прадстаўляюць больш чым 1300 членаў Саюза пісьменнікаў рэспублікі, правялі яго ў Індустрыяльным цэнтры краіны — горадзе Катавіцы. Знаходжанне літаратараў у гэтым рабочым краі і сустрэчы з калектывамі буйных прадпрыемстваў наклалі адбітак і на ход абмеркавання галоўнай тэмы з'езда: роля літаратуры ў фарміраванні патрыятычных і грамадскіх пазіцый працоўных, у распаўсюджванні ідэй сацыялістычнага гуманізму.

Са справаздачным дакладам аб дзейнасці Саюза польскіх пісьменнікаў выступіў старшыня галоўнага праўлення саюза Я. Івашкевіч. Ён падкрэсліў, што ў апошнія гады створана шмат добрых твораў, у якіх

праяўляюцца характэрныя рысы сучаснай сацыялістычнай польскай літаратуры. Ён адзначыў высокую адказнасць літаратараў у развіцці прагрэсіўных традыцый літаратуры ў савярджэнні высокіх маральных ідэалаў сацыялізму.

Кандыдат у члены Палітбюро сакратар ЦК ПАРП Е. Лукашавіч, які выступіў на з'ездзе, адзначыў, што палітыка ПАРП, накіраваная на ўсебаковае выхаванне працоўных, стварае ўмовы для ўсё больш актыўнага ўдзелу пісьменнікаў у агульнай працы народа, забяспечвае літаратарам сапраўдную свабоду творчасці і прызнанне грамадства.

Выбраны новыя органы праўлення. Старшынёй галоўнага праўлення СПП зноў стаў Я. Івашкевіч.

«ДЗЕЦІ І МЫ»

Старонкі кнігі «Дзеці і мы» Вастыя Віткі — вынік шматгадовых назіранняў пісьменніка за падростаючым пакаленнем. У час працы над сваім новым творам аўтар быў частым госцем у студэнтаў і школьнікаў рэспублікі, падрабязна знаёміўся з сучасным працэсам выхавання.

І вось кніга, вынесена на суд чытача, паклікала на філалагічны факультэт Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна яго выпускнікоў — настаўніка роднай мовы і літаратуры мінскіх школ, выкладчыкаў факультэта, сягонішніх студэнтаў. Адбылася цікавая творчая размова, дзе думкі пісьменніка выявіліся жыццёвым вопытам людзей, якія прысвяцілі сабе пачаснай прафесіі настаўніка. Гэты вопыт, які таленавіта ўвабралі старонкі кнігі Вастыя Віткі, возьмуць з сабой тыя, хто ўжо зараз рыхтуецца сустрэць свой першы школьны верасень.

Выкладчыні і студэнты-выпускнікі параілі пісьменніку і надалей заставацца верным клопам аб падростаючым пакаленні, які народзіць яшчэ не адну цудоўную і марысную кнігу.

КИНО І МУЗЫКА

На сумесным пасяджэнні налегі Дзяржкіно БССР, прэзідыума праўлення Саюза кінематаграфістаў і сакратарыята Саюза кампазітараў рэспублікі, якое адбылося ў Доме кіно, было абмеркавана пытанне: «Музыка ў беларускай кіно».

Паведамленне прабы музычны рэдактар аб'яднання мастацкіх фільмаў кінастудыі «Беларусьфільм» кампазітар С. Картэс. Ён адзначыў, што на студыі складаецца актыўна беларускіх кампазітараў, усталяваюцца плённыя кантакты з Саюзам кампазітараў рэспублікі. Найбольш паспяхова працавалі і працуюць у кіно кампазітары Я. Цікоцін, А. Вагантыроў, Д. Камінін, У. Алоўнікаў, Я. Глебаў, А. Янчанка, Д. Смольскі і іншыя.

І ўсё-такі, як адзначалася на пасяджэнні, за апошнія шэсць гадоў у агульнай колькасці запрананых на «Беларусьфільм» кампазітараў беларускіх аўтараў было параўнальна мала.

Было вырашана правесці сумесны семінар кінематаграфістаў і кампазітараў, наладзіць творчыя вечары-справядзачы, абмеркаванне фільмаў і шэраг іншых мерапрыемстваў, якія будуць спрыяць далейшаму ўмацаванню сувязей паміж творчымі саюзамі.

На пасяджэнні выступілі старшыня Дзяржкіно БССР У. Мацвееў, дырэктар кінастудыі «Беларусьфільм» Я. Вайтовіч, кампазітар Ю. Семянкіна, кінарэжысёры В. Тураў, В. Чацверыкоў, У. Стральцоў, Ю. Цыганкоў і інш.

СУСТРЭЧЫ НА ГРАНІЦЫ

Пагранічным войскам Савецкага Саюза ў маі спаўняецца 60 гадоў. І ўсе гэтыя гады знаходзяцца ў моцнай, братняй дружбе з пільнымі вартавымі нашых савязных рубликоў беларускія пісьменнікі. Многія з іх у свой час і самі з гонарам служылі на граніцы, для многіх захапляючая пагранічная тэматыка стала асноўнай у іх творчасці.

А як сёння жыўць воіны граніцы, як захоўваюць родныя руближы, як вучацца, адпачываюць, што чытаюць? Усё гэта цікавіла вялікую групу беларускіх пісьменнікаў, якая нядаўна пабывала на заходняй граніцы СССР. Станіслаў Шушкевіч, Аляксандр Махнач, Мікола Гроднеў, Мікола Федэноў, Дзір Слаўноў, Таіса Бондар, Алена Кобец-Філімонава, Аляксандр Крыга, Сцяпан Кухараў, Яфім Садоўскі выязджалі непасрэдна на заставы, знаёміліся з жыццём пагранічнікаў. Было арганізавана шмат літаратурных выступленняў.

Пісьменнікі, якія выязджалі на заходнюю граніцу СССР, прымуць удзел у выданні зборніка, прысвечанага слаўным вартавым нашай Радзімы.

С. ЯФІМАУ.

ВЕСТКИ З БРЭСТЧЫНЫ

ПРИСВЕЧАНЫ

«РЫЦАРУ РЭВАЛЮЦЫІ»

У калгасе імя Дзяржынскага Пінскага раёна адкрыты музей, прысвечаны палымнаму рэвалюцыянеру, віднаму дзеячу Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы Ф. Э. Дзяржынскаму. Шматлікія матэрыялы расказваюць аб жыцці і дзейнасці «рыцара рэвалюцыі». У музеі імела кніг аб Дзяржынскім, бюсты, чаканка, вырабы з керамікі на рэвалюцыйныя тэмы.

З КРЫНІЦ НАРОДНЫХ

Завяршыўся абласны агляд-конкурс фальклорна-этнографічнага мастацтва «Песні роднага краю». У ім прыняло ўдзел наля 500 фальклорных калектываў калгасаў і саўгасаў, прадпрыемстваў і культурна-адукацыйных устаноў.

Лепшыя самадзейныя ансамблі і выканаўцы выступілі нядаўна

на заключным канцэрце ў абласным цэнтры. Гледачы шчыра вяталі харавыя калектывы вёсак Клетналь — Пінскага раёна, Палесся — Ляхавіцкага, Рагітна — Лунінецкага і многіх іншых. На сцэне выступіла шмат сямейных ансамбляў. Парадавалі і самабытныя вясковыя аркестры.

У фэе абласнога тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі, дзе праходзіў канцэрт, была арганізавана вялікая выстаўна народнага адзення.

СУСТРЭЧА З АКЦЭРАМ

Брастаўчане добра ведаюць імя акцэра абласнога драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі Івана Мацвеевіча па яго шматлікіх работах, створаных на сцэне.

А нядаўна гараджане сустрэліся з ім у кінатэатры «Беларусь», дзе адбылася прэм'ера

фільма «Нянавісьць» Адэскай кінастудыі, у якім артыст іграў адну з галоўных роляў. Перад пачаткам сеанса І. Мацвееў расказаў аб сваіх новых работах у кіно — пра ролю легендарнага рэвалюцыянера Арцёма ў фільме, які нядаўна створаны таксама на Адэскай кінастудыі, селяніна Мірона ў карціне «Побач з камісарам», якая здымаецца па аповесці П. Броўкі на кінастудыі «Беларусьфільм».

БУДУЕЦА ДЫСКАТЭКА

У брэсцкім гарадскім парку культуры і адпачынку «1 Мая» узводзіцца двухпавярховае збудаванне, дзе гараджане змогуць разумна правесці свой вольны час. Тут размесціцца універсальная дыскатэка. Амаратары класічнай, эстраднай, народнай музыкі чакае спецыяльная зала музычных аўтаматаў. А. ЛЕАНАВЕЦ.

Новую прасторную гандлёвую залу, вялікія падсобныя памяшканні і іншыя выгоды атрымаў кніжны магазін «Дружба», які зараз прапісаўся па Ленінскім праспекце, 91 у Мінску.

ПРА АРМІЮ ПЕСНЯ ГЭТА

Анталогію савецкай паззі «60 гераічных гадоў», прысвечаную 60-годдзю Савецкай Узброеных Сіл, выпусціла Ваеннае выдавецтва Міністэрства абароны СССР. У вялікім томе, складальнік якога і аўтар прадмовы «Радкі — салдаты» вядомы паэт-песеннік Я. Шведка, змешчаны творы розных гадоў, у якіх услаўляецца мужнасць і гераізм савецкай воінаў у гады вайны, расказваецца пра іх мірныя будні.

Значнае месца займаюць у анталогіі «беларускія старонкі». Усесаюзны чытач пазнаёміцца з вершамі Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, М. Танка, М. Засіма, перакладзенымі на рускую мову М. Галодным, Я. Мазальновым, М. Ушановым, М. Ісаконскім, А. Твардоўскім.

У канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся аўтарскі канцэрт лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, народнага артыста рэспублікі кампазітара Юрыя Уладзіміравіча Семянкі.

Слова пра творчы шлях кампазітара сказаў вядучая, музыкантэвэц Элеанора Язерская. У праграме канцэрта — урыўкі з опер і аперэт кампазітара, песні на вершы П. Броўкі, Э. Агніцвэц, А. Бачылы, Г. Бураўкіна, А. Вольскага, А. Русака, У. Карызыны. Са сцэны гучала музыка, якая ўслаўляе Беларусь, яе гераічнае мінулае, нашага сучаснага.

У канцэрте прынялі ўдзел народная артыстка БССР Святлана Данілюк, заслужаныя артысты БССР Людміла Златава, Тамара Раеўская, Валерыя Кучынскі, Аляксандр Рудноўскі, Юрый Смірноў, лаўрэат усеаюзных і міжнародных конкурсаў ванальна-інструментальнага ансамбля «Вераскі», хор дзіцячай музычнай школы № 8 г. Мінска пад кіраўніцтвам Іны Гарэлік, хор Беларускага тэлебачання і радыё пад кіраўніцтвам народнага артыста БССР Віктара Роўды.

Г. ЯКАУЛЕВА.

«ПРЫРОДА, ФАНТАЗІЯ, ТВОРЧАСЦЬ»

У выставачнай зале рэспубліканскага Дома кнігі адкрыта 2-я гарадская выстаўка работ дзіцячых студыяў лясной скульптуры «Прырода, фантазія, творчасць», прысвечаная 60-годдзю ВЛКСМ.

На выставцы прадстаўлены лясная скульптура, разьба і выпальванне па дрэве, інкрустацыя, чаканка, кераміка і іншыя мастацкія работы.

Арганізаваная гурткомам камсамолу, таварыствам ахоўны прыроды, гарана і жыллёвым упраўленнем гарвыканкам выстаўка будзе адкрыта да 27 кравіка. Тут набываюць школьнікі з усях дзевяці раёнаў сталіцы, яны сустрапаюцца з беларускімі пісьменнікамі, скульптарамі, мастакамі і кіраўнікамі дзіцячых студыяў.

В. АСТРЫНСКІ.

ЭЦЮДЫ АБ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫМ РЭАЛІЗМЕ

Станаўленню метаду сацыялістычнага рэалізму, яго развіццё на розных этапах жыцця краіны прысвечана кніга Таццяны Вагурнай «Факел у сэрцы», якую выпускае выдавецтва.

СУСТРЭЧЫ З КУПАЛАУЦАМІ

Даўняя дружба звязвае Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы са школай Ліды. У час вясновых канікулаў артысты паказалі школьнікам горада і раёна вясёлую казку «Лялі-самасюкі». Пастаноўшчыкі спэктанля перадалі

тэатру «Советский писатель». Гаворка пра партыйнасць, народнасць, гуманістычную сутнасць саветскай літаратуры вядзецца на прыкладзе лепшых твораў пісьменнікаў народаў СССР.

Даследчыца звяртаецца і да вопыту беларускай літаратуры, спасылкаючыся на творчасць Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, В. Выкава, І. Мележа, М. Танна, І. Шамякіна.

ЛІРЫЧНАЯ ПРОЗА...

ЯКАЯ ЯНА?

У цэнтры ўвагі маладога даследчыка Сяргея Ліпіна, першая кніга якога «Скрозь прызму пацупцяў» пабачыла свет у выдавецтве «Советский писатель». — праблемы развіцця адной з характэрных з'яў саветскай шматнацыянальнай літаратуры апошніх гадоў — лірычнай прозы.

Падрабязна аналізуе крытыкі творчасць аднаго з цікавейшых ле прадстаўнікоў Я. Брыля. Асноўную ўвагу ён удзяляе яго раманаў «Птушкі і гнёзды», звяртаецца таксама да больш ранніх твораў, разглядае лірычныя запісы і мініяцюры.

У «ОГОНЬКЕ»

У 14-ым нумары часопіса «Огонек» пад назвай «Зоркі ў травах» змешчана вядліная падборка вершаў П. Макаля.

На рускую мову вершы пераклад В. Спрычан І Я. Антошкіна.

А. СВЕЧКІН.

БЕЛАРУСКАЯ СТАРОНКА ФЕСТЫВАЛЮ

Зусім нядаўна адбыліся акадэмічныя спевы ў цэлым прымалі выступленні Аляксандра Дзедзіка, Святланы Данілюк, Ігара Сарокіна. І вось музычная Агэса зноў прымала беларускіх ваналістаў — на фестывалі маладых лаўрэатаў усеаюзных і міжнародных конкурсаў.

Паспяхова выступілі на адкрыцці фестывалю ў оперы «Яўгені Анегіні» Аляксандр Рудноўскі, які выканаў партыю Ленскага. Вельмі прыгожы, мільнічысты і ўпэўнены тэнор. Слухачы ў цэлым прымалі Аляксандра Рудноўскага і ў «Севільскім цырульніку» (Альмавіва). Спявак прадэманстраваў амаль бездакорную тэхніку выканання найцікавейшых каларатур.

У «Севільскім цырульніку» разам з А. Рудноўскім выступіла і маладая спявачка з Беларусі Людміла Колас, якая выканала складаную партыю Разыны. Маладая салістка оперы, лаўрэат апошняга Усеаюзнага конкурсу ваналістаў імя Глінкі адчувала асабліваю адданасць перад адэскай аўдыторыяй — менавіта на гэтай сцэне і ў той жа партыі з вялікім поспехам выступала яе настаўніца па Кіеўскай кансерваторыі (якую нядаўна скончыла Людміла), народная артыстка СССР Лізавета Чаўдар. «Педагог можа ганарыцца сваёй выхаванкай», — да гэтых слоў «Вечерней Одессы» дадамо, што маладой салісткай можа пра праву ганарыцца і мінская опера.

В. МАКСІМЕНКА.

«МЕЛОДЫЯ» У МІНСКУ

Няма чалавеча, які б раўнадушна прайшоў міма прылаўна аддзела «Грампласцінка». У нашым доме гучыць музыка, песні, танцы ў запісе. Але, купішы пласцінку, пакупнік, відаць, ніколі не задумаецца над тым, як адбываецца працэс іх вытворчасці. У нашай краіне многія гарады ўжо маюць свае фірмы грампласцінак. Гэта — Ленінград, Рыга, Тбілісі, Алма-Ата, Ташкент. На жаль, у Беларусі яшчэ не існуе фірмы па запісу грампласцінак. А як быць у такім выпадку? Не выязджаць жа заўсёды ў Маскву для запісу. Для гэтай мэты і створана пры ўсеаюзнай фірме «Мелодыя» ў Маскве выязная брыгада, якая раз у тры гады прыязджае і ў Мінск.

У юбілейны год рэспублікі запісана 15 пласцінак — прыкладна 600 мінут чыстага гучання. У гэтай цікавай і ганаровай рабоце прымуць удзел нашы вядучыя прафесійныя музычныя таленты. Сярод іх — Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР, Дзяржаўны сімфанічны аркестр Беларускай філармоніі, Дзяржаўны народны хор БССР, намерны аркестр Беларускай філармоніі, хор хлопчыкаў пры Беларускай кансерваторыі. Для запісу адабраны лепшыя творы беларускіх кампазітараў, а таксама творы саветскай і замежнай класікі.

М. ШУМАНСКІ.

У РЭПЕРТУАР АРТЫСТАЎ-АМАТАРАЎ

З мэтай далейшага ўзбагачэння рэпертуару самадзейных харавых і тэатральных калектываў, агітацыйна-мастацкіх брыгад новымі высокадзейнымі мастацкімі творамі калегія Міністэрства культуры БССР, прэзідыум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і прэзідыум праўлення Саюза кампазітараў Беларусі прынялі пастанову «Аб правядзенні рэспубліканскіх конкурсаў на стварэнне твораў для мастацкай самадзейнасці, прысвечаных 60-годдзю ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі».

Рэспубліканскі конкурс на лепшыя творы для самадзейных акадэмічных, народных хораў, ванальных ансамбляў з музычным суправаджэннем і без суправаджэння праводзіцца з 15 сакавіка па 15 жніўня 1978 года.

У конкурсе могуць прыняць удзел прафесійныя і самадзейныя тэатры і кампазітары.

На конкурс прадстаўляюцца новыя харавыя творы, якія яшчэ не публікаваліся і не выконваліся. Тэсты для песень могуць быць выкарыстаны як новыя, так і апублікаваныя.

Творы ў двух экзэмплярах пад аўтарскім дэвізам накіроўваюцца па адрасу: Мінск-220010, вул. Савецкая, 9, Міністэрства культуры БССР, на конкурс харавых твораў.

Звесткі пра аўтара (прозвішча, імя, імя па бацьку, узрост, прафесія, месца работы, дакладны адрас) прыкладаюцца да твора ў запячатаным канверце пад тым жа дэвізам.

Вынікі конкурсу аб'яўляюцца да 15 верасня 1978 года.

За лепшыя творы ўстанаўліваюцца наступныя прэміі: адна першая — па 250 рублёў, адна другая — па 200 рублёў і адна трэцяя — па 150 рублёў кампазітару і паэту.

Творы, адзначаныя прэміямі, будуць набыты і распаўсюджаны Рэспубліканскім Домам народнай творчасці.

Конкурс на лепшую аднаактоўную п'есу для самадзейных драматычных калектываў праводзіцца з 15 сакавіка па 31 жніўня 1978 года. У ім могуць прыняць удзел прафесійныя і самадзейныя аўтары. На конкурс прадстаўляюцца аднаактоўныя п'есы на беларускай і рускай мовах, якія яшчэ не публікаваліся і не выконваліся.

П'есы ў двух экзэмплярах, аб'ёмам не больш чым 20 старонак, пад аўтарскім дэвізам накіроўваюцца па адрасу: г. Мінск, вул. Савецкая, 9, Міністэрства культуры БССР, на конкурс аднаактоўных п'ес.

Звесткі аб аўтары (прозвішча, імя, імя па бацьку, узрост, прафесія, месца работы, дакладны адрас) прыкладаюцца да п'есы ў запячатаным канверце пад тым жа дэвізам.

Вынікі конкурсу аб'яўляюцца да 1 кастрычніка 1978 года.

За лепшыя аднаактоўныя п'есы ўстанаўліваюцца наступныя прэміі: адна першая прэмія — 500 рублёў, адна другая прэмія — 300 рублёў, адна трэцяя прэмія — па 200 рублёў.

П'есы, адзначаныя прэміямі, будуць набыты і распаўсюджаны Рэспубліканскім Домам народнай творчасці.

Рэспубліканскі конкурс на лепшы сцэнарый для агітацыйна-мастацкіх брыгад, праводзіцца з 15 сакавіка па 15 жніўня 1978 года.

У конкурсе могуць прыняць удзел прафесійныя і самадзейныя аўтары.

На конкурс прадстаўляюцца сцэнарыі розных жанраў на рускай або беларускай мовах, якія яшчэ не публікаваліся і не выконваліся. Сцэнарыі ў двух экзэмплярах, аб'ёмам не больш чым 20 старонак, пад аўтарскім дэвізам накіроўваюцца па адрасу: Мінск, вул. Савецкая, 9, Міністэрства культуры БССР, на конкурс сцэнарыяў для агітбрыгад.

Звесткі аб аўтары (прозвішча, імя, імя па бацьку, узрост, прафесія, месца работы, дакладны адрас) прыкладаюцца да сцэнарыяў ў запячатаным канверце пад тым жа дэвізам.

Вынікі конкурсу аб'яўляюцца да 15 верасня 1978 года.

За лепшыя сцэнарыі ўстанаўліваюцца наступныя прэміі: адна першая прэмія — 400 рублёў, адна другая прэмія — 250 рублёў, адна трэцяя прэмія — па 150 рублёў.

Праміяваныя сцэнарыі будуць набыты і распаўсюджаны Рэспубліканскім Домам народнай творчасці.

ГОСЦІ «ПЯТНІЦЫ» — УЗЛЁТАУЦЫ

На гэты раз традыцыйная літаратурная пятніца ў Доме літаратуры была прысвечана творчасці членаў універсітэцкага літаратурнага аб'яднання «Узлёт». Адкрыў яе сакратар праўлення СП БССР паэт Анатоль Вірцінскі. Пра гісторыю літааб'яднання, пра яго традыцыі і набытыя расказаў кіраўнік аб'яднання, доктар філалагічных навук паэт Алег Лойка.

На літаратурнай пятніцы гучалі вершы, акрыленыя пацупцём юнацтва, дзе на змену самым беспалапным маладым настроям прыходзіць грамадзянскае разуменне той спадчыны, за якую пралілі сваю кроў дзяды і бацькі.

ПАЭТУ-ПАТРЫЁТУ

Савет Міністраў Таджыкскай ССР прыняў пастанову аб увекавечэнні памяці Героя Сацыялістычнай Працы Мірзо Турсун-Заде. Імя паэта, які ўнёс вялікі ўклад у развіццё саветскай шматнацыянальнай літаратуры, прысвоена Таджыкскаму інстытуту мастацтваў, Канібадамскаму педагагічнаму вучылішчу і Дому літаратуры Саюза пісьменнікаў Таджыкістана.

У сталіцы рэспублікі будзе ўзведзены помнік Мірзо Турсун-Заде. У доме, дзе ён жыў і працаваў, адкрыецца мемарыяльны музей. Устаноўлены ступенды імя паэта-камуніста.

ТАСС.

Пенальты дэён у Мінску выступала вядомая чэхаславацкая спявачка Яна Кацлянова ў суправаджэнні Інструментальнага ансамбля «Прагма». Мастацкі кіраўнік калектыву — Пазеф Шыварыял.

ТВОЙ ФІЛАЛАГІЧНЫ...

Філалагічны факультэт БДУ імя Леніна... Яго па праву называюць музыйнай кадраў Беларускай літаратуры. Адсюль у ле «гарачы цэх» прыйшоў не адзін вядомы майстар, чыё пранікнёнае, натхнёнае слова даследуюць зараз студэнты-філалагі ў курсавых і дыпломных работах. Пра іх гавораць тут з гонарам і галоўнае, на чым засяроджваецца ўвага даследчыкаў-філалагаў, — знайсці ў коннага майстра гэтага цэха — выпускніка факультэта — павяз са студэнтам, прасачыць з самых першых публікацый, як сталёў юны талент...

Над мітуснёй калідораў уладна пражывае званок. Разышліся па аўдыторыях студэнты-вчэрнікі, усталывалася цішыня. Толькі з антавай залы ціхмяна і лагодна падае свой голас баян, нібыта баючыся гэтай уладнай стоенасці. Прачынулі дзверы — рэпетыцыя. Байцы будаўнічага атрада «Мара» рыхтуюцца да свайго трэцяга працоўнага семестра. Васіль Старычонок — нязменны намандзір, цяпер ужо аспірант — і Алена Кавалёва — намісар — прыдзірліва кіруюць віхурнай «Лявоніхай».

Чатыры гады запар мараўскі выяздзілі ў маладзёскі калгас імя Жданова, на яго палетках заступалі на працоўную вахту:

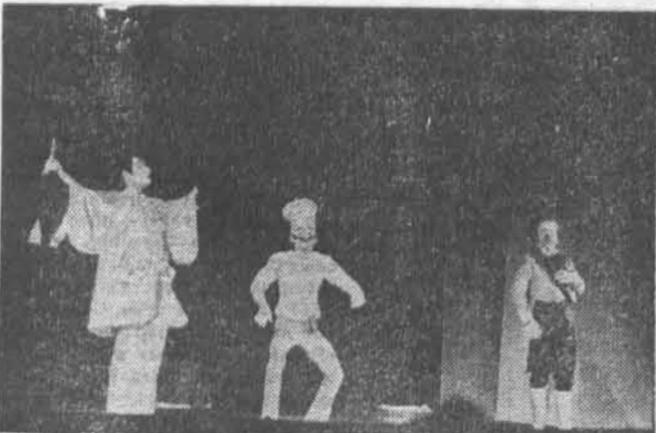
абіралі памідоры, арфавалі зялёны гарошак — трымалі першыноство сярод атрадаў, месцам дыскацыі іхніх стала сонечная Малдова.

Намандзір жартуе: — Каб «адпачываць» у Малдове, пацеем зараз, рэпетыруем.

Будаўнічы атрад, які лічаць у «Мары», павінен вызначацца не толькі на полі, але і на сцэне. Гэта адчулі байцы ў час першага выезду: адной студэнцкай вынаходлівасці аназалася малавата, ад іх патрабавалі ў далёкім маладзёскім калгасе беларускія песень і танцаў. Такая цікавасць прынесла атраду нямала клопатаў. А потым у анкаце, якую запяўляе кожны жадаючы трапіць у «Мару», з'явілася і такое пытанне: «Чым можаш вызначыцца на сцэне?». Такі падыход да фарміравання атрада цалкам вырашыў праблему: атрад ударна працуе і гэтак жа ударна прапагандуе беларускае мастацтва.

... Рэпетыцыя працягвалася. Чытаў свае вершы баец «Мары» Уладзімір Мазго. Хто ведае, магчыма, з-пад неба Малдовы прывязе ён паэтычны сшытак па сіле і хараставу раднагоўны «Цалінаму цынку» студэнта Рыгора Бардуліна. Свае таленты філалагічныя сплілі заўсёды ў гарачых буднях.

М. МЯТЛІЦКІ.

Сёння ў Мінску заканчваецца гастролі сусветна вядомага тэатра пантанімі «На забрадлі» з Прагі. Тэатр, якім кіруе Уладзіслаў Філіпка, другі раз у Мінску. Чэхаславацкія артысты паказалі мінчанам спектакль «Фюнамболь-77», прысвечаны вялікаму французскаму артысту Жану Гаспару Дэбюро. Узноўленыя паводле захаваўшыхся лібрэта, па рэцэнзіях і ўспамінах сучаснікаў, на сцэне ажилі панатанімі вялікага міма і дух французскага тэатра «Фюнамболь», дзе ў пачатку XIX стагоддзя Дэбюро на працягу 20-ці гадоў кожны вечар выконваў ролю П'ера.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

Ча опісу «Маладосць» — 25. Амаль столькі ж гадоў было пасляваеннаму пакаленню беларускіх літаратараў, якія крэху пераросткамі атрымалі вышэйшую адукацыю і, не шкадуючы ні сябе, а часам і чытача свайго, узяліся за пяро. Дваццаціпяцігадовых называюць людзьмі маладога веку. І наша «Маладосць» маладая сваім аўтарскім актывам, сваім дэпытлівым і ўчэпным позіркам у сённяшні дзень, сваімі клопатамі пра маладое пакаленне, пра маладую змену грамадства, літаратуры, мастацтва.

Падкрэсліваю слова наша. Бо з гэтым самым папулярным у самага патрабавальнага маладога чытача часопісам звязана наша маладосць, нашыя маладыя творчыя парывы.

Але, як і заведзена спакон вякоў, на юбілеях разам з пажаданнямі прысутнічаюць і ўспаміны, згадкі пра першыя крокі і першыя поспехі, пра першыя крыўды і радасці, пра першыя сур'ёзныя выпрабаванні.

Сённяшні сталы юбіляр у поўным росквіце сіл, у добрай спартыўнай форме. А яго я помню ценькім, танненькім часопісам, які бралі мы, пачаткоўцы, аблогай далікатна, але ўпарта. У першым ягоным рэдактары Аляксеі Кулакоўскім уражвала нас падкрэсленая акуртанасць на ягоным рабочым стале — у строім парадку ляжалі стосікі паперы, акуртаненка завостраныя аловачкі. Дый сам ён быў, як для прыкладу нам, акуртаным, пунктуальным. Гарнуўся ён да маладых, нават заходзіў у інтэрнат універсітэта на Бабруйскай вуліцы, і нем, каму пашанцавала надрукаваць па адным ці два вершы ў «Маладосці», крэху нязвычайна было бачыць яго ў галёшах і — тады яшчэ не ў модзе — з парасонам.

Шчаслівымі лічылі сябе тыя, каму выпадаў светлы лёс паехаць на канферэнцыю «Маладосці», на сустрэчу з чытачамі. У такіх паездках душой калектыву быў заўсёды Аляксей Асіпенка, Гомельшчына, Магілёўшчына, Брэстчына, Віцебшчына і, вядома, Мінск і яго блізкія і далёкія ваколіцы — вясёлыя дарогі, цікавыя гутаркі, прыгоды. Новыя радкі, вершы, задумы прыязджалі з намі з такіх незабыўных, афіцыйна кажучы, мерапрыемстваў. Асабліва ўразаілі ў адзін з першых прыездаў у Віцебск вуліцы і ўцалелыя з вайны завулікі, пра якія раскажаш, якімі вадзіў нас Аляксей Асіпенка, прыроджаны віцебчанін, якому ў грозныя геды давалася асабліва добра вывучыць горды горад Віцебск як падпольшчыку, як партызанскаму разведчыку.

Трэба адразу зазначыць, што «Маладосці» на рэдактараў, увогуле, шанцавала. Ды гэта і натуральна. Чалавек, які не любіць маладых, не цікавіцца іхнімі справамі і запатрабаваннямі, наўрад ці ўзваліць сабе на плечы нялёгкае клопат рэдагавання неспакойнага часопіса.

Усіх, каму са школьных год запалі ў душу радкі аднаго з найцікавейшых і рэдкіх па самабытнасці паэтаў, прыемна было ўсведамляць, што твае вершы будзе чытаць, ухваляць ці адхіляць сам Пімен Панчанка! Сапраўдным святкам і добрым урокам была кожная гутарка з прызнаным і любімым паэтам. Мне нават выпала правесці з ім ледзь не ноч на вакзале ў Віцебску, чакаючы цягніка — Пімен Емя-

са старонак «Маладосці», хто кім стаў, хто кім стаць мае намер. Тут ёсць пагроза некага не ўпам'януць, некага паставіць не ў тым парадку, у якім ён бачыць сябе ў спісе амаль што класік. Нагадваю толькі аднаго пісьменніка, які са старонак «Маладосці» пайшоў у вялікую літаратуру, чыё імя добра вядома ва ўсім свеце — гэта Васіль Быкаў.

Асабіста мне прыемна прыгадаць паездку з тэленавільным фотамайстрам Аляксандрам Сяргеевічам Дзітлавым на будаўніцтва Бярозаўскай ДРЭС. Гэта было заданне рэдакцыі, яго я на маладосці год і выканаў у вершаванай форме, у жанры рэпартажа.

Пачынаў я свае ўспаміны з рэдактараў, каб падкрэсліць, што толькі ў добрым, дружным калектыве добрыя рэдактары. І, адпаведна, пры добрым рэдактары калектыву адменны. Так, калектыву, ці каштарысна — канкрэтна — штат у «Маладосці» з першых дзён на зайздасць зладжаны.

Згадаю некаторых.

Не страіў камсамольскага настрою і творчай актыўнасці Сцяпан Іванавіч Кухараў — загадчык самага вктуальнага аддзела нарысы і публіцыстыкі, сам напісаў аповесць, піша новую.

Былы малады аўтар «Маладосці» Янка Сіпакоў памагае чытачу праз аддзел крытыкі разабрацца, што добра, што не зусім у кніжным моры.

Намеснікам галоўнага стаў Аляксей Жук — малады ўзрастам, але сталы сваім самабытным талентам празаік.

Дый рост у былых загадчыкаў аддзела прозы дай бог кожнаму: Іван Пташнікаў узначальвае прозу ў «Полымі» (сам як празаік характарыстыкі не патрабуе), Іван Навуменка — дырэктар Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР.

Намеснік галоўнага Васіль Зуёнак сам стаў галоўным рэдактарам часопіса «Бярозка».

З лёгкай рукі Міхася Стральцова ў родную літаратуру прыйшоў багаты атрад празаікаў.

А Леанід Дайнека з аўтара «Маладосці», добрага паэта зрабіў смелую вылазку ў прозу. Некалі сам думаў, як завярстаюць ягоныя вершы, а зараз адказна сакратарыць.

Калі Валянцін Ждановіч у бліжэйшых нумарах дасць фотарэпартаж з космасу, з нейкай новаадкрытай планеты — не здзіўлюся.

Бачычыся зацягнуць свае згадкі і меркаванні, хачу пажадаць «Маладосці» і калектыву яе ў першы напайкружлы юбілей да стогадовай даты пісаць, бачыць, думаць па-маладому!

Рыгор БАРАДУЛІН.

НАША «МАЛАДОСЦЬ»

ДА 25-ГОДДЗЯ ВЫХАДУ
ПЕРШАГА НУМАРА

лянавіч па дэпутацкіх справах ехаў з Наваполацка (тады яшчэ ён называўся то Нафтабуд, то пісаўся Новым Полацкам праз элучок).

Пра сённяшняга стэрнавога «Маладосці» нават заўвагу сказаць язык на павернецца, бо гэта мой і даўні сябра, і зямляк, і аднакурснік.

Здаецца, зусім нядаўна паказаў Генадзь, як разводзіць рукамі загадчык аддзела паэзіі, любімы ўсімі маладымі і тады, і зараз Мікола Аўрамчык: «Я возьму, а Пімен...»

Шкада, што ў пагодныя дні юбілею няма з намі Івана Юльянавіча Раманоўскага, першага мастацкага рэдактара часопіса, таго, хто гуртаваў вакол сябе мастакоў, хто штодзённа дбаў пра афармленне «Маладосці», пра таленавітую змену майстроў пэндзля. Пляменнік вялікага паэта славянскага свету Янкі Купалы, Янка Раманоўскі шмат зрабіў, але, на жаль, болей яшчэ не паспеў. Гэта ён ездзіў і ствараў галерэю партрэтаў лепшых людзей рэспублікі разам з Верай Палтаран, з Уладзіславам Нязведскім, са Сцяпанам Кухаравым. Была ў Янку Раманоўскім купалаўская шчодрасць, шчырасць, шырыня натуры.

Не буду пералічваць усіх, хто выйшаў у літаратуру

УПОРАВЕНЬ З ЧАСАМ

Да 75-годдзя з дня нараджэння Платона ГАЛАВАЧА

Усёго наля дванаццаці гадоў працаваў Платон Галавач у літаратуры. Аднак і то, што паспеў ён зрабіць за гэты час, дазволіла яму заняць сталае месца ў гісторыі нацыянальнай культуры 20—30-х гадоў. Яго творчасць спрыяла паглыбленню сацыяльна-псіхалагічнага пачатку беларускай прозы, станаўленню яе эпічнасці, распрацоўцы шматпланавых мастацкіх палатнаў. Ад твораў П. Галавача цягнуцца нлібачныя ніці да пасляваеннай беларускай літаратуры — «Палескай хронікі» І. Мележа, «Шэметаў» М. Лобана і іншых твораў, дзе многія праблемы, якія ўзнікаюць ён, знайшлі сваё далейшае мастацкае вырашэнне — з тымі напружаннямі, што непазбежна прыносіць час.

Сын селяніна з вёскі Пабокавічы на Бабруйшчыне, у няпоўных два гады страціўшы маці, ён зведваў шмат нягод. Збавенне ад пакут прыйшло толькі з Кастрычнікам. Адным з першых у вёсцы П. Галавач у 1920 годзе ўступае ў камсамол і ўзначальвае мясцовую ячэйку.

У гэты ж час у бабруйскай газеце «Камуніст» з'яўляюцца першыя допісы маладога сельнора. Палымны пафас яго выступленняў быў заўважаны В. Харужай, якая працавала тады ў Бабруйскай аддзеле палітасветы. Па яе рэкамендацыі дзевятнаццацігадоваму юнан трапляе ў Мінскую партыйна-савецкую школу. Пасля яе за-

канчэння зноў напружана грамадскай работай, цяпер ужо ў павятовым камітэце Барысава.

З кастрычніка 1923 па чэрвень 1926 года П. Галавач вучыцца ў Мінскай вышэйшай партыйнай школе. «З гэтага часу, — прызначаеца пісьменнік, — маё жыццё цалкам звязана з камсамолам, з партыяй».

Першае яго апавяданне «Загубленае жыццё» з'явілася ў лістападзе 1925 года. Не здраджавочны публіцыстычнаму жанру, ён пачынае актыўна выступаць у галіне мастацкай прозы. У 1927 годзе выходзіць першы зборнік П. Галавача «Дробязі» жыцця».

У ранніх творах пісьменніка вылучаецца некалькі стыльвых струменяў, характэрных для ўсёй тагачаснай беларускай прозы: лірычны, падкрэслена рэалістычны з імненнем да максімальнай аб'ектыўнасці і публіцыстычны. Даволі адчувальны быў у іх і рамантычны стыль — жывое дыханне эпохі.

Апавяданні гэтыя будуцца на супрацьпастаўленні двух антаганістычных маралей — новай і старой, буржуазнай. Узлэшчы ў загаловку слова «дробязі» ў двуюсе, аўтар падкрэсліваў неабходнасць самай пільнай увагі да адлюстравання праяў жыцця, грамадзянскае важнасць барацьбы з тым, што пакінуў у спадчыну капіталізм.

Безумоўна, апавяданні неслі на сабе адзін і тая ж напружанасць аўтара, асабліва выдавочныя сёння: празмерную расцягнутасць і апісальнасць, залішнюю прывязанасць да канкрэтных падзей.

Патрабавальны да сябе, П. Галавач паступова ўдасканальвае сваё майстэрства: ад сацыяльна-бытавой хронікі, якую часта нагадвалі яго раннія творы, ён пераходзіць да апавядання з паглыбленай распрацоўкай характараў: «Кнан», «Суседзі», «Уцляк» увайшлі ў залаты фонд беларускай навілістыкі.

Адным з першых у беларускай літаратуры П. Галавач звяртаецца да сацыяльна-псіхалагічнай аповесці («Вінаваты»).

Раскрываючы драматычны лёс Алеся Шаўца, пісьменнік даводзіў, што «у змаганні за кадры патрэбна вялікая класавая пільнасць і чуласць, каб захаваць таго, хто наш...» Гэта, бадай, адзін з нямногіх твораў таго часу, у якім прынцыпова ставіцца пытанне аб ленынскіх нормах партыйнага жыцця.

Пісьменнік адыходзіць ад храналагічных прынцыпаў пабудовы твора. У аповесці яскрава вылучаецца адзін цэнтральны эпізод — драма Алеся Шаўца. Паказ яго мінулага — не біяграфія героя, на якую «нанізваюцца» лёсы астатніх персанажаў. Эпізоды з дзяцінства і баявога юнацтва Алеся — сродак абмалёўкі псіхалогіі, абгрунтавання характараў героя сацыяльнымі фактарамі, урэшце, асноўны аргумент у яго абарону.

Аповесць «Спалох на загонах» — адзін з першых у беларускай літаратуры твораў пра калектывізацыю. Асновай для яе напісання паслужылі багатыя ўражанні пісьменніка ад шматлікіх паездак па беларускіх вёсках, калі ён у якасці ўпаўнаважанага ЦК КПБ прымаў непасрэдны ўдзел у наапераванні селянскіх гаспадарак. Твор меў значны рэзананс у тагачаснага чытача — пры жыцці аўтара ён вытрымаў пяць выданняў.

Псіхалагічна-праўдзіва і пераканаўча паказвае П. Галавач складанасць шлху селяніна-серадняка ў калгас, перабудову яго светабачання, падкрэслівае кіруючую ролю партыі ў правядзенні сацыялістычных пераўтварэнняў на вёсцы.

У першай палове трыццатых гадоў ва ўсёй савецкай літаратуры назіраліся тэндэнцыі да эпізаўнага рамана. Сведчанне гэтай агульнай тэндэнцыі — і роман П. Галавача «Праз гадзі»,

у якім аўтар, па яго прызнанню, хацеў «...праўдзіва расказаць пра нашу эпоху і людзей, што ствараюць яе, людзей, якіх у сваю чаргу стварае наша вялікая эпоха». Менавіта «праз гадзі» праводзіць аўтар герою. Па-рознаму прыходзіць да асэнсавання неабходнасці сацыяльных пераўтварэнняў селянін Шкробат і інтэлігент Галынскі, прыходзіць не адразу, а праз панутлівы роздум, параўноўванне старога, справядлівага, з новым, народжаным у агні класавых бітваў.

Краіна рыхтавалася адсвяткаваць 20-гадовы юбілей сацыялістычнай рэвалюцыі. Зусім натуральна, пісьменнікі адчувалі патрэбу азірнуцца на пройдзены шлях, асэнсаваць гераічныя, поўныя драматызму падзеі. Адначасна гэта быў і крытычны погляд на ўласную творчасць, праверка яе жыццяздольнасці, спроба перагледзець яе з тым, каб вызначыць, якія эстэтычныя прынцыпы не вытрымалі праверкі часам.

Слуцкаму падполлю часоў грамадзянскай вайны прысвячае празаік аповесць «Носытлы нянавіці». Непасрэдным водгукам на падзеі ў Іспаніі стаў новы твор гэтага жанру «Яны не пройдуць», дзе аўтар, звяртаючыся да падзей грамадзянскай вайны на Беларусі, думаў пра мужнасць рэспубліканцаў, выказаў упэўненасць у перамоце іх справы.

Ішла работа над раманамі «Ён» і «Шырокі Дняпро», выношвалася задума стварэння вялікага эпічнага палатна пра паўстанне 1863 года на Беларусі. Але абставіны не дазволілі здзейсніцца гэтым планам.

Іван КАЛЯНКОВІЧ,
старшы выкладчык
Брэсцкага педінстытута
імя А. С. Пушкіна.

ЗАСЛОН БЕЗГУСТОУШЧЫНЕ І САМАТУЖНІЦТВА!

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

У апошнія дзесяцігоддзе ў сувязі з бурным будаўніцтвам у рэспубліцы палацаў культуры, кінатэатраў, горадабудаўнічых комплексаў і мемарыялаў рэзка ўзрасла патрэба ў творах манументальна-дэкаратыўнага мастацтва. Дзясяцігоддзі ў гэтай галіне выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы былі цалкам звязаны з грамадска-значнай тэматыкай, з адлюстраваннем рэвалюцыйнай гісторыі нашага народа. Значна ўзрос і ідэйна-мастацкі ўзровень твораў, што ствараюцца мастакамі рэспублікі. Высокую ацэнку грамадскай атрымалі, напрыклад, такія творы манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, як роспіс «Айчынная вайна. 1944 г.» М. Савіцкага, габелен «Ленінізм» М. Савіцкага і А. Кішчанкі, роспісы «Асветнікі» і «Зямля Светлагорская» Г. Вапчэвіча і г. д. Пра дзясяцігоддзі беларускага манументальнага мастацтва не раз пісалася ва ўсесаюзным друку.

За гэты ж перыяд у рэспубліцы быў выкананы шэраг твораў манументальна-дэкаратыўнага мастацтва мастакамі прадпрыемстваў іных мастацкіх фондаў: Масквы, Літвы, Украіны, Ленінграда, Аджарскай АССР, Адэсы. Сам прышпін гэты, калі мастакі іных мастацкіх фондаў працуюць на аб'ектах нашай рэспублікі, не выклікае сумненняў. Гаворка пойдзе пра іншае. Высылаючы ў нашы абласныя і раённыя цэнтры сваіх мастацтвазнаўцаў-рэалізатараў, мастацкія фонды, выкарыстоўваючы высокія аўтарытэты сваіх творчых калектываў, атрымліваюць заказы на значныя ў горадабудаўнічых і культурных адносінах аб'екты. А вось выкананне гэтых заказаў часта даручаецца мастакам, якія не маюць дастатковай прафесійнай падрыхтоўкі ў галіне манументальнага мастацтва, або якія беадказна ставяцца да выканання заказаў. Наведанне асаблівасцей і характару нашага глядача, адход ад тэматычнай насычанасці і ідэйнай значнасці, прымітыўнасць воб-

разаў — вось вынік такой практыкі.

Прыкладам менавіта такога спажывецкага падыходу да выканання заказаў з'яўляюцца работы манументальнага характару, выкананыя камбінатам дэкаратыўна-афармленчага мастацтва мастацкага фонду Масквы па эскізах мастака Мілюкова Б. І. у Баранавічкім Палацы культуры тэкстыльчыкаў. Узяўшыся афармляць увесь палац, мастакі камбіната, відаць, менш за ўсё думалі пра ідэйна-мастацкі ўзровень сваіх твораў, пра комплекснае мастацкае вырашэнне грамадска-значнай тэматыкі. У выніку цэнтральныя па тэматычнай нагрузцы творы, выкананы ў тэхніцы смальтавай мазаікі, нясе ў сабе тэндэнцыю чыстага фармалізму і ніяк не спрыяе вырашэнню тых задач, якія паставлены перад мастакамі нашай партыі і народам. Сумніцельная, двухсэнсоўная трактовка вобразаў, недапушчальная вольнасць у прымяненні другароднай сімволікі, дасведзеная да брыдкай вульгарнасці прыроўка фігур дзяўчыны, анатамічная скажонасць — вось асноўныя недахопы гэтага, з дазволу сказаць, манументальнага твора. А калі яшчэ ўлічыць і сур'ёзнейшыя хібы ў вырашэнні сінтэзы з архітэктурай і не менш вялікія недахопы ў кампазіцыі і тэхналогіі, то стане відавочна, што надобнай рэбоне не паріцца быць месца ў нашым жыцці.

Выпадковымі па сваёму размяшчэнню і тэматыцы з'яўляюцца рэльефы ў пакоях выяўленчай студыі палаца. На пікім прафесійным узроўні выкананы рэльеф у дзіцячай бібліятэцы (аўтар — мастак Гарэлікава Е. М.).

Бадай, адзіным сталючым момантам у афармленні палаца з'яўляецца генеральная заслона ў глядзельнай зале, выкананая на сапраўды прафесійным узроўні.

Пры вырашэнні і выбары тэмы для афармлення Гродзенскага Палаца культуры хімікаў мастакі Ленінградскага

мастацкага фонду таксама не правілі належнай адказнасці і зацікаўленасці. Яны ўзялі адпрацаваную яшчэ ў 50-х гадах тэму тэатральнага сцэнарыя опер і трагедый, а ў выніку на велізарнай плошчасці сцяны ў інтэр'еры Палаца культуры хімікаў камбіната, які носіць імя С. О. Прытыцкага, былі паказаны ілюстрацыйныя статуічныя сцэны з опер «Атэла», «Яўгеній Анегін», балета «Лебядзінае возера», а таксама танцы скамарохаў з тэатральнымі аtryбутамі і бутафорыямі.

Такая заганняная практыка выканання манументальных твораў атрымала даволі шырокае распаўсюджанне. Да твораў, выкананых на пікім ідэйна-мастацкім узроўні, трэба аднесці і мазаіку на адным з будынкаў камбіната лаўсанавага валакна і ў Палацы піянераў Магілёва, і вітражы ў калгасе імя 17 верасня Баранавіцкага раёна і ў гасцініцы г. Ліды, і мазаіку ў зале чакання чыгуначнага вакзала ў г. Брэсце. Аўтар апошняй мазаікі — мастак Даўман Г. А. — не змог справіцца не толькі з ідэяй і тэмай твора, але і з элементарным малюнкам чалавечых фігур. Выцягнутыя да неверагодных памераў фігуры са скажонымі тварамі, пазбаўленыя вобразнай выразнасці, поўная дысгармонія ліній, пакалечаная анатомія фігур, неверагодная блытаніна пластычнай мовы, поўная адсутнасць сінтэзы з архітэктурай і неправамернасць яе размяшчэння ў вакзальным памяшканні — настолькі відавочны ў рабоце, што незразумела: хто ж прымаў такую работу?

Мы спадзяёмся, што мастацкія саветы, арганізацыі на месцах, якія заказваюць выкананне твораў манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, нарэшце прымуць захады, каб перакрыць шлях саматужніцтву і безгустоўшчыне.

Мастакі:
Э. АГУНОВІЧ,
У. БАСАЛЫГА,
П. ДРАЧОУ,
А. КІШЧАНКА.

АД РЭДАКЦЫІ. Пытанне, якое ўзялі мастакі Э. Агуновіч, У. Басалыга, П. Драчоў і А. Кішчанка, надзвычай актуальнае і прынцыпова важнае.

Сапраўды, і ў практыцы горадабудаўніцтва апошняга дзесяцігоддзя, і ў практыцы будаўніцтва ўстановаў культуры на сяле ўсё большае прымяненне знаходзяць творы манументальна-дэкаратыўнага мастацтва: тэматычныя і дэкаратыўныя пано, роспісы, мазаіка, вітражы, рэльефы. Яны аздабляюць ужо многія дамы культуры, кінатэатры, спартыўныя і гандлёвыя збудаванні, адміністрацыйныя будынкі і жылля дамы ў новых мікрараёнах. На мэты ўпрыгожвання нашых гарадоў і сёл адпускаюцца вялікія сродкі. Няма сумнення, што выкарыстанне твораў манументальна-дэкаратыўнага мастацтва ў сінтэзе з архітэктурай, для ўзмацнення эстэтычнай выразнасці новых збудоваў будзе паспяхова і ў далейшым. Гэта — уладнае патрабаванне часу, натуральнае імкненне людзей да прыгажосці і характава ў паўсядзённым побыце.

Між тым, як зусім слухна пішучы аўтары ліста ў рэдакцыю, у стварэнні твораў манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, паявіліся трывожныя сімптомы. Да выканання заказаў на творы гэтай галіны выяўленчага мастацтва прыцягваюцца мастакі, якія, мяркуючы па іх працах, не маюць дастатковай прафесійнай падрыхтоўкі. У выніку ствараюцца творы слабыя ў ідэйна-мастацкіх адносінах, а нарэдка і ўвогуле прымітыўныя, саматужныя, у якіх адсутнасць думкі, вобразнасці, нарэшце, звычай-

най прафесійнасці камуфліруюцца пад наватарства.

На жаль, не толькі прыезджыя з другіх мастацкіх фондаў (Аджарыя, Адэса, Кіеў, Маскве, Ленінград, Вільнюс) мастакі дапускаюць неахайнасць, безгустоўшчыню і в-яўнічую пошласць у сваіх работах. Грашаць гэтым і некаторыя нашы беларускія мастакі. У выніку існуюцца непараўнальна шкода як эстэтычнаму выхаванню савецкіх людзей, так і самой ідэі ўпрыгожвання нашых гарадоў і сёл творамі дэкаратыўнага мастацтва. Нанесены адчувальны ўдар па характару і прыгажосці.

Усё гэта не можа не выклікаць законнай трывогі грамадскасці.

Паўстае пытанне: чаму, нягледзячы на неаднаразовыя ўказанні і папярэджанні кіруючых органаў рэспублікі, некаторыя адказныя работнікі на месцах, якім даручана займацца ажыццяўленнем заказаў на творы манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, адкрылі дарогу мастацкай прадукцыі сумніцельнай якасці? Здрадзіў густ? Ці, можа, жаданне праславіцца смелым наватарам заслانیла цярпозую развагу? Але ж грошы заплачаны не са сваёй кішкі. Уражвае і пазіцыя мастацкіх саветаў, якія павінны стаяць на варце інтарэсаў мастацтва, а не спажывецкіх інтарэсаў некаторых пераборлівых мастацкіх фондаў і асобных мастакоў.

Неабходна неадкладна паставіць заслон безгустоўшчыне і безадказнасці ў такой важнай справе, якой з'яўляецца афармленне твораў манументальна-дэкаратыўнага мастацтва нашых гарадоў і сёл.

РУПЛІВЫ ТВОРЦА

З творчай справаздачай перад мінскім глядачом выступіў старэйшы беларускі мастак віленчанін Пётра Сергіевіч. Ураджэнец Враслаўшчыны, Сергіевіч з юначых гадоў звязаў свой лёс з гістарычным горадам над Віліяй, сталіцай братняй Літвы. Тут, у цэнтры выяўленчага руху Заходняй Беларусі, кіраванай Кампартыяй, вучыўся высокаму абавязку сваім мастацтвам служыць праду, сцвярджаючы яго права на сацыяльную і палітычную свабоду.

Кроўная павязь з роднай зямлёй, з айсай жыўла творчае ўдзяленне маладога жывапісца і графіка Пачынаючы з другой паловы 20-х гадоў ён піша шэраг жанравых карцін з народнага жыцця, стварае галерэю партрэтаў людзей працы, сваіх землякоў: земляробаў і цесляроў, плятагонаў і дрывасенаў. «Пётра Сергіевіч — свосааблівае з лона выразнага нацыянальным характарам мастак — занатоўваў сваё непазведнае ўражанне ад твораў калегі па творчым цэку Максім Танк у «Лістах календара». Рэвалюцыйны патэ, чыё слова было ў Заходняй Беларусі і няшчотнай нальханкай і суровай пабуды да бою, з радасцю бачыў, чытаў на партрэтах Сергіевічавых землякоў «выраза выпісаную класавую прыналежнасць, а ў вачах мужыцкую ўпартасць, упэўненасць у сваіх сілах і веру ў лепшую будучыню». Такі ўспрымалі творы Сергіевіча і іншыя ўдзяльнікі вызваленчага змагання.

Поруч з вобразамі-тыпамі сялян, работнікаў, народных інтэлігентаў мастак стварае раматывалы вобраз барацьбіта. На палотнах «Вясляр», «Насуперак бур'яну» і іншых у алегарычнай форме паэтызуе барацьбу, яе герояў.

У першы ж пасляваенны гады разам з тэмай адваджэння мірнага жыцця савецкіх людзей у творчасць мастака ўваходзіць купалаўская тэма. Своасаблівага выяўленчага сінтэзу купалаўскай павэі дасягнуў мастак у карціне «А хто там ідзе?». Магутнай купалаўскай страпю, рэвалюцыйным пафасам напоўнена карціна Сергіевіча «Званар», створаная па матывах аднайменнага верша пээта. Натхнёны і непадкупны, як і ў Купалы, Сергіевіч «Гуэляр» які цаной свайго жыцця не баіцца кінуць у пачы праду валадаў-прыгнятальніку.

Мастака неадступна хвалюе гораічнае жыццё вешчуна «Мужыцкай прады», мужнага змагара з парскім дэспатызмам Кастуся Каліноўскага і ён піша карціны «Каліноўскі сярод паўстанцаў», «Каліноўскі на ўдэску», адно з найлепшых сваіх палотнаў «Каліноўскі» і Урублёўскі на агледзе паўстанцкіх атрадаў».

Удзяленне мастака заўсёды непакоў асветніцкі подзвіг Францішка Сісарыны. У канцы 50-х — пачатку 60-х гадоў Сергіевічу ўдалося здзейсніць задуму, і ў карцінах «Сісарына ў друкарні» і «Сісарына ў рабочым кабінце» мастацка ўзнявіць духоўны воблік першадрукара, вучонага, асветніка-партыёта. Усё жыццё, вось чыко пяцьдзесят і дзімні гадоў Пётра Аляксандравіч плёна працуе ў жанры партрэта. Такія яго творы, як «Партрэт маці» (1929 г.), «Беларуская настаўніца» (1938 г.), «Кадэчанка» (1940 г.), «Дзяўчына ў снім сафарафе» (1940 г.), «Глякоўскі» (1937 г.), «Партрэт скульптара Яхімавічуса» (1960 г.) і іншыя, характэрны заглябленнем мастака ў духоўны свет чалавека. Цінава яны і па каларыстычнаму рашэнню.

П. Сергіевіч, 3 беларускіх тыпаў. Рыбак, Вартаўнік Лукаш.

Праўда, да шырокага эпічнага адлюстравання гісторыі, асоб, што найпаўней ўвасобілі духоўныя сілы народа, мастак прыйдзе пазней, ужо ў савецкі перыяд, сталым майстрам. Вытонкі гісторыя-гераічнага на палотнах Сергіевіча — у дэкарацыйнай пары, у шуканні і бурна вызваленчага руху.

Няскоранымі, моцнымі духам малюе Сергіевіч сваіх браслаўскіх землякоў у цяжкую гадзінку вайны. Творы «Партызан Федзя», «Земляроб», «У партызанскай кузні» ілюсць непазведнае ўражанне суровых ваенных дзён, раскрываюць новыя грані народнага характару.

Асобныя знаходкі ёсць у Сергіевічавых партрэтах пісьменнікаў Міхася Лынькова і Максіма Танка, у партрэтах «Настаўніца», «Гала», «Аграном» і іншых. Апошнія творы мастака, у тым ліку «Увеслаў Полацкі», сведчаць, што на 78-м годзе жыцця мастак шчасліва не здраджвае адчуванае характава, не здраджваюць оучі. Народнасць, рэалізм, вернасць лепшым мастацкім нацыянальным традыцыям і заповетам творцаў сусветнай чалавечай культуры прыносяць добры плён.

Л. АРСЕНКА.

КІНАМАСТАКУ-КЛАСІКУ

Споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння заснавальніка савецкага кінадэкаратыўнага мастацтва, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, народнага мастака РСФСР Уладзіміра Яўгенавіча Ягорава. На вечары ў Рэспубліканскім Доме ніно заслужаныя дзеячы мастацтваў БССР мастак-пастаноўшчы Яўген Ганін і рэжысёр-аператар Юрый Марухін гаварылі пра магутны ўплыў творчасці У. Ягорава на беларускае кінамастацтва.

На яго рахунку — 90 мастацкіх фільмаў. Сярод іх і першая беларуская кінакамедыя

«Джэнтльмен і певень» (1929 год). Прымаў Ягораў удзел і ў пастаноўцы беларускай кінакарціны «400 мільянаў». У 1947 годзе рэжысёр Уладзімір Корш-Саблін запрашае славутага кінамастак працаваць над першым беларускім пасляваенным кінатворам «Новы дом».

У Ягораў працаваў з такімі вядомымі рэжысёрамі, як У. Меерхольд, Я. Пратазанаў, У. Пудоўкін, М. Рой, Я. Дзіган, Р. Рашаль, Ю. Ройман, з першым беларускім кінарэжысёрам Юрыем Тарычам.

І. РЭЗНІК.

Антон Пятровіч БЯЛЕВІЧ

Беларуская літаратура панесла цяжкую страту, 11 красавіка г. г. на 64 годзе жыцця раптоўна памёр вядомы беларускі паэт Антон Пятровіч Бялевіч.

А. П. Бялевіч нарадзіўся 14 мая 1914 года ў вёсцы Дуброўка на Міншчыне ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў Магілёве — спачатку ў палітасветным тэхнікуме, потым на факультэце масавай работы палітасветінстытута. З 1937 года працаваў у рэдакцыі пухавіцкай раённай газеты «За калгасы», а перад вайной — у рэдакцыях рэспубліканскіх газет «Чырвоная змена» і «Звязда». У час Вялікай Айчыннай вайны супрацоўнічаў у беларускім перыядычным дру-

ку і на радыё. Неаднаразова накіроўваўся ў варажы тыл, дзе прымаў удзел у партызанскім руху на Віцебшчыне.

Першыя вершы паэта з'явіліся ў друку ў 1937 годзе. У 1945 годзе выйшла кніга вершаў А. Бялевіча «Чалавек з Дубровы». У наступныя гады адзін за другім выходзяць яго паэтычныя зборнікі «Мароз-партызан», «На бацькоўскіх сцежках», «Чалавек — сонца», «Светач», «Дарогай шчасця», «Жывая рака», «За салаўінымі гаямі», «Высокі поўдзень», «Партр бацькаўшчыны», «Вінтоўка і плуг» і іншыя. Апяванне характэрна роднай зямлі, услаўленне мужнасці савецкіх людзей у барацьбе з фашызмам, гімн мірнай стваральнай працы будаўнікоў камунізму — асноўныя матывы творчасці паэта. У яго творах уасоблены вобразы нашых сучаснікаў, тых, хто ў гераічных буднях пяцігодкаў уздымаў магутнасць сацыялістычнай Радзімы, памнажаў яе матэрыяльныя і духоўныя багацці. А. Бялевіч быў цесна звязаны з жыццём народа, адкуль ён чэрпаў натхненне і фарбы для сваёй самабытнай паэзіі.

Паэт плённа працаваў і ў жанры публіцыстыкі. У яго артыкулах і нарысах, якія выдаваліся асобнымі кнігамі, закранаюцца надзённыя праблемы жыцця сучаснай вёскі. Выступаў А. Бялевіч і ў галіне мастацкага перакладу.

Заслугі А. Бялевіча высока ацэнены партыяй і ўрадам. Ён узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалямі, а таксама ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць аб таленавітым паэце, актыўным працаўніку беларускай літаратуры і чутым таварышу назаўсёды застанецца ў нашых сэрцах.

А. Т. Кузьмін, Н. Л. Сняжкова, Г. М. Маркаў, М. С. Ціханаў, К. М. Платонаў, А. Л. Петрашкевіч, С. Я. Паўлаў, Ю. М. Міхневіч, М. І. Дзялец, Г. Г. Барташэвіч, С. А. Баруздын, Ю. М. Верчанка, М. А. Дудзін, Р. Ф. Казанова, Ю. І. Сураўцаў, А. М. Шасцінскі, К. К. Атраховіч (Кандрат Крапіва), П. У. Броўка, Я. І. Скурко (Максім Танк), І. П. Шамякін, А. А. Тоўцік, А. Х. Асіпенка, Р. І. Барадулін, І. А. Брыль, Г. М. Бураўкін, В. У. Быкаў, А. І. Варцінскі, Н. С. Гілевіч, В. В. Зуёнак, К. Ц. Кірзенка, М. П. Кругавых, А. А. Лужанін-Каратай (Максім Лужанін), А. Я. Макаёнак, І. Я. Навуменка, П. Е. Панчанка, Н. Е. Пашкевіч, Б. І. Сачанка, І. Д. Сіпакоў, М. Г. Ткачоў, І. Г. Чыгрынаў.

ЦЯЖКАЯ СТРАТА

Раптоўна і нечакана спынілася сэрца Антона Бялевіча — сэрца песняра, сэрца выдатнага беларускага паэта, імя якога вядома мільёнам чытачоў не толькі ў нашай рэспубліцы, але і далёка за яе межамі.

Балюча і горка пагадзіцца з гэтай цяжкай стратай. Я ведаў Антона Пятровіча яшчэ да вайны. Ён прапаноўваў да друку мае першыя вершы ў «Чырвонай змене» ў 1937 годзе, калі працаваў там загадчыкам рэдакцыі. З тых дзён у нас завязалася моцная дружба, сапраўднае, творчае сяброўства.

У час вайны, будучы на фронце палітруком роты, я чытаў сваім байцам яго цудоўную паэму «Мой майстра», перакладзеную на рускую мову і надрукаваную ў «Новом мире». А якая радасць была на сэрцы, калі пасля вайны, вярнуўшыся з Прагі, я сустрэў яго ў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва», даведаўся, што ён двойчы лятаў з Масквы ў партызанскі тыл да бацькі Мілая, пісаў там вершы, дапамагаў народным месціцам граміць фашыстаў, быў сапраўдным воінам-патрыстам Радзімы.

На працягу ўсяго нашага блізкага знаёмства я адчуваў поціск шчырай сяброўскай рукі Антона Бялевіча — майго старэйшага таварыша, яго чалавечы клопат, незвычайную ўвагу і таварыскую дапамогу ў творчай справе.

Цяжка паверыць, што яма больш побач майго вернага сябра, баявога друга, былога франтавіка, байца нашай сёвай гвардыі.

Бывай, дарагі дружа Антон Пятровіч! Ты да канца жыцця застанешся ў маім сэрцы.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР глыбока смутнае з прычыны заўчаснай смерці вядомага беларускага паэта Антона Пятровіча БЯЛЕВІЧА і вызнае глыбокае спачуванне родным і блізням нябожчыка.

ВЕРЦЕ ДАБРЫНІ

Яшчэ нядаўна ён так пачалавечы, па-трапяткому так, утрапёна ўспрымаў вестку пра смерць Аркадзя Куляшова. Гаварыў пра тое, як мала мы шануем людзей пры жыцці.

Вось і яго самога няма. І цяпер думаеш: а як жа быць нам без яго, без ягонай творчасці, так няўважна, між іншым, намі — рэдактарамі, крытыкамі, нават аднадумцамі, нават сябрамі — па-сапраўднаму не ацэненай пры жыцці. Як быць нават без ягоных вострых слоўцаў, без ягоных нават дзівацтваў — без якіх таксама азмрачэе свет.

Верце чалавечай дабрыві, гаварыў ён, і не гаварыў пра тое, што яна павінна аддзячыць нам нават на тым свеце.

Міхась СТРАЛЬЦОУ.

ПОШУКІ ЗНАХОДКІ

ПАМЯЦЬ РОДНАЙ КУР'ЯНАЎШЧЫНЫ

НОВЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ ПРА ЛЕАПОЛЬДА РОДЗЕВІЧА

Ужо гадоў з дзесяць я перапісваюся з былой прафесійнай рэвалюцыянеркай Заходняй Беларусі Аляксандрай Рыгораўнай Бергман, якая ў апошні час плённа працуе над вывучэннем гераічнага мінулага беларускага народа. У «Беларускім календары» (Беласток) за 1977 год яна апублікавала артыкул-успамін пра Леапольда Родзевіча. Думалася, што на гэтым і ўсё. Але Аляксандра Рыгораўна бачыла, што аўтар «Зблэнта-жанага Саўкі», а галоўнае — выдатны грамадска-палітычны дзеяч — мае права на манаграфічнае даследаванне.

Чым жа я мог дапамагчы ў гэтым? Некалі з рэдактарам Лагойскай раённай газеты, добрым знаўцам краю Б. У. Саіноўскім адшукалі закінуты бязлюдны хутарок сярод крайскіх лясоў — Кур'янаўшчыну. Гаварылі тады з мясцовым механізатарам Пятром Мінавічам Рымарам і конюхам Язэпам Дамінікавічам Герлятовічам. Усе патроху дапамаглі ўзнавіць старонкі даўняга жыцця гэтага хутара. Па-амаатарску я зрабіў фотаздымак заглухлай мясціны. Вось і ўвесь мой «багаж» ад той паездкі ў Кур'янаўшчыну. І ўсё ж не шкадаю — хоць было ўстаноўлена месца нараджэння славагата земляка. Ужо гэта для мяне, як музейнага работніка, вельмі важна. І за гэта шчыра дзякавала Аляксандра Рыгораўна.

Паслаў ёй адрасы. І якое было мае здзіўленне, калі праз нейкі час чытаў у «Ніве» (Беласток) артыкул пра сустрэчы А. Бергман са старэйшай сястрой Леапольда Родзевіча — Янінай Іванаўнай Родзевіч-Юзэфовіч. Вось гэта навіна! Ужо ж больш за дзесяцігоддзе год ёй, апошняй з гэтага цікавага роду... Семдзясят гадоў назад яна выйшла замуж і пакінула Кур'янаўшчыну, але роднае не забываецца. Дзякуючы гэтай сустрэчы А. Бергман магла убачыць невядомыя дакументы, фотаздымкі, пісьмы...

польда—Ян Родзевіч,—збяднелы шляхціц, ажаніўся з Геленай Яноўскай, якая і мела ў пасаж фальварак Кур'янаўшчыну. Вось тут і нарадзіліся Яніна, Ядвіга, Марыя, Чэслаў і Леапольд Родзевічы.

І яшчэ адна добрая навіна: зараз мы будзем ведаць дакладную дату нараджэння Леапольда Іванавіча Родзевіча — 12 чэрвеня 1895 года (БелСЭ падае няправільную дату—1894 г.). Першапачатковую адукацыю ён атрымаў у Крайску, а пасля ў Вілейцы і Вільні. Паводле ўспамінаў сястры Яніны, і брат Чэслаў быў блізка знаёмы з тэатральнай дзейнасцю беларусаў. Разам з Леапольдам ён выступаў на сцэне, што зрабіла ўплыў на апошняга як на будучага драматурга.

Цікавым уяўляецца і той факт, што Леапольд Родзевіч у 1917 г. быў у сястры на Кукізе, там лячыўся і працаваў у кандытарскім кааператыве. Рабіў там вугалем сатырычныя замалёўкі і, вядома ж, чытаў, пісаў.

Далейшы лёс Леапольда Родзевіча вядомы. Ён у Заходняй Беларусі быў рэдактарам газеты «Чырвоны Сцяг», часопіса «Бальшавік» (органы ЦК КПЗБ), кіраваў Гродзенскім акружком КПЗБ. Прадстаўляў Камуністычную партыю Заходняй Беларусі ў Камінтэрне. Ён жа аўтар п'ес «Блуднікі» (1912, забаронена цензурай), «Пакрыўджаныя» (1916), зборнікаў вершаў і апавяданняў. А галоўнае—не старэе яго «Зблэнтажаны Саўка», які раз-пораз чуецца па радыё.

Вось так настойлівыя пошукі прыводзяць да адкрыццяў. Сястра Леапольда Родзевіча — Яніна Іванаўна—жыве ў невялікім гарадку Элку, які знаходзіцца на паўночным усходзе суседняй Польшчы, параўнальна недалёка ад Беластока.

Было б вельмі добра, каб архіў пісьменніка, які захоўвае Яніна Іванаўна, транзіў у буду-

На адным з фотаздымкаў—дом у Кур'янаўшчыне, а яшчэ здымкі—бацькоў пісьменніка... А хіба не цікавы той факт, што дзед Леапольда Родзевіча — Мельхіёр Яноўскі—удзельнічаў у паўстанні 1863 года, дапамагаў паўстанцам, калі ім давялося хаванца каля Кур'янаўшчыны. Дарэчы, у доме былі жывапісныя партрэты Мельхіёра і яго жонкі Юліі Яноўскіх невядомага аўтара. Бацька Леа-

чы беларускі літаратурны музей. А яшчэ—выдаць яго творы, хаця б «пад стрэшкай» адной кнігі. Месцанараджэнне яго варты адзначыць мемарыяльным знакам на Лагойшчыне і назваць бы Крайскую сярэдняю школу імя таленавітага драматурга і паэта.

Генадзь КАХАНОУСКІ.
На здымку: хата, у якой нарадзіўся Леапольд Родзевіч. (Фота даслана Г. Кахановічу А. Бергман).

КАШТОЎНЫ ЭКСПАНАТ

У Літаратурным музеі Януба Коласа сярод шматлікіх выданняў твораў паэта увагу наведвальнікаў прыцягвае паноўкля ад часу кніга. Гэта — першае выданне паэмы Януба Коласа «Новая зямля», што выйшла ў 1923 годзе.

Паэт пачаў пісаць паэму яшчэ да рэвалюцыі ў Мінскім астросе, куды царскія ўлады кінулі яго за удзел у нелегальным сходзе беларускай вёскі. Ён намалюваў праўдзінныя нарысы жыцця і побыту беларускай вёскі, паказаў крах ілюзій селяніна аб магчымасці здабыць волю і шчасце ў капіталістычным грамадстве.

Паэма Я. Коласа ў нашай рэспубліцы асобным выданнем выдавалася дзевяць разоў.

М. ЖЫГОЦКІ.

Кнігапіс

У Мігай. Незаканзныя пісьмы. На рускай мове. М., «Молодая гвардия», 1977.

Усевалад Мігай, чалавек нялёгкага, карчагінскага лёсу, жыве ў горадзе Светлагорску. Прайшошы праз цяжкія выпрабаванні, перанёшы многія фізічныя і духоўныя пакуты, ён назаўсёды застаўся аптымістам і жыцццялюбам. Верай у людзей, ва ўсё добрае ў чалавеку, упэўненасцю ў заўтрашнім дні была напоўнена яго кніга «Зноў у страі», якая некалькі гадоў назад выйшла ў выдавецтве «Беларусь».

І вось новая сустрэча з чытачом. Уно назва серыі «Сам-насам з сабою», якую папоўніў зборнік «Незаканзныя пісьмы», гаворыць аб тым, што тут адбудзецца даверлівая гаворка з нашым сучаснікам.

Сапраўды, артыкулы, нарысы У. Мігая напісаны ў форме своеасаблівых лістоў, што адраджаюць у першую чаргу сённяшнім юнакам і дзяўчатам, тым, каму памянаць лепшыя традыцыі свайго народа, будаваць камуністычнае грамадства.

«Жыву марай і пішу пісьмы людзям» — шчыра прызнаецца аўтар. І бачыш у ім цікавага, добрага суб'екта, якому ўсё да ўсяго справа на зямлі.

В. РАСОЛЬКА.

Ці трэба даказваць, што адной з самых адметных рыс сапраўднай паэзіі, асабліва лірычнай, заўсёды была шчырасць, непасрэднасць выяўлення пачуцця, тая мера рызык, ідучы на якую, паэт заўсёды мае надзею, што з такой жа шчырасцю і даверам расквінецца насустрэчу вершаванаму радку і чытацкая душа. Праўда, тут узнікае і пытанне аб тым, наколькі багаты, змястоўны ён, паэтаў духоўны свет, на-

Новы зборнік Анатоля Грачанікава «Дрэва на выспе» прываблівае якраз шчырым жаданнем раскрыцця перад чытачом, па прыняццю даверу да ягонай здольнасці суперажывання ўвесці таго ж чытача ў клопаты свет сваіх думак, перажыванняў і надзей. Паэт ніякім чынам не аддзяляе сябе ад тых выпрабаванняў, здзяйсненняў і трывог, якія шчодрой мерай выпалі на долю ягонага пакалення.

ніку паэмы «Бясконцыя рэйкі». У ёй аўтар, звяртаючыся ўжо да гадоў свайго юнацтва, да студэнцкай пары, што прывяла яго на магістраль (у дакладным сэнсе слова, бо аўтар па першапачатковай адукацыі — чыгуначнік), далучыла да працоўных будняў, паклікала здаваць адказы экзамен на годнасць чалавека і грамадзяніна, — пераканальна даводзіць, што толькі звяраючы свой лёс з лёсам чалавека-працаўніка, з

зямлі. Грамадскае мысленне нашага сучасніка неабходна робіцца па-сапраўднаму глабальным, што, у сваю чаргу, прымушае яго (і гэта не дзіўна) лакалізавацца ў сваіх клопатах і турботах нават да думкі аб лёсе птушкі ці дрэва, дбаць аб чысціні нашых адносін гэтак жа, як аб чысціні паветра. Вось чаму прырода — гэты пастаянны матыў паэтычнай творчасці — выступае ў сённяшніх аўтараў не проста ў пейзажнай, умоўна-літаратурнай аздобцы, а робіцца прадметам самай жывой грамадзянскай зацікаўленасці мастака. У новай кнізе А. Грачанікава мы знойдзем ніякага пацвярджэння гэтаму, хаця б у такіх вершах, як «На ўзбалоках дзялянак баравых...», «У свеце добрых людзей», «Імчымся мы усё хутчэй...» і інш.

Нешта вельмі істотнае ў псіхалагічным ладзе адчуванняў сучаснага чалавека адзначае аўтар, калі піша:

І недзе там, на грэбні руху,
Адкуль відаць жыцця агні,
Ты, стомлены, адчуеш сікруху
Па сонцу, небу, цішыні.

(«Імчымся мы усё хутчэй...»)

Прырода неабходная чалавеку не толькі як майстэрня, але і як друг, як лекар і як натхніцель.

Сустрэча з новай кнігай А. Грачанікава не расчароўвае чытача. Пры вельмі прыдзірлівым чытанні, несумненна, можна знайсці ў ёй і асобныя рэчы, якія могуць здацца неабавязковымі ці выпадковымі ў зборніку (напрыклад, песня-жарт «Кацярына»), можна папракнуць і ў зашлівы пачуццёвы афект некаторыя вершы аб каханні («Жанчыны» і інш.), можна патрабаваць там-сям большай дакладнасці слова і радка, ды толькі ўсё гэта, хоць і прыкрыя, драбніцы ніяк не могуць аслабіць галоўнага ўражання ад зборніка — праўдзівасці і даверлівасці паэтычнай размовы з чытачом.

Міхась СТРАЛЬЦОУ.

колькі пераканальна даведзены ён аўтарам да чытацкай увагі, наколькі паэт здолеў зрабіць чытача сваім суб'ектам і як бы сааўтарам. Але без шчырасці ўсё адно не абыйсца. Паэзія не церпіць ману, але маніць і ў паэзіі, як мы ведаем, на жаль, можна. Некаторыя паэты і робяць так, калі, не спадзеючыся на важнасць і вартасць уласнага жыццявага і духоўнага вопыту, нязграбна імкнуцца выступіць ад імя так званых «лірычных герояў», наперад, рацыяналістычна склаўшы для яго сумарны спіс высокіх вартасцей ды якасцей. І чытач, прынамсі, больш-менш вопытны чытач, неабходна адкладзе тады ўбок непрычтанай паэтычную кнігу.

А. Грачанікаў. Дрэва на выспе. Вершы і паэма. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

На зрэзе дэні маіх,
Як быццам на камлі,
Растуць трывогі часу і зямлі.
Вось стрыжань.
Увесь боль ваенных дэні
Дагэтуль у сабе хавае ён.

(«На зрэзе дэні маіх...»)

Гэта — біяграфічна. Гэта пачатак круўнай аднасці з людзьмі, нараджэнне біяграфіі, пачатак якой палажыла вайна, хай і ўбачаная дзіцячымі вачамі, але ад таго не менш жаклівая, не менш трагічная. Тут і пачатак пазнання маральнай і грамадскай каштоўнасці чалавека, далучэнне да высокіх ідэалаў нашага савецкага ладу жыцця.

Вы можаце па кольцах
прачытаць,
Якія ува мне гримоты спляць,
Якія душы сэрца скланяюць,
Якія мары ў душы лунаюць.

Вернасцю ўласнаму біяграфічнаму вопыту, як і вопыту свайго пакалення, можна растлумачыць і з'яўленне ў збор-

лёсам усёй краіны, можна не баяцца апынуцца па-за магістральнай пуццявай імклівага і бурнага нашага часу. Праца — вось самая надзейная мера чалавечай і грамадскай каштоўнасці кожнага, і таму для паэта так значны жыццёвы ўрок, вынесены для сябе з рабочага асяроддзя:

І дзе б ні працавалі вы,
Любому нідаецца ў вочы,
Як крэчка цяжкавага,
А паранік — заўжды ляскоца.

Мы прывыклі называць наш час імклівым, скарасным, касмічным. Ён патрабуе ад сённяшняга чалавека пастаяннай узброенасці перад усё новымі і новымі праблемамі жыцця — узброенасці як маральнай, так і сацыяльна-грамадскай. Сённяшняга чалавека хочацца бачыць мудрым гаспадаром сваёй будучыні, якая неаддзельная як ад лёсу краіны, так, урэшце, і ад лёсу ўсёй

З суровай
НІВЫ

«Пачынальнікі» — не проста зборнік дакументальных сведчанняў, біяграфічных матэрыялаў, сабраных стараннем архіўных працаўнікоў. За ім — шматгадовая ўдумлівая праца гісторыка, літаратуразнаўца і пісьменніка. Генадзь Кісялёў ужо амаль дваццаць гадоў з карпатлівацю мастака-рэстаўратара па архіўных крывіцах узаўняе духоўнае аблічча рэвалюцыянераў, пісьменнікаў, сейбітаў вечнага, чые імёны, высакародныя справы, думы намагаліся зацёрці, зішчыць гістарычныя нягоды, бялітасны час.

У беларускім савецкім літаратуразнаўстве (сёння з гордасцю можам сказаць — не бедным) выданне, падрыхтаванае Кісялёвым, пакуль што не мае сабе аналогаў. Гэта першая праца такога характару. Яе выгадна вылучае цэласнасць задумы і рэалізацыі, адзіства аўтарскага п.с.ляду, якім ахоплены такі значны і складаны перыяд у развіцці грамадскай

думкі Беларусі і яе літаратуры, як XIX стагоддзе. Выканана яна з добрым даследчыцкім і пісьменніцкім густам, пераканаўчай эрудыцыяй.

Суровая рэчаіснасць беларускага літаратурнага жыцця ў мінулым стагоддзі паўстае са старонак кнігі «Пачынальнікі», як жывая. Яна прамаўляе да нас трагічным лёсу народнага самародка з Крошчына Паўлюка Багрыма (дакументы сведчаць, як замітусіліся ахоўнікі прыгоннага правапарадку, колькі допытаў, расследаванняў учынілі, спісалі казённых папер з-за таго, што пятнаццацігадовы хлопчык з беларускай вёскі расказаў у вершы-споведзі пра сваё ды не толькі сваё паднявольнае сялянскае жыццё).

Гэтая суровая жыццёвая і літаратурная рэчаіснасць яскрава паўстае з фактаў біяграфіі паэта і журналіста Арцёма Вярыгі-Дарэўскага і яго таварыша, песняра-паўстанца Карафа - Корбута, след якіх згубіўся ў сібірскай ссылцы; з не менш трагічнага жыцця публіцыста і крытыка Рамуальда Падбярэскага, што дачасна згас у архангельскай высылцы... Аднак яшчэ больш уражвае іншае. Тая настойлівасць, з якой народ, па-

збаўлены самаўладствам элементарных палітычных правоў, нават права азвацца свету сваім словам, настойліва і паслядоўна сцвярджаў сябе вуснамі сваіх паэтаў і пісьменнікаў. Сапраўды, трэба было мець духоўную моц, жыццёвую якасць, каб здолець без самага неабходнага для існавання літаратурнага жыцця — друкаванай трыбуны — захаваць пераемнасць грамадскай думкі і літаратурнай традыцыі. Матэрыялы «Пачынальнікаў» даюць магчымасць убачыць, адчуць гэтую пераемнасць, хоць яна праявілася і не ва ўсёй паўнаце свайго дэратворнага ўздзеяння, якое звычайна аказвае на духоўны працэс грамадства ў нармальным умовах.

Зборнік дазваляе пераканаўча прасачыць лінію гэтай пераемнасці. Парасткі новай беларускай літаратуры цягнуліся да жыцця, прабіраліся на свет па-рознаму. Нямаю літаратурных твораў каззіла ў спісках, перадавалася ў вуснай традыцыі. І адзін з іх — «Чалом, чалом, апец, татулка!» з думкай аб аспеце народа на яго мове і аб літаратуры Беларусі — шле ў часопіс «Маяк» на пачатку 40-х гадоў настаўнік павятовага вучылішча з Полацка Цітовіч. У гэты ж час другі выхадзец з Полаччыны, Баршчэўскі, трапіўшы ў Пецярбург, пачынае выдаваць, праўда, па-польску, альманах «Незабудка» і друкуе ў ім свае мастацкія пераклады народных беларускіх легенд і паданняў пад назвай «Шляхціц завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях».

Сябра Баршчэўскага па Пецярбургскаму гуртку Рамуальд Падбярэскі ідзе далей. Чалавек шырока адукаваны (вучыўся ў Віленскім і Маскоўскім універсітэтах), блізка знаёмец Т. Р. Шаўчэнкі, перакладчы дэмакрат, ён глыбей адчуў беларускі народ, яго паэзію (што засведчыў і ў «Пісьмах пра Беларусь», і ў іншых публікацыях) і горача клікаў мяс-

цовую інтэлігенцыю да працы дзеля добра краіны, да стварэння літаратуры, вартай называцца народнай. Падбярэскі звярнуў пільную ўвагу на культурна-грамадскае ажыўленне ў Падзвінні, на працу людзей, што на чале з К. Буйнічкім у пачатку 40-х гадоў гуртаваліся вакол часопіса «Рубон».

Палымны публіцыст, ён страіна абрушваўся на тых, хто прытрымліваўся застарэлых форм класіцызму, не разумеў высокага грамадзянскага прызначэння літаратуры. «Пішучы класічныя паэмы, альбомныя вершыкі, нейкія драммонстры, а не ведаючы зямлі, што іх нарадзіла, і народа, сярэд якога ўздаваліся!» — кідаў Падбярэскі з горшччу і папрокам. І ўсёй душой падтрымліваў тых, хто, як фалькларыст і літаратар Храпавіцкі, спасцігаў рэальны народ, яго духоўны вопыт, паэзію, музыку, усведамляў іх ролю для стварэння нацыянальнай культуры, годнай агульначалавечай культурнай скарбніцы.

На пачатку 50-х гадоў Падбярэскі апынуўся ў турме, і на віленскім грунце нейкі час не было пачыненняў, звязаных з беларускай літаратурай, пазначаных беларускай літаратурна-грамадскай думкай. Затое з ёй аддзяляўся ў Мінску Дуінін-Марцінкевіч. Прынцыпова новым у Марцінкевіча было тое, што ён пісаў і друкаваў свае творы на мове народа, што ў лепшых з іх ён узяўся да крытыкі дробнапамеснага дваранства і прадстаўнікоў царскай бюракратыі; нарэшце, ён стаў першым прафесійным беларускім літаратарам. У «Пачынальніках» многа біяграфічных матэрыялаў, звязаных з жыццём і літаратурнай дзейнасцю Дуініна-Марцінкевіча. І яго радаводная, і паліцэйская, судовыя звесткі аб удзеле пісьменніка і яго дзяцей у паўстанні, і змаганне з цензурай за публікацыю пераклада «Пана Тадэвуша», і пераклад, і ўспаміны Ядвігіна Ш. Многія

Пачынальнікі. З гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX ст. Укладальнік Г. Кісялёў. Мінск, «Навука і тэхніка», 1977.

У НАШЫХ літоўскіх калег ёсць добры звычай. Не паспее выйці якая кніжка, што можа зацікавіць чытачоў у іншых рэспубліках або за рубяжом, — яны, не дужа спадзеючыся на гандлёвыя арганізацыі, рассылаюць яе патэнцыяльным рэцэнзентам. Так робяць у Саюзе пісьменнікаў Літвы, у акадэмічным Інстытуце літоўскай мовы і літаратуры, у выдавецтвах. Не ведаю ўжо, з якіх фондаў усё гэта чэрпаецца, але кнігі шлюцца як індывідуальным аматарам літоўскай літаратуры, так і вядучым бібліятэкам. Памятаецца, колькі разоў у Польшчы і ГДР, калі я зада-

ЧЫТАЦІ ДЗЕННІК ПІСЬМЕННІКА

ПАДАРУНАК З ЛІТВЫ

ваў пытанне, чаму ж на кніжных паліцах няма БелСЭ або прац па беларускай філалогіі і гісторыі, у адказ бібліятэкары спасылаліся на незваротлівасць «Міжнароднай кнігі», на ўласную недасведчанасць і тут жа паказвалі аналагічныя вільнюскія выданні: «А вось літоўцы самі правялі ініцыятыву...»

Такім жа шляхам лягла на мой стол і фундаментальная «Гісторыя літоўскай літаратуры», выдадзеная ў канцы мінулага года ў Вільнюсе на рускай мове. Толькі збіраўся, прачытаўшы інфармацыю ў «Кніжном абзрэніі», зрабіць заказ праз «Кнігу — поштай», як паштальён прынёс важкую бандэроль, якая, зразумела, выклікала пачуццё ўдзячнасці.

Тоўсты том аб'ёмам амаль у тысячу старонак, падрыхтаваны калектывам Інстытута літоўскай мовы і літаратуры пад кіраўніцтвам акадэміка Костаса Корсакаса, чытаўся, вядома ж, не адразу, вянчэрнімі прыхапкам. У маім уяўленні паступова ўзнаўляўся складаны шлях развіцця братаў літаратуры — ад вытокаў да сённяшніх дзён, ад першай літоўскай кнігі,

выдадзенай у 1547 годзе Марцінасам Мажвідасам, да паэзіі Эдуардаса Межэлайціса і Юсцінаса Марцінявічуса, да раманаў Іонаса Авіжуса, Альфонсаса Бяляўскаса і Міколаса Слуцкіса. Паўставалі постаці класікаў — асветніка Крысціёнаса Данялайціса, суровай рэалісты Жэмайта, паэта-рэвалюцыянера Юліуса Яноніса, пачынальнікаў літоўскай савецкай літаратуры Саламеі Нерыс і Пятраса Цвіркі. Грунтоўныя агульныя агляды паасобных перыядаў мяжуюцца ў кнізе з пераканаўчымі індывідуальнымі характарыстыкамі.

...І вось сёння перагорнута апошняя старонка — даволі падрабязнай «Бібліяграфіі», у якой названа і праца К. Корсакаса «Янка Купала і літоўская літаратура», «Імянога паказчыка», у якім багата і прозаішчэй беларускіх пісьменнікаў. Можна крыху засяродзіцца, падсумаваць нейкія хаця б вельмі прыблізныя вынікі чытання.

Найперш хочацца адзначыць, што шматлікія старонкі кнігі згадваюць аб даўніх творчых сувязях літоўскай літаратуры з беларускай. У многім агульныя іх вытокі — яны бяруць свой пачатак ад так званых літоўскіх летапісаў, ад выданняў Ф. Скарыны. Л. Гінейціс, аўтар раздзела аб узнікненні пісьменства ў Літве, падкрэслівае, што віленскія выданні беларускага гуманіста, «выкананыя на высокім паліграфічным узроўні («Апостал», «Малая падарожная кніжка» і інш.), былі першымі кнігамі, надрукаванымі ва Усходняй Еўропе». Аднак тут жа напрошваецца ўдакладненне. Пачатак выдавецкай дзейнасці Скарыны ў Вільні датуецца аўтарам 1525 годам, хоця апошнія працы літаратуразнаўцаў, у тым ліку і беларускіх, адносяць гэту падзею на некалькі гадоў назад (1522). У кнізе не дадзена дакладнае вызначэнне той мовы, на якой пісаліся літоўскія летапісы, выдаваліся кнігі Скарынай і Мамонічамі («У пісьмовую мову, якой карысталіся ў Вялікім княстве Літоўскім на працягу амаль трох вякоў, увесць час прнікалі элементы беларускай і украінскай моваў»). Можна было б і выразней падкрэсліць, што такія помнікі з'яўляюцца агульнай спадчынай, якая сёння яднае братаў літоўскую і беларускую літаратуры (у кнізе ўсё гэта сказана даволі цямяна: «Старажытныя гістарычныя пісьмовыя помнікі Літвы ўяўляюць каштоўнасць як для літоўскай, так і для рускай, беларускай і украінскай філалогіі»).

А колькі жывых нітак звязвала і звязвае нашы літаратуры ў XIX і XX стагоддзях! Аўтары кнігі адзначаюць, што літоўскія пісьменнікі Людас Гіра і Марыя Ластаўскене (адна з дзюх сясцёр, што падпісаліся псеўданімам Лаздзіну Пеледа) шчыра сябравалі з Янкам Купалам і Якубам Коласам, што Антанас Венцлава «з вялікай любоўю» перакладаў паэзію Пётруся Броўкі і Янкі Купалы. Сярод лепшых перакладаў «Чатырох пораў года» К. Данялайціса называецца беларускі пераклад А. Зарыцкага. З раздзела аб літаратуры першай паловы XIX ст. чытач даведаецца, што на беларускай зямлі, у Лепелі, знайшоў прыту-

лак у апошнія гады жыцця пісьменнік-фалькларыст Людвікас Юцвявічус, Урэшце пералічваюцца літоўскія пралетарскія паэты (Б. Пранскус-Жаленіс, А. Мяркіта, А. Дабулявічус, Б. Паўлюкавічус, Ф. Вайшнорас і інш.), творы якіх у 30-я гады выдаваліся ў арыгінале літоўскім сектарам Дзяржаўнага выдавецтва Беларускай ССР.

Чытаючы «Гісторыю літоўскай літаратуры», думаеш аб тым, што нашы літаратуры ў многім вельмі падобны. Адволькава цярністым быў іх шлях у дакастрычніцкую пару. Адрэзанымі прынцыпамі сацыялістычнага рэалізму кіруюцца яны на сучасным этапе. Праўда, абедзве літаратуры не дужа ўплывалі адна на другую, бо часта (асабліва пры адсутнасці рускага перакладу-пасрэдніка) перашкаджаў моўны бар'ер. І тым не менш адволькава рэчаіснасць нараджала падобныя мастацкія з'явы. Дастаткова суластавіць паэзію Баранаўскаса і Дуніна-Марцінкевіча, Білонаса і Цёткі, Гіры і Купалы, прозу Цвіркі і Чорнага. Некаторыя прыклады тыпалагічнай агульнасці прыведзены ў кнізе. Так, пра Т. Цільвіціса сказана, што «па характару таленту» ён роднасны Я. Коласу. Творы ж Я. Авіжуса «па праблематыцы і характары мыслення аўтара» блізкія да таго напрамку савецкай літаратуры, якое прадстаўлена прозай М. Шалахава, Я. Дораша, І. Мележа і іншых аўтараў саюзных рэспублік. «Гісторыя літоўскай літаратуры», безумоўна, дасць беларускім даследчыкам багаты матэрыял для тыпалагічных супастаўленняў як асобных пісьменнікаў, так і цэлых перыядаў, у выніку чаго выразней стане бачна і агульнае, і адметнае спецыфічна-нацыянальнае.

Урэшце, знаёмства з «Гісторыяй літоўскай літаратуры» яшчэ раз наводзіць на думку, што нам трэба лепш ведаць адзін аднаго, больш перакладаць (літоўцы больш перакладаюць беларуска, чым мы іх, і нават выданне анталогіі «Літоўская сучасная паэзія» не дужа мяняе становішча). Як правіла, мы яшчэ рэдка выказваемся аб здабытках братаў літаратуры, яшчэ рэдка рэцэнзуем іх. А так прыемна было ў той жа «Гісторыі» сустрэць выключэнне з гэтага правіла — вялікую цытату з Анатоля Вяцінскага, дзе арыгінальна і трапа вызначаны мастацкія асаблівасці паэмы Юсцінаса Марцінявічуса «Сцяна».

...А, можа, гэтак і мы ўзялі б прыклад з літоўцаў? Менш спадзяваліся б на традыцыйнае «неяк яно будзе», менш перадавалі б прапаганду нашых здабыткаў кнігагандлюючым арганізацыям. Больш выяўлялі б сяброў нашай літаратуры і пасылалі б ім свае навінкі. А то «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры» і «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры» выйшлі на рускай мове раней, чым літоўская. А рэцэнзій на іх за межамі нашай рэспублікі дагэтуль так і няма. Многія ж патэнцыяльныя рэцэнзенты даведаюцца аб існаванні гэтых фундаментальных прац пасля таго, як набыць іх ужо немагчыма.

Адам МАЛЬДЗІС.

гэтых матэрыялаў могуць паслужыць добрай асновай навуковай біяграфіі пісьменніка.

На пачатку 60-х гадоў на ўсю Беларусь, Літву арагухаў палымны голас Каліноўскага, кліч яго мужыцкай праўды. На поклічны голас гэты адгукнуліся, і мо ў першую чаргу, тыя, хто, як Вярыга-Дарэўскі, пачынаў рыхтаваць глебу пад новы засеў, або хто ўжо, як Дуніна-Марцінкевіч, прычыніўся да развіцця беларускай літаратуры і тэатра, ці, як Багушэвіч, які прыняў удзел у паўстанні салдатам свабоды, каб потым стаць абаронцам мужыка ў судзе... і ў літаратуры.

Калі ў 70-я гады ў Расіі дзейнічалі барацьбіты «Народнай волі», рэвалюцыйныя народнікі, грамадска-літаратурная думка Беларусі на нейкі час нібы здранішчала. Давалі сябе знаць жорсткія рэпрэсіі царызму пры ўдушэнні паўстання 1863 года, якія рассялі па астрагох, па Сібіры прагрэсіўна настроеную інтэлігенцыю, самую дзейную яе частку. Толькі пачатак 80-х гадоў дае новы ўзлёт беларускай грамадскай, а пазней і літаратурнай думцы. Звязаны ён з імем Ігната Грынявіцкага, з дзейнасцю народнікаў-«гоманаўцаў» у Пецярбурзе, з працай мінскіх інтэлігентаў на чале з А. Слуцкім, Доўнар-Запольскім, Неслухоўскім-Лучынай і іншымі. Аб'ядноўваючыся вакол газеты «Мінскі лісток», яны перш-наперш прычыніліся да аб'ектыўнага асяцялення гісторыі Беларусі, духоўнага аблічча народа, яго культуры, што ў тых умовах была фактам вялікай грамадскай важнасці. «Пачынальнікі» Кісялёва цікава раскажваюць, як прабіваючы свае «Северо-западные» календары то цераз пецярбургскую, то цераз маскоўскую цензуры (у мясцовых, правінцыяльных умовах пераадолець яе рагаткі было немагчыма), выдаюць іх Доўнар-Запольскі і Слуцкі

ўсё ж здолелі зрабіць свае выданні адлюстраванымі імкненням перадаваць часткі інтэлігентскай думцы пра будучыню народа, прамоўца да яго і, калі не скажаць запаветнага, то хоць, прынамсі, раскажаць пра радзіму, зямлю сваю з годнасцю і любоўю.

Тое, што не здолелі, хоць меў ад прыроды немалы паэтычны дар, зрабіць інжынер тэхнічнага бюро Любава-Роменскай чыгункі Неслухоўскі-Янка Лучына, здзейсніў віленскі адвакат Францішак Багушэвіч. Паэту ўдалося беларускім мастацкім словам, якое пад яго пером загучала свабодна, арганічна, яскрава, выказаць сацыяльны крыўды прадаўніка-селяніна, а тым самым і непрыяцель ім свету эксплуатацыі, прыгнёту, няволі. Вершы і вершаваныя гутаркі Багушэвіча з кніжкай «Дудка беларуская» і «Смык беларускі», выдадзеныя з даламогай Я. Карловіча і іншых польскіх сяброў, шырока развіліся ў народзе. Не засталіся без водгуку і Багушэвічавы думкі пра мову, клопат паэта-грамадзяніна аб тым, каб не заснулі духоўна, а бралі прыклад з народаў-братоў і руліліся аб будучыні.

«Пачынальнікі» сваімі матэрыяламі вельмі грунтоўна папярэюць нашу ўяўленне пра жыццё, грамадскае асярэненне, атмосферу творчасці гэтага найвыдатнейшага з беларускіх паэтаў — папярэднякаў Купалы і Коласа. Даведаемся шмат цікавага пра ўдзел у паўстанні 1863 года сям'і Багушэвічаў: бацькі, сястры, брата. З успамінаў Нагродскага, з артыкулаў Роўбы, Уземблы і іншых, што блізка ведалі паэта, усё выразней праступае духоўнае аблічча Багушэвіча — чалавека, грамадзяніна і песняра.

Нам сёння не так ужо і проста ўявіць (праўда, матэрыялы зборніка добра дапамагаюць у гэтым), што ў Вільні 80-х—90-х гадоў Ф. Багушэвіч быў вядомы толькі як папулярны адвакат, шчыры

абаронца абяздоленых, ля парога хаты якога «ў рыначныя дні аж разліся ад сялян». Цяжка ўявіць. Але было ж — ніхто амаль не ведаў, што паэтычныя кніжкі адваката Багушэвіча пад прыдуманымі імёнамі Мацей Бурачок і Сымон Рэўка з-пад Барыскава (апошніе, дарэчы, так выразна перапісаны з псеўданімам Каліноўскага «Ясыка гаспадар з-пад Вільні»), трапілі ў народ, рабілі вялікую справу абуджэння яго сацыяльнай і нацыянальнай свядомасці, былі цаглянікам у мур лепшай будучыні працоўных.

У артыкуле, прысвечаным памяці Багушэвіча, надрукаваным летам 1900 года, віленскі публіцыст Люцыян Узембла з няўтойным смуткам пытаўся: «Хто ж з годнасцю возьме ў спадчыну беларускую жалейку пасля пана Францішка?»

Тым часам паважаны літаратар, можа, і не ведаў, што ўжо на слова Багушэвіча гарача адгукнуўся («Дзякуй табе, браце, Бурачок Мацею, за тое, што ў сэрцы збудзіў ты надзею...») другі паэт, малады вынаходнік, рэвалюцыянер Адам Гурывіч, чыя неспакойная думка шукала апоры ў марксісцкай літаратуры, вышчуючы беларускай пісьменнасці новы этап развіцця. І ўжо зусім няпроста было здагадацца, і не аднаму толькі віленскаму публіцысту, што цераз некалькі год у лепшы, шчаслівейшы час беларускую жалейку возьме ў рукі новы пісьняр, і голас яго пачуе не толькі Беларусь, а шырокі свет.

Шмат чаго дапытліваму чытачу скажа кніга «Пачынальнікі». І не толькі літаратуразнаўцу, пісьменніку. Той, хто цікавіцца гісторыяй грамадскай думкі, фалькларыстыкай, з вялікай карысцю для сябе прачытае тут прадмову да «Вясковых песенек» Чачота, артыкулы Падбірскага і Зямкевіча, матэрыялы, звязаныя з жыццём і фалькларыстычна-

літаратурнай працай Рыпінскага, з пошукамі свайго народа Савічам-Заблокім і інш. Надзвычай цікавыя артыкулы польскага паэта-дэмакрата Сыракомлі пра творчасць Дуніна-Марцінкевіча Харацэрна ў сувязі з гэтым прызнаннем яго, зробленае з адсылкай на Юлія Цэзара, што, маўляў, лепш быць першым ва ўбогай вёсцы, чым у Рыме другім. Так Кандратовіч-Сыракомля, які таксама пачынаў пісаць па-беларуску, думаў, разважаў пад канец жыцця, перачытваючы творы Марцінкевіча.

Некалькімі абсалютна новымі фактамі папаўняюць «Пачынальнікі» наша ўяўленне пра Фелікса Тапчэўскага, пра Аляксандра Ельскага. Скупавата, але штось новае даведваемся і пра такую самабытную постаць у беларускай літаратуры мінулага, як Альгерд Абуховіч.

Пісьменніку ж, схільнаму мысліць гістарычна, «Пачынальнікі» даюць асабліва багаты духоўны пажытак.

Відаць, няма патрэбы спыняцца на дробных недаглядах (да таго ж іх зусім мала), дапушчаных укладальнікам пры перакладах з польскай мовы. Хацелася б толькі бачыць падобнае выданне яшчэ больш поўным, ёмістым. Каб яно ахапіла ўсё, што адносіцца да новай беларускай літаратуры і людзей, чым талентам, грамадзянскай мужнасцю яна зрабілася з'явай духоўнага жыцця народа, фактарам перадавой беларускай грамадскай думкі.

Генадзь Кісялёў добра і цытульніць ранейшыя пошукавыя здабыткі, даўшы што ў зборніку, а што пазначыўшы ў скупулёзна складзенай «Бібліяграфіі дакументальных публікацый», змешчанай у «Дадатках». Праца яго самою сваёй сутнасцю кліча ўсіх да большай руплівасці.

Арсень ЛІС.

В ОСЬ УЖО 8 гадоў за цультам галоўнага дырыжора Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР — Юрый Яфімаў. За гэты час ён ажыццявіў мнiга буйных музычных пастановак, якім паміж іншымі стаць падзеямі не толькі ў культурным жыцці Мінска, але і ў іншых гарадох краіны. Сярод іх — драматычная легенда Г. Берліёза «Асуджэнне Фаўста» і Пятнацятая сімфонія Шастаковіча, Другая сімфонія І. Брамса і Сюіта з балета «Ціль Уленшпінгелль» Я. Глебава, Дзевятая сімфонія А. Брукнера і аркестравыя мініяцюры рускіх кампазітараў, аўтарскі вечар Ц. Хрэнікава і опера М. Рымскага-Корсакава «Псковіянкі» (другі сезон ідзе ў Ленінградскім тэатры оперы і балета імя С. Кірава) і шмат іншых.

таксама жанравая сцэна з II карціны («Сельскае свята») і старонкі любоўнай лірыкі з III карціны («У млыне»). Былі ў выкананні Сюіты і дробныя хібы (у «Сельскім свяце» вылучылася медная група — «ахілесова пята» нашага аркестра, — і там жа, у квартэтным эпізодзе струнных, віяланчэль «выпала» з рытму), але яны не уплывалі на захопленасць музыкантаў і слухачоў.

Першы канцэрт для віяланчэлі з аркестрам Ц. Шастаковіча (1959 г.) пераносіць у зусім іншы мікрасвет душэўных перажыванняў і філасофскіх раздумаў. Шматколеранасць аркестравай палітры і чысціня яе фарбаў дасягаюцца характэрным складам аркестра: струнны квінтэт; драўляныя духавыя двайнога складу, валторна, чалеста і літаўры — інструменты пера-

СПАБОРНИЦТВА БЕЗ ПЕРАМОЖЦАЎ

Першы прафесійны твор беларускай музыкі для цымбальнага аркестра — «Ронда» М. Аладава — нарадзіўся ў 1931 годзе. З таго часу нашы кампазітары нярэдка пісалі для гэтага цудоўнага нацыянальнага калектыву. Толькі буйных твораў, накітавалі шматчастковых сюіт, пазм, уверцюр-фантазіяў, можна налічыць у рэпертуары аркестра некалькі дзесяткаў. Сярод іх аўтараў — У. Алоўнікаў, А. Багатыроў, Я. Дзюцпрык, С. Картэс, І. Кузняцоў, А. Мдзівані, П. Падкавыраў, Я. Цімоцкі, Э. Тырманд, У. Чараднічэнка, М. Чуркін і многія іншыя.

У 1947 годзе Д. Камінскі ўпершыню ў гісторыі беларускай музыкі стварыў Канцэрт для цымбалаў і народнага аркестра, і праз год з'явіўся яго ж Канцэрт для двух цымбалаў і сімфанічнага аркестра. Абода творы ўважліва паказалі шырокае выкарыстанне магчымасці беларускіх цымбалаў, як сольнага інструмента не толькі ў невялікіх п'есах, але і ў буйных, складаных музычных палатнах.

Удалыя спробы аднаго са старэйшых нашых кампазітараў працягвалі яго больш маладыя калегі. Так, у пачатку 1954 года Я. Глебаў піша Канцэрт для цымбалаў і народнага аркестра, а ў 1961 і 1977 гадах Д. Смольскі стварае яшчэ два канцэрты. Гэтыя творы вылучаліся вострай гарманічнай мовай, свежасцю мелодыі, рытмічнай вынаходлівасцю і яскрава сведчылі аб новай, сучаснай плыні ў беларускай музыцы. Шыры і паўней былі выкарыстаны і самыя разнастайныя прыёмы сольнай ігры на цымбалах, аркестравага суправаджэння. Усе гэта наводзіла на думку, што больш нікога новага ў жанры цымбальнага канцэрта вынайці немагчыма.

Аднак у час аб'яднанага пленума праўлення Саюза кампазітараў Літоўскай і Беларускай ССР, паслухаўшы канцэрт Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя Я. Жыноўіча, я перананаўся ў дарэмнасці такой думкі. Калі лаўрэат міжрэспубліканскага конкурсу Я. Гладкоў у суправаджэнні аркестра ўпершыню выканаў новы Канцэрт для цымбалаў К. Цесакова, зала сустрэла твор авацыяй. І гэта было зразумела: Канцэрт вабіў сваёй навізнай, лірыкай, драматызмам, патэтычнай усхваляванасцю, незвычайнасцю форм, а саліст паказаў не толькі сталае выканаўчае майстэрства, выдатную тэхніку, але ніколі раней не чулыя прыёмы ігры на цымбалах: флэжалеты і пічката не падушачкамі пальцаў, а пазногцямі.

Музыка мяне вельмі зацікавіла, захацелася паслухаць яе яшчэ, пазнаёміцца з партытурай. І вось нядаўна я атрымаў магчымасць пачуць Канцэрт у выдатным стэрэафонічным запісе на Беларускай радыё. Ведаючы чатырохчастковую «Мінскую сюіту», «Драму-сюіту» і «Уверцюру-фантазію» К. Цесакова, я міжвольна параўноўваў іх з новым сачыненнем для народнага аркестра. Ён значна адрозніваўся ад сваіх папярэднікаў, пабудаваных у агульнавядомай класічнай форме. Гэты буйны трохчасткавы цыкл вылучаецца

монатэматызмам. Яго першую частку, замест класічнага санатнага алегра з кантрастнымі галоўнай і пабочнай партыямі, кампазітар вырашыў на інтанацыйна адной галоўнай тэмы, якая, змяняючыся, гучыць на працягу ўсёй часткі.

Пасля невялікага цыхага аркестравага ўступу саліст пачынае шырую лырыка-элегічную галоўную тэму, блізкую да народна-песенных вытокаў. У ёй то чуюцца шырокая раздолнасць, то часам прамільне лёгкі сум, то радасць ад любованні роднай прыродай. Нечаканна «ўсплёск» аркестра — і вось тэма ўжо трансфармуецца, становіцца надзвычай хуткай, насычаецца падагласкамі. Зіспрэсна гучыць яна ў аркестры, потым пераходзіць да саліста і суправаджаецца вострымі «налючымі» аркестравымі акордамі.

Другая частка Канцэрта напісана ў трохчасткавай форме і мае лырыка-драматычны характар. Задумлівы ўступ аркестра змяняецца светлай, лірычнай тэмай у саліста, якая выконваецца пазногцям. Ствараецца дзіўнае ілюзія гучання старажытнага музычнага інструмента — цымбала ці клавесіна. Музыка сярэдняга раздзелу, больш рухавая і усхваляваная, быццам ураўнаважваецца паступовым затуханнем рэпрызы, на фоне якой, нібы ставячы апошняе кропку, чароўна гучаць некалькі флэжалетаў саліста.

Трэцяя, найбольш складаная, тэмпераментная, хуткая частка, поўная светлых прыўзнятых пацудуў, пачынаецца імпульснай тэмай. Яе мадэльны характар — нібы ад светлых, узвышаных героўў Аліксандра Грына. Тэма паступова ўскладняецца і пераходзіць у «жартаўлівае» гучанне аркестра, а салісту нібы перадаюцца функцыі акампаменту. Музыка ж набывае лырыка-фантастычны характар. Вялікі распрацаваны раздзел аб'ядноўвае ўсе тэмы: усхваляваная, драматычная, светлая, лірычная і фантастычная.

Які ж вынікі можна падвесці, падрабязна пазнаёміўшыся з гэтым творам? У ім надзвычай удала спалучаецца сучасная вострая гармонія з дэмакратычным гучаннем шматлікіх напеўных тэм. Аўтар не выкарыстаў у сваім Канцэрте ніводнай цытаты з беларускага фальклору, але ад пачатку да канца адчуваецца інтанацыйна нацыянальная песеннасць. Сольная партыя вылучаецца сваёй віртуознасцю, тэхнічнай дасканаласцю і пад сілу толькі выдатнаму выканаўцу. Выкарыстаны ўсе рэгістры, тэмбравыя і тэхнічныя магчымасці цымбалаў.

Малюніца і поўна выкарыстана партытура народнага аркестра і, дзякуючы гэтаму, прывыкананні новага твора адбылося сапраўднае спаборніцтва паміж ім і салістам (што і закладзена ў першапачатковым сэнсе слова «канцэрт»). Аднак у гэтым спаборніцтве не было пераможцаў — настолькі удала, з густам аўтар здолеў размярноваць функцыі саліста і аркестра.

Д. ЖУГАУЛЕУ,
музыказнавец, заслужаны дзеяч культуры БССР.

АДУХОЎЛЕНАЕ МАЙСТЭРСТВА

Пералік пастановак Ю. Яфімава зроблены нездарма. З аднаго боку, ім падкрэслена пашук і жаданне артыстычнага самавыяўлення, а з другога — шырыня поглядаў мастака, разуменне ім таго, што да вышэйшага ўзроўню дасканаласці вядуць многія шляхі. І яшчэ: сімфанічныя вечары Ю. Яфімава заўсёды маюць пэўны праграмы «твар».

Чарговы канцэрт у гэтых адносінах быў тыпова «яфімаўскі». У ім прагучала музыка кампазітараў XX веку: Сюіта з балета «Пацалунак Феі» І. Стравінскага, Першы канцэрт для віяланчэлі з аркестрам Д. Шастаковіча і Сюіта з балета «Кастусь Каліноўскі» А. Янчанкі. Значным, што абедзве сюіты прагучалі ў Мінску ўпершыню.

Балет І. Стравінскага «Пацалунак Феі» (1928 г.) быў заказаны славацкай танцоўшчыцай Ідай Рубінштэйн і створаны паводле казкі «Снежная каралева». Твор народжаны імпульсам ад рамантычнай музыкі; у ім у бліскучым сучасным аркестравым уборы ўзаскрэшаны мелодыі П. Чайкоўскага.

Аднак традыцыйныя формы і кампазіцыйныя прыпынкі класічнага балета, на якія абапіраўся П. Чайкоўскі, займаюць у «Пацалунку Феі» сціплае месца. Драматургія Сюіты назбаўлена канфліктнасці і сімфанічнай напружанасці. Вылучаюць гэтую партытуру абрысы Стравінскім у мастацтве дынамічна спакой (або, як ён сам называў, «дынаміка ў статыцы»), вытанчаная інструментоўка і музычная знешнасць, якія ствараюць сваясаблівую каларыт.

Здзіўляе, як узорыста і далікатна ўсё гэта гучала ў выкананні сімфанічнага аркестра. Ю. Яфімаў змог выказаць «пленэрную бівязкасць» руху мелодычнай лініі, стварыць ілюзію навістанасці, празрыстасці і нават прывіднасці гармоній і рытмаў (пралог «Калыханка ў буру» і эпілог «Калыханка Далёкай краіны паза часам і прасторай»). Дырыжор тут удзельнічае сваім інтуітыўным дарам, які не паддаецца фармуліроўцы, але захапляе і аркестрантаў, і слухачоў. Цікава і пэтычна прагучалі

важна верхняга і ніжняга рэгістраў; кантрастуе віяланчэль, гучнасць якой запаўняе сярэдні рэгістр.

Салісткай выступіла вядомая савецкая віяланчэлістка Наталля Гутман. Рамантык па духу, Н. Гутман іграе Шастаковіча з сапраўдным артыстызмам, унутранай перакананасцю. Усё ў яе жыве, усё рухаецца і спывае (кадэнцыя!). Здзіўнае дакладнасць думкі-пытання і яе інтанацыйнага прачытання ў I частцы і нейкая віртуозна «кадава» ў музычнай каруселі фінальнага ронда. Хто не слухаў яе ігры на віяланчэлі, той не можа сабе і ўявіць, якія пэтычныя гукі здабывае яна са свайго інструмента (II частка). Аркестр быў вельмі чуйны і тэмбрава малюніца; Ю. Яфімаў заўсёды пластычны як акампазітар.

Сюіта з балета «Кастусь Каліноўскі» А. Янчанкі — поўная супрацьлегласць балетна-сімфанічнаму опусу І. Стравінскага. Гэта героіка-рэвалюцыйная фрэска. Лібрэта (аўтар М. Красоўскі) заснавана на гістарычнай дакументацыі і пераносіць нас у эпоху паўстання 1863—1864 гг.

Музыка Сюіты — твор далёка не ардынарны. Тут ёсць і вострая сучаснасць гістарызму, і афарбаванасць яго грамадзянскім пачуццём кампазітара, сённяшнім светаўспрыманнем. Асабліва ўражваюць народныя сцэны; шэсць паднявольнага люду (марш) і вобраз народа-паўстанца (пасакаля). Неймаверным уздымам, стыхійнай сілай гучання Янчанка стварае магутны каларыт, па-свойму прыгожы і значны. Прывабныя і лірычныя часткі: сцэна Купалля з яе трагічным канцом і поўны драматызму Дуэт (абрад вячання ў ланцугу Кастуся і Марысі). У сваім балете А. Янчанка творчы выкарыстаў кувальскую абрадную песню «Ой, рана на Піваня», песню «Пчоўка» са зборніка Р. Шырмы, а таксама мелодыі іншых беларускіх песень і кантаў. У гэтай партытуры адчуваецца рука вялікага таленту. Такому ўражанню садзейнічала патхнёная інтэрпрэтацыя Ю. Яфімава.

Э. МАНУКОВА.

Нас слухаюць мамы...

Фоты Я. МЯЦЕЛІЦЫ.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Індэкс 63856

АТ 00187

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэры — 23-77-65.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.